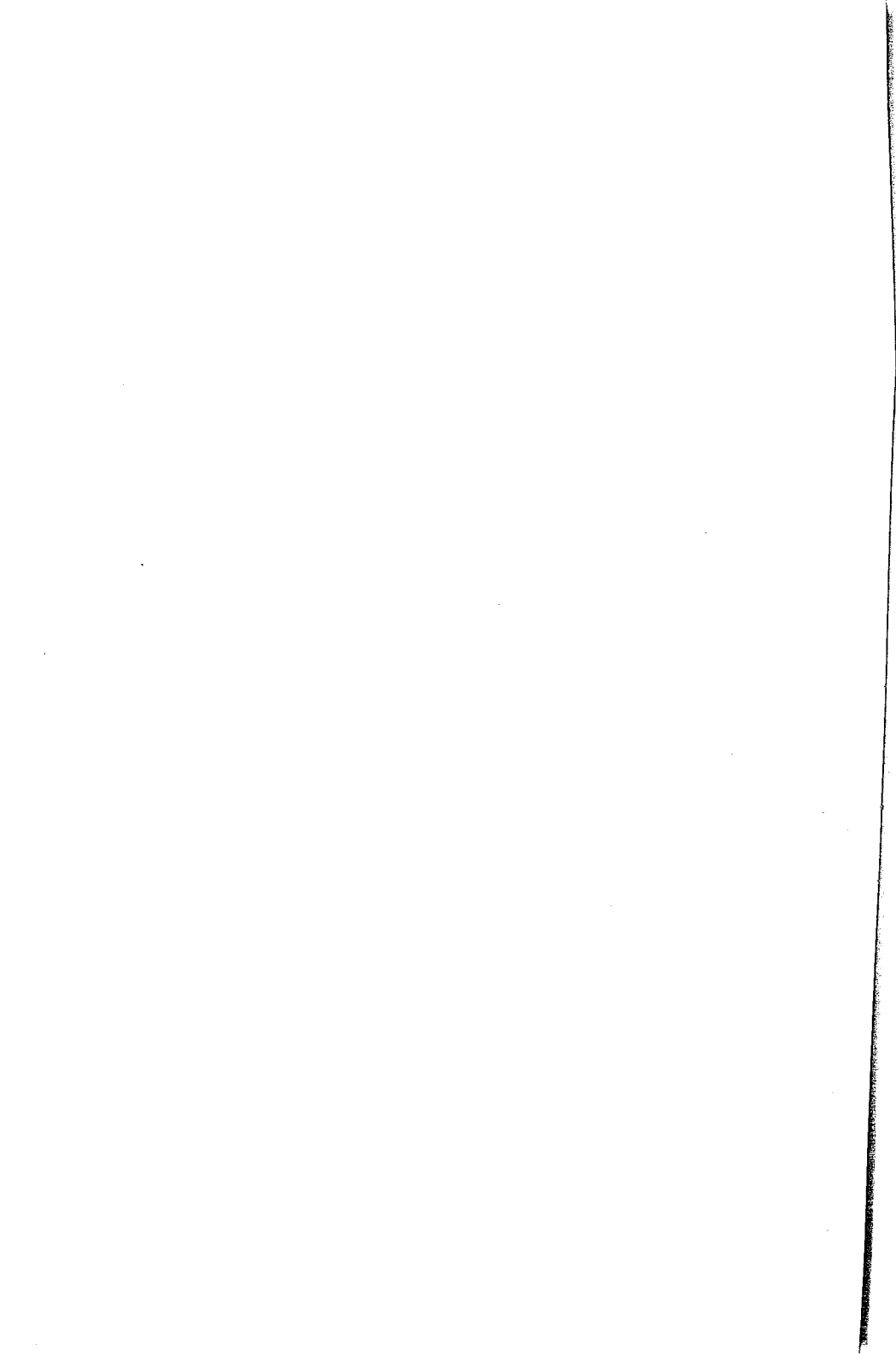

Urheilu ja oikeus 2007

Urheilu ja oikeus 2007

URHEILUOIKEUDEN YHDISTYS RY

© Urheilu oikeuden yhdistys
Päätoimittaja Heikki Halila

ISBN 978-951-98154-5-9

Gummerus Kirjapaino Oy
Jyväskylä 2007

SISÄLLYS

Lukijalle	7
Heikki Halila	
• Urheilujärjestötoiminnan pitkospuita ja sudenkuoppia	9
Pertti Lenkkeri	
• Yhteiskunnallisesti merkittävien urheilutapahtumien televisiointi – ajatuksia televisio- ja radiotoimintalain 20 ja 20 a §:n merkityssisällöstä	24
Mika Pohjonen	
• Urheilusarjaan hyväksyminen ja kilpailuoikeus	56
Lauri Tarasti	
• Dopingjuridiikan ongelmia urheilujärjestöissä ja tuomioistuimissa	68
Juha Viertola	
• Antidopingsäännöt uudistuvat – mikä muuttuu	83
Mirja Virtala	
• Yleishyödylliset urheilujärjestöt ja Euroopan unioni	94
Pertti Välimäki	
• Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005-2006	104

Urheilu oikeuden yhdistyksen toimintakertomus 2006	136
Kirjoittajaesittely	140
Urheilu ja oikeus -lehden artikkelit 1998–2007	141

LUKIJALLE

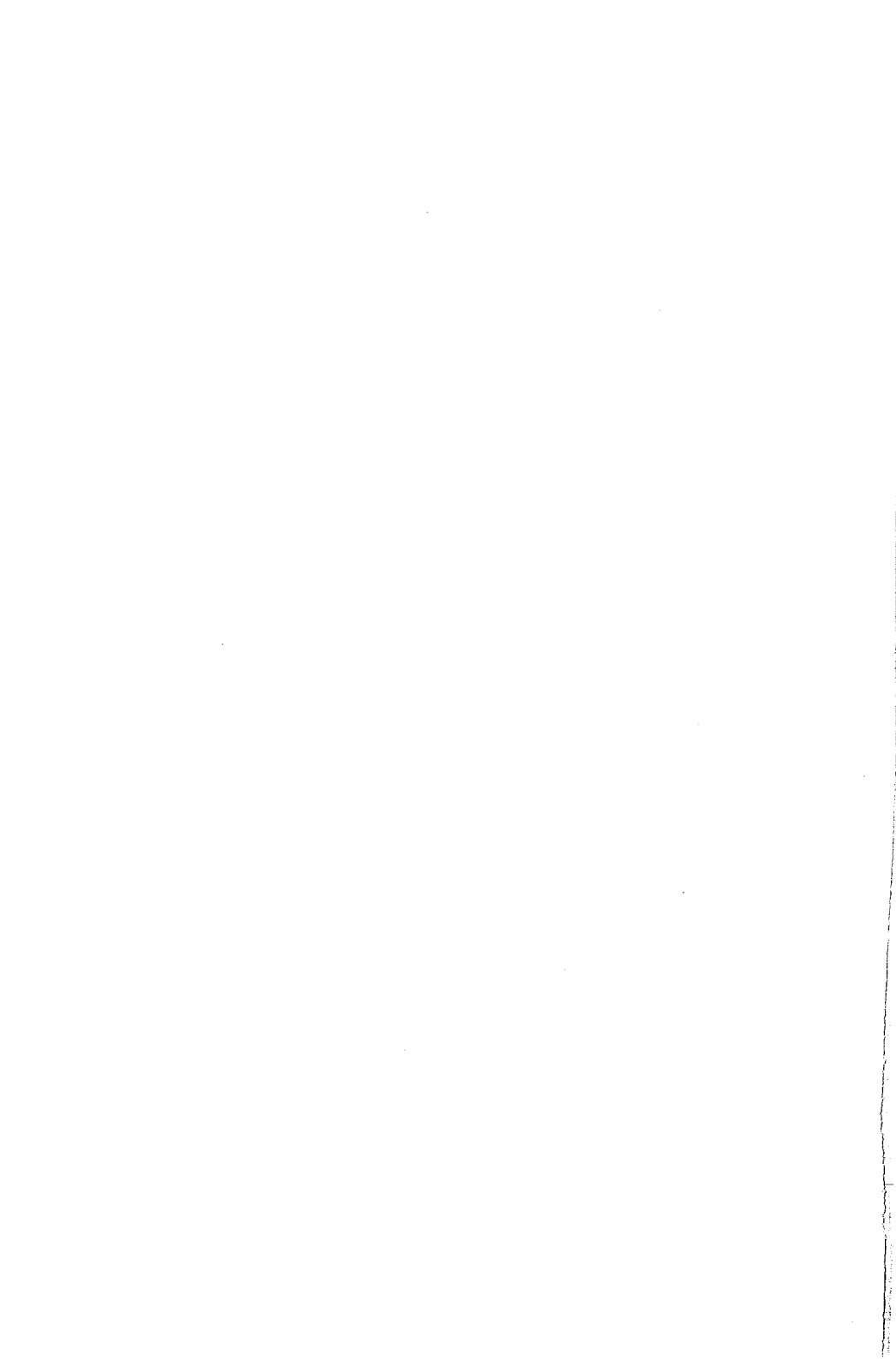
Urheilu-oikeuden yhdistyksen vuosijulkaisu ”Urheilu ja oikeus” ilmestyy tänä vuonna kymmenennen kerran. Se on vakiinnuttanut paikkansa urheilun oikeudesta tutkimus- ja muuta tietoa tarjoavana julkaisuforumina. Kymmenvuotiskauden aikana vuosijulkaisua on avustanut 50 henkilöä. Oikeudellisia artikkeleita on ilmestynyt 68 sekä muita tekstejä kuten koonnoksia urheilua koskevista oikeustapauksista kuusi. Julkaisun on niin ikään painettu yhdistyksen toimintakertomukset ja selvitetty aika ajoin muutoinkin yhdistyksen toimintaa.

Urheilu ja oikeus 2007 on järjestyksessä toinen kuluvana vuonna ilmestyyvä Urheilu-oikeuden yhdistyksen julkaisu. Kevätkaudella ilmestyi näet Helsingissä 20.-21.10.2006 pidetyn, järjestyksessä neljännen Pohjoismaisen urheilu-oikeuden symposiumin 119-sivuinen julkaisu, joka jaettiin kaikille symposiumin osanottajille. Tämä oli merkittävä aikaansaannos siinäkin mielessä, että julkaisu oli lajissaan ensimmäinen näistä symposiumeista.

Tämänkertainen vuosijulkaisu koostuu seitsemästä artikkelista. Lämmin kiitos kaikille tekijöille. Kirjoittajien joukossa on kolme ensi kertaa näillä palstoilla näkyvää asiantuntijaa. Tälläkin kertaa voidaan julkaista korkeatasoisen urheilu-oikeudellisen opinnäytteen, televisiotointaa koskevan tutkielman pohjalta laadittu kirjoitus. Artikkeleiden kokonaisuudesta muodostuu urheilun ja oikeuden kudelma, jossa näkyvät alan niin kansalliset kuin eurooppalaisetkin piirteet.

Helsingissä 21.10.2007

Heikki Halila

URHEILUJÄRJESTÖTOIMINNAN PITKOSPUIKKA JA SUDENKUOPPIA

Heikki Halila

1. JOHDANTO

Urheilun oikeuden keskeisiä piirteitä on urheilujärjestöihin sovellettava yhdistysjuridiikka. Sen tutkiminen edustaa pääosin soveltavaa yhdistysoikeustutkimusta. Toki urheilun yhdistysoikeudessa on myös omatyypisiä ja samalla vaativia tutkimuskohteita kuten urheilujärjestöjen kurinpitokysymykset. Jaostoissa tapahtuva toiminta ja päätöksenteko on niin ikään tunnusomaista urheilujärjestöille, ja siihen kohdistuva tutkimus on pitkälti yhdistysoikeuden perustutkimusta.¹

Esitän jäljempänä eräitä sellaisia käytännöllisluonteisia havaintoja urheilun järjestötoiminnasta, joista kehkeytyvää kudelmaa luonnehdin rohkeasti urheilujärjestötoiminnan pitkospuiksi ja sudenkuopiksi. Siinä esille tulevat oikeusongelmat ovat olleet urheilun järjestötoiminnassa todellisia eivätkä siten vain tutkijanpöydällä keksittyjä. Niiden kartoittamisesta ei muodostu kattavaa esitystä, mutta olen pyrkinyt valitsemaan kohdealueet niin, että kokonaisuudesta muodostuisi edustava. Näkökulma on korostuneesti urheilujärjestön, ja esityksen tavoitteet ovat näin varsin käytännönläheisiä.²

¹ Ks. jaostotoiminnasta Heikki Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 318, 331, 340-342 ja 347.

² Ks. yleisesti urheilun järjestötoiminnasta Heikki Halila – Risto Riitesuo, Urheilun yhdistystoiminnan perusteet (2003).

2. URHEILUSEURAN JÄSENYYS

Urheiluseuran jäseneksi voi liittyä omatoimisesti alaikäinen henkilö, joka kykenee arvioimaan seuraan liittymisen kantavuuden ja vastamaan jäsenyyden tuomista velvoitteista. Mikäli nämä edellytykset täyttyvät, lapsen vanhemmat eivät voi oikeudellisesti tehokkaalla tavalla estää tätä toimimasta seurassa ja olemasta jäsen. Toimimisen voi kuitenkin käytännössä estää joko heittäytymällä passiiviseksi eli olematta myötävaikuttamatta lapsen urheiluharrastuksessa tai jyrkemmin estämällä lapsen pääsy harrastamaan seurassa urheilua. Kun urheiluharrastus on useissa lajeissa tullut varsin kalliiksi, on yhä harvemmalla lapsella erityisesti niissä mahdollisuus rahoittaa harrastustaan itse, ennen kuin hänellä on omia työansioita.³

Kun kysymys on jäsenyydestä, eivät vanhemmat voi toiselta puolen negatiivisen yhdistymisvapauden vuoksi ilmoittaa lasta seuraan ilman tämän omaa myötävaikutusta. Tämän mukaisesti ei ole mahdollista, että lapsen vanhemmat ilmoittavat vastasyntyneen urheiluseuran jäseneksi, mitä kuitenkin kuulee tapahtuvan. Lapsen huoltoon ei kuulu tällaisten aatteellisten valintojen tekeminen; ilmoittaminen uskontokunnan jäseneksi on poikkeustapaus.

Lapsen vanhemmilla on mahdollisuus ilmoittaa lapsi urheilun harrastusryhmään. Tässähän ei ole kysymys yhdistyksen jäsenyydestä. Käytännössä on kuitenkin usein vaikea sanoa, milloin lapsi on yhdistykseen jäsen-, milloin asiakassuhteessa. Tavallisesti lapsi aloittaa urheilutoiminnan tulella mukaan liikuntaryhmään, josta maksetaan kausimaksu. Missään ei tällaisessa tapauksessa kerrota, että asianomainen olisi tullut jäseneksi.

Jos seura ei peri jäseniltä jäsenmaksuja, ei myöhemminkään välttämättä selviä, milloin asianomainen on liukunut asiakkaasta tai toiminnassa mukana olevasta jäseneksi. Yhdistyksen sisäisen toiminnan kannalta tästä ei tavallisesti aiheudu ongelmia. Seura voi kuitenkin joutua ilmoittamaan jäsenmääränsä lajiliitolle tai kunnalle tukea hakiessaan. Virheellisen tiedon ilmoittaminen viranomaiselle on rikos (intellektuaalinen väärennös).⁴ Jos seurassa syntyy valtataistelua, joudutaan seuran kokouksessa selvittämään kenties hankalallakin tavalla, ketkä ovat (äänioikeutettuja) jäseniä.

³ Ks. Heikki Halila – Lauri Tarasti, *Yhdistysoikeus* (2006) s. 151-153.

⁴ Ks. taustakysymyksistä Heikki Halila, *Yhdistyksen jäsenluettelo* (1988) s. 172-174.

Toiminnassa mukana olemisen muuttumisen jäsenyydeksi tulisi näkyä jostain. Yhdistyksen hallituksen on pidettävä jäsenistään luettelo. Luettelo ei saisi olla rekisteri toiminnassa mukana olevista, vaan sen tulee olla luettelo jäsenistä. Tällaista luetteloä ei kuitenkaan ole aina pidetty seuroissa luotettavalla tavalla. Jos lisenssiurheilijoiden on oltava seuran jäseniä, heidän tulisi olla yhdistyksen jäsenluettelossa. Henkilön puuttuminen jäsenluettelosta ei automaattisesti merkitse sitä, ettei häntä voitaisi pitää jäsenenä.

Monessa maassa rekisteröidään seuran kannattajat erikseen joko jäseniksi tai tukijoiksi. Tähän on viitattu mm. Jose Manuel Arnautin raportissa vuodelta 2006 ”Independent European Sport Law Review”).⁵ Meillä ei tällaista kategoriaa ole. Siitä ei sinänsä aiheudu ongelmia: faneilta yleensä puuttuu selkeästi jäsenyys, eivätkä he ole siitä välttämättä kiinnostuneita. Pulmia on kuitenkin sen sijaan syntynyt siitä, ovatko nuorten vanhemmat (tai isovanhemmatkin) jäseniä vai vain muuten toiminnassa mukana. Jos nämä eivät ole jäsenluettelossa tai jos heiltä ei ole peritty jäsenmaksuja tai jos heitä ei ole muuten kohdeltu jäsenenä, jäsenyyttä ei yleensä voida katsoa olevan olemassa.

3. JÄSENYYDEN SYNTYMINEN

Suomen yhdistyslainopin mukaan ei kenelläkään ole ns. subjektiivista oikeutta päästä yhdistyksen jäseneksi tai pysyä yhdistyksen jäsenenä. Tämän mukaisesti seura voi aina vapaasti päättää, ottaako se tietyn henkilön jäseneksi. Tältä osin kunnioitetaan yhdistysten itsemääräämisoikeutta (autonomiaa).⁶ Merkitystä ei ole edes sillä, jääkö urheilija kokonaan organisoidun urheilutoiminnan ulkopuolelle, jos mikään seura ei ota häntä jäseneksi. Tilanne voi olla tällainen mm. dopingiin syyllistyneellä urheilijalla, ja käytännön ongelmia onkin syntynyt tämän johdosta ainakin yleisurheilussa. Seuran ja urheilijan välinen sopimus esimerkiksi valmennustuesta ei estä seuraa erottamasta urheilijaa, jos erottamisperusteet täyttyvät.

Kun Suomessa ei ole meillä vakiintuneen käsityksen mukaan kenelläkään oikeutta päästä yhdistyksen jäseneksi yhdistyksen tahdon vastai-

⁵ Ks. Arnaut s. 71-72.

⁶ Ks. Heikki Halila, Toimivaltaajako yhdistyksissä (1993) s. 251, 266-268 ja 272 ja Halila – Tarasti s. 190-191.

sesti, tuomioistuimessa jätetään tutkimatta vaatimus päästä yhdistyksen jäseneksi. Tuomioistuimissa ei tosin ole tiettävästi tullut tällaista asiaa esiin vuosikymmeniin. Urheilun oikeusturvalautakunnassa joudutaan tällaisessa asiassa soveltamaan lautakunnan omia sääntöjä ja yleisiä yhdistysoikeudellisia periaatteita. Lautakunnassa on tullut jäseneksi-pääsykysymys kertaalleen esiin. Vuonna 2004 ratkaistussa valitusasiassa (9/2004) vaatimus hylättiin. Ratkaisu syntyi äänestyksen kautta. Vähemmistö olisi jättänyt valituksen tutkimatta.

Valitusasian lopputulokseen ei mielipiteiden erolla ollut vaikutusta. Kukaan lautakunnassa ei suosittanut jäsenhakemuksen hyväksymistä. Erilaisilla käsityksillä on kuitenkin tässä muutakin kuin akateemista merkitystä. Enemmistön mukaan jäseneksiottamiskysymys voitiin tutkia lautakunnassa sääntöjenvastaisuusasiana, jollaisia lautakunnassa tutkittavat jutut lähinnä ovat.⁷ Jos lajiliiton säännöissä olisi ollut yhdistysautonomiarajoittavia määräyksiä eli määrätty siitä, millä edellytyksillä jäseneksi voi päästä, valitus olisi myös voitu hyväksyä. Tässä näkyy asian periaatteellinen merkitys.

Enemmistön edustaman ajattelutavan mukaan riippuu seuran tai lajiliiton säännöistä, voidaanko antaa jäseneksiottamista koskevaa ratkaisusuositusta. Vähemmistö, jonka edustaman ajattelutavan mukaan valitus tulee jättää tutkimatta, ei voisi päätyä tätä kysymystä lainkaan tarkastelemaan. Jos lajiliittojen ja seurojen sääntöjä kirjoitettaisiin jäseneksiottamisasiassa eri tavoin kuin nykyisin, voisi enemmistön kannan omaksuminen johtaa jatkossa siihen, että lautakunta antaisi jäseneksiottamista koskevia ratkaisusuosituksia. Oikeusturvalautakunnassa voisi näin tulla toisenlaisia ratkaisuja kuin tuomioistuimissa. Pidän vähemmistön kantaa enemmistön käsitystä perustellumpana, koska painotan vahvaa yhdistysautonomiakäsitystä enkä pidä toivottavana sitä, että oikeusturvalautakunnassa voitaisiin tehdä tässä asiassa toisenlaisia ratkaisuja kuin tuomioistuimissa.

Vertailun vuoksi voidaan mainita, että Ruotsin oikeusturvalautakuntaa vastaavassa lautakunnassa (Idrottens rättsskyddsämnd) voidaan tutkia jäsenyyden syntymistä.⁸ Tämä perustuu siihen, että Ruotsin oikeudessa voi oikeus päästä yhdistyksen jäseneksi perustua olennaiseen intressiin toisin kuin meillä. Vastaavasti Ruotsissa katsotaan toisin

⁷ Ks. ratkaisusta Pertti Välimäki, Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 I, Urheilu ja oikeus 2005 s. 46-48.

⁸ Ks. Krister Malmsten, Idrottens föreningsrätt (2000) s. 36.

kuin meillä, että tuomioistuin ei voi jäsenen erottamisasiassa automaattisesti tutkia, onko erottamiseen ollut asianmukaista perustetta.

Yksityinen henkilö voi lähtökohtaisesti kuulua jäsenenä useaan urheiluseuraan. Kilpailusäännöistä voi kuitenkin johtua, että asianomainen voi kuulua vain yhteen seuraan. Niinpä pelaajaoikeus voi kuulua joukkueurheilussa vain yhdelle seuralle. Tämä ei kuitenkaan sellaisenaan aiheuta sitä, että yhdistyslaki velvoittaisi sellaisen seuran erottamaan jäsenyydestä henkilön, jonka pelaajaoikeus kuuluu toiselle seuralle. Eroaminen ja liittyminen uuteen seuraan ei ole yleensä yhdistysoikeudellinen ongelma. Seurasiirto kesken sopimuskauden on sen sijaan usein kilpailusääntöihin liittyvä sopimusoikeudellinen ongelma.

4. JÄSENYYDEN PÄÄTTYMINEN

Jäsenen erottaminen seurasta aiheuttaa sen, että asianomaiselta poistuu kilpailulisenssi. Tämä voi olla hyvinkin kohtalokasta urheilijalle esimerkiksi silloin, kun tämä on karsimassa paikasta olympiakisoihin. Esimerkkinä voidaan mainita suomalaisen naiskelkkailijan tapaus ennen Torinon olympiakisoja. Tällaisessa tilanteessa on parasta pyrkiä heti uuden seuran jäseneksi. Jos sellaista ei ole, on perustettava uusi seura, niin kuin naiskelkkailijan tapauksessa tehtiinkin. Tämä voi käydä päinsä myös muuttamalla jo olemassa olevan seuran nimeä ja tarkoitusta. Mahdollista on sekin, että moititaan erottamispäätöstä ja haetaan täytäntöönpanokieltoa, mutta tämä on yleensä hektisessä tilanteessa liian hidaskäyttötapoja.

Jäsenen erottaminen urheiluseurasta muun kuin jäsenmaksun laiminlyönnin perusteella ei yleensä ole niin helppoa kuin urheiluseuroissa saatetaan kuvitella. Tätä osoittavat monet tuomioistuinratkaisut ja urheilun oikeusturvalautakunnan suositukset.⁹ Huomionarvoista näin on, että erotettu voi valita, mihin riidanratkaisuinstitanssiin hän asiansa vie. Tuoreina esimerkkeinä voidaan mainita ratkaisut 2/2005 (Matti ja Ulla Säde vs Kouvolan taitoluistelu ry) ja 1/2007 (Jouko Turunen vs Golf Talma ry). Näistä edellisessä oli kyse mm. lasten vanhempien ja valmentajien erimielisyydestä valmennusmenetelmistä ja jälkimmäisessä

⁹ K. Halila – Tarasti (2006) s. 218-228 ja Risto Riitesuo, *Erottaminen ja kurinpito yhdistyksessä* (2001) s. 177-204.

maltin menettämisestä sekä kanssapelaajien turvallisuuden vaarantamisesta.

Yhdistyslain mukaan ei erottamiseen riitä, että hankala jäsen on haitannut muiden jäsenten toimintaa seurassa.¹⁰ Erottamiseen näet vaaditaan, että jäsen on menettelyllään huomattavasti vahingoittanut yhdistystä. Tämän näyttäminen on usein vaikeaa. KKO:n ratkaisussa 1993:107 on hyväksytty se, että seuran säännöissä alennetaan erottamiskynnystä. Tämä voi olla hyvinkin tarkoituksenmukaista seuroissa, joissa jäsenet joutuvat läheisesti tekemisiin toistensa kanssa kuten kamppailulajeissa tai golfissa. Säännöissä voidaan määrätä mm. siitä, että jäsen voidaan erottaa, jos hän merkittävästi haittaa menettelyllään seurassa muiden jäsenten turvallisuutta ja toimintaa seurassa.

5. MUU KURINPITO KUIN EROTTAMINEN

Urheilutoiminnalle on tunnusomaista järjestöllinen kurinpito. Sen keskeisiä kysymyksiä on sitouttaminen. Kurinpitoa koskevassa oikeudellisessa keskustelussa on eniten kiinnitetty huomiota dopingiin. Tämä on tietenkin ymmärrettävää. Myös muuta järjestöllistä kurinpitoa voidaan käyttää ja käytetään urheilujärjestöissä. Niitä koskevat määräykset eivät aina ole riittävän täsmällisiä. Ei riitä, että epäeettiseen tai epäurheilijamaiseen toimintaan syylistynyt voidaan lajiliiton sääntöjen tai kilpailusääntöjen mukaan tuomita kurinpitoseuraamukseen. On selvittävää riittävän yksilöidysti samalla tavoin kuin rikoslaissa on tehty, mistä teosta voidaan seuraamus määrätä ja mikä on seuraamuksen lähempi sisältö.¹¹

SLU:n valmentajatyöryhmän mietinnössä ehdotettiin vuonna 2001, että tietyistä törkeistä teoista määrättävä kurinpitoseuraamus koskisi kaikkea organisoitua urheilutoimintaa. Tämä edellyttäisi määrityksiä lajiliittojen säännöissä. Toteutus näyttää vielä olevan puolitiessä.

Kiintoisana tapauksena voidaan mainita kurinpidon kaltainen järjestely, joka on käytössä amerikkalaisessa jalkapallossa Suomessa. Tiettyihin toimielinten kokouksiin osallistumatta jääminen on sanktioitu lajiliitossa sarjapisteiden vähentämisellä. Tällaista en ole havainnut tapahtuvan muualla. Kun menettely on sääntöperusteinen, sitä on

¹⁰ Ks. hankalan jäsenen erottamisesta Riitesuo (2001) s. 202-204.

¹¹ Ks. Riitesuo (2001) s. 104 ss.

pidettävä oikeudellisesti pätevänä. Tämä käy myös ilmi urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisusta 7/2006 (Northern Lights vs. Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto).

6. TALKOOTYÖ

Suomessa on vain harvoja yhdistyksiä, joiden säännöissä on määrätty toimintavelvollisuudesta. Venekerhoissa on kuitenkin määrätty vartiointista ja metsästysseuroissa riistanhoitotyöstä.¹² Urheiluseuroissa ei yleensä ole määrätty toimintavelvollisuudesta. Tätä tarkoittavia määräyksiä ei näin liioin ole seurojen mallisäännöissä. Tilanne on ollut sinänsä ymmärrettävä. Urheiluseuroissa ei ole ollut samanlaisia tarvetta toimintavelvoitteista määräämiseen kuin juuri metsästysseuroissa ja venekerhoissa. Seurojen varainhankinnassa on kuitenkin käytetty talkootyötä, ja sen johdosta on tullut aiheelliseksi arvioida myös toimintavelvollisuudesta määräämistä seurojen säännöissä, kun kaikki eivät ole olleet halukkaita sitoutumaan talkootyöhön yhdenvertaisin perustein.¹³

Talkootyöhön sitoutuminen voi tapahtua monella tavalla. Jäsenet voivat tehdä vapaaehtoisesti talkootyötä tai sitoutua siihen erikseen sopimusteitse. Talkootyöstä voidaan myös määrätä toimintavelvollisuutena seuran säännöissä. Tällöin määräys on jokaista sen piiriin ulotettua sitova. Talkootyövelvoitetta ei kuitenkaan voida määrätä jäseniä kohtuuttomasti rasittavaksi. Mahdollista on myös se, että talkootyövelvollisuuden voi sääntöjen mukaan hoitaa sen arvoa vastaavalla rahamaksulla.

Jos talkootyöstä ei ole määrätty edellä esitetyin tavoin sitovasti, jäseniä ei siihen voida velvoittaa. Tämän mukaisesti ei voida menettellä niinkään, että alennuksia perityistä halli- ja muista maksuista annetaan vain niille, jotka ovat osallistuneet talkoisiin. Talkootyöhön osallistuminen on näet tällöin vapaaehtoista, eikä jäsenten oikeuksia voida YhdL 33 §:n yhdenvertaisuussääntelyn vuoksi varioida tällaisessa asiassa. Vielä on muistutettava siitä, että jos talkootyöhön osallistuneille annetaan työpanokseen sidottuja alennuksia perittävis-

¹² Ks. Halila – Tarasti (2006) s. 170.

¹³ Ks. talkootyön malleista ja verovaikutuksista urheilussa Rainer Anttila, Liikunta. ja urheiluseuran hallin to ja verotus s. 90-91 teoksessa Kimmo Aaltonen (toim.), Urheilun ja liikunnan oikeus käytännössä (2004).

tä maksuista, kysymys on tuloveron alaisesta tulosta. Siksi tällaista menettelyä tulee välttää.

7. MAKSUT SEURALLE

Yhdistyksen jäseniltä voidaan periä jäsenmaksuja vain, jos tämä on mahdollistettu yhdistyksen säännöissä. Maksujen on oltava euromääräisesti yhtä suuria, ellei säännöissä ole määrätty porrastuksesta ja sen perusteista. Tätä yhdistyslakiin perustuvaa oikeudellista sääntöä ei tunneta riittävän hyvin järjestöelämässä.¹⁴

Sarja-, harjoitusvuoro- ja muita vastaavia maksuja voidaan periä jäseniltä, vaikkei niistä ole määrätty säännöissä. Tällaiset maksut ovat sopimustyyppisiä, ja ne voidaan määrätä sillä tavoin kuin asiakkailta perittävät maksut yleensäkin. Jos seuran palvelu ei ole jäsenille tai asiakkaille sopimuksen mukainen, seura joutuu myöntämään hinnanalennusta. Jäsenmaksu ei sen sijaan ole palvelumaksu. Siksi ei jäsen saa osaksikaan jäsenmaksua takaisin, jos palvelut eivät ole hänen perusteltujen odotustensa mukaisia. Tilanne on sama, jos hän eroaa seurasta kesken kauden, ellei seuran säännöistä muuta johdu.

8. PÄÄTÖKSENTEKO

Yhdistyslaki mahdollistaa yhdistyksille monenlaisia päätöksentekotapoja. Päätöksiä voivat tehdä jäsenet, valtuutetut tai liiton henkilöjäsenet. Suomen urheiluseuroissa on käytössä perinteinen henkilöjäsenyhdistysten päätöksentekotapa: jäsenet tekevät päätökset yhdistyksen kokouksessa. Tämä sopiikin seuroille parhaiten. Niiden päätöksenteossa ei liioin ole syytä poiketa tasaääniperiaatteesta.

Yhdistyslain mukaan jokaisella 15 vuotta täyttäneellä yhdistyksen jäsenellä on äänioikeus, ellei yhdistyksen säännöissä ole toisin määrätty. Jos siis halutaan, että äänioikeus on alle 15-vuotiailla, on tästä määrättävä säännöissä. Alarajana urheiluseuroissa voitaneen pitää 12 vuoden ikää. Tämän ikäinen voi käyttää itsenäisesti äänivaltaa seurassa, jos hänellä on sääntöjen mukaan äänioikeus. Mahdollista ei sen sijaan ole, että ää-

¹⁴ Ks. Halila – Tarasti (2006) s. 130-132.

nioikeusikäraja laskettaisiin vaikkapa seitsemään vuoteen ja että lapsen vanhemmat käyttäisivät tälle kuuluvaa äänioikeutta seurassa.¹⁵

Liitoissa asetelma on rakenteiden erilaisuuden vuoksi hieman toinen kuin seuroissa. Siksi on järkevää, että liitoissa on usein valtuusto (liitto)kokouksen rinnalla.¹⁶ Tästä ei aiheudu ongelmia, kunhan toimivaltajako on eri päätöksentekijöiden kesken selkeä. Liitoissa on tavallista, että äänimääriä porrastetaan vastaamaan järjestöllisiä voimasuhteita.

Liitoissa, joissa jäsenyhdistykset ovat henkilöjäsenyhdistyksiä, jäsenyhdistysten äänimäärä yleensä porrastetaan niiden henkilöjäsenmäärien mukaan. Urheilussa voi kuitenkin olla perusteltua käyttää jotain muuta porrastusperustetta kuten lisenssiurheilijoiden tai joukkueiden määrää tai puhdasta urheilumenestystä kuten Kalevan maljan pisteitä. Myös se on mahdollista, että äänimäärää varioidaan eli että se jakautuu eri asioissa eri tavoin kuten SVoLi:ssa on nyttemmin asian laita.¹⁷

Urheilun lajiliitoissa ei ole tiettävästi käytössä jäsen- tai liittoäänestystä, jolla valittaisiin liittokokousedustajat tai valtuutetut. Jäsen- tai liittoäänestys toteutetaan erillisissä äänestystilaisuuksissa (uunilla) tai postitse. Sen käyttöönotto yhdessäkin merkittävässä lajiliitossa olisi olennainen muutos päätöksentekojärjestelmässä. Käytännössä valinta tulisi suorittaa postitse, ja äänioikeutettuja olisi jopa kymmeniätuhansia. Jos kokousedustajia valitaan jäsenyhdistysten kokouksissa, kyseessä ei ole lain mukaan liitto- tai jäsenäänestys .

Lajiliitoissa on mahdollista määrätä säännöissä, että pienemmistä seuroista valitaan liittokokoukseen yhteinen edustaja tai yhteisiä edustajia. Tässä harvoin käytettävässä ns. KTV-mallissa ei kuitenkaan ole kysymys jäsen- tai liittoäänestyksestä.¹⁸ Se voi olla käyttökelpoinen tapa toimia haluttaessa välttää liittokokouksen edustajamäärän nousu kovin korkeaksi.

¹⁵ Ks. Halila – Tarasti (2006) s. 151-153.

¹⁶ Mahdollista on sekin, että liiton organisaatiossa on pelkästään valtuusto kuten on esimerkiksi Suomen Lakimiesliitossa. Valtuusto tulee tällöin valita liittoäänestyksessä, mikä olisi lajiliitoissa kuitenkin hankalaa. Ks. Halila – Tarasti (2006) s. 261-263.

¹⁷ Ks. Heikki Halila – Risto Riitesuo, Äänimäärävariointi ja muita pyrkimyksiä vaikutusvallan turvaamiseksi yhdistyksissä, Defensor Legis 2004 s. 1110-1112 ja Halila – Tarasti (2006) s. 354-355.

¹⁸ Otin väitöskirjassani käyttöön sanan KTV-malli. Se tarkoitti silloisen Suomen suurimman ammattiliiton Kunta-alan ammattiliiton (KTV) vaalitapa. KTV:tä ei enää ole. Sen tilalla on JHL (Julkisten ja Hyvinvointialojen liitto). Ks. Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 640-642.

Liittokokousedustajien valintaa varten voidaan säännöissä määrätä edustajien kelpoisuusvaatimuksista. Niillä on usein suurempi järjestöpoliittinen kantavuus kuin tullaan ajatelleeksi. Sääntömääräykset ovat eräissä lajiliitoissa epäselvät ja siten riitatilanteille alttiita. Lajiliiton säännöissä voidaan määrätä, että liittokokousedustajan on oltava asianomaisen seuran jäsen. Tämä merkitsee yhtäältä sitä, että kunkin seuran kanta tulee aidosti esiin liittokokouksessa, mutta kun muita ei voida valita, ei kaikkien seurojen ole helppoa tulla edustetuksi. Mahdollista on määrätä myös siitä, että seuran liittokokousedustajan on oltava jonkin lajiliittoon kuuluvan seuran jäsen. Tällöin voidaan liittokokousedustajaksi valita käytännöllisesti katsoen kuka tahansa lajitoiminnassa mukana oleva henkilö. Edustus oikeus rajoittuu kuitenkin olennaisesti, jos yksi henkilö voi edustaa liittokokouksessa vain yhtä seuraa. Näin estetään valtakirjojen kerääminen ja voidaan vaikuttaa olennaisesti liittokokouksen voimasuhteisiin.¹⁹

9. FUUSIO JA FISSIO

Seurafuusio eli seurojen yhdistäminen on urheiluelämässä harvinainen. Se saattaa kuitenkin lisääntyä mm. kuntarakenteen muuttumisen vuoksi ja muutoinkin voimien kokoamiseksi. Seurafuusio on käytännöllisintä toteuttaa niin, että siihen osallisten seurojen hallituksen tekevät fuusiosopimuksen, jossa sovitaan tärkeimmistä järjestelyistä: kumpi seuroista purkautuu ja kumpi jää jäljelle, vastaanottavan seuran mahdollinen sääntömuutos, purkautuvan seuran jäsenten vastaanotto jäljelle jäävään seuraan, omaisuuden siirtäminen vastaanottavaan seuraan, joukkueiden yhdistäminen ja sarjapaikkaoikeudet, sopimusten kuten valmentajasopimusten siirtäminen, hallinto siirtymäkauden aikana jne. Yhdistämissopimus ei ole välttämätön, kun laki ei sitä edellytä. Se kuitenkin helpottaa käytännön järjestelyjä. Päätökset on tehtävä seurojen kokouksissa. Fuusiosopimus ei niitä sido.²⁰

Urheiluseuran fissio eli jakautuminen on myös mahdollinen seuran toiminnan järjestely. Siitä tarjoaa esimerkin Helsingin IFK, jossa lajijaostot on rekisteröity. Tähän toimeen lienee vaikuttanut merkittävästi

¹⁹ Ks. Halila – Tarasti (2006) s. 359-360.

²⁰ Ks. Halila – Tarasti (2006) s. 561-565.

seuraa koskenut KKO:n ratkaisu 1999:85 (vastuu seuran jaoston velois-
ta); emoseura joutui vastoin tahtoaan vastuuseen (käsipallo)jaostossa
tehdystä velasta ulkomaisen valmentajan hankkimiseksi, kun sitoumus-
ten tehneiden yksityisten henkilöiden katsottiin toimineen jaostossa
vastuun välikäsinä.²¹

Taloudenpito emoseuran ja lajien välillä selkiytyy, jos jaostot
on rekisteröity. Tästä antoikin SLU ohjeistusta HIFK:ta koskeneen
KKO-ratkaisun jälkeen. Jos näin menetellään, on syytä päättää siitä,
mikä on emoseuran asema lajijaostojen rekisteröitymisen toteuduttua.
Millaista varallisuutta emoseuralle jää, ovatko sarjapaikkaoikeudet
emoseuralla vai onko ne lopullisesti siirretty rekisteröidyille lajijaos-
toille, jäävätkö emoseuralle immateriaalioikeudet kuten oikeus seuran
tunnukseen (logoon) ja nimitunnuksen käyttämiseen lajeissa jne? On
tietenkin selvitettävä, ovatko toimenpiteet sopusoinnussa lajiliiton
kilpailusääntöjen ja seuran omien sitoumusten kanssa. Niinpä esimer-
kiksi seuran velkaa ei voida siirtää rekisteröitävälle jaostolle ilman
velkojan lupaa.

Omalajinen fissionsa on lajiliiton toimintojen eriyttäminen. Suo-
men Hiihtoliitossa tämä on toteutettu siinä määrin, kuin se on yleensä
mahdollista. Tietyistä asioista on tehtävä päätökset rekisteröidyn yh-
distyksen (liiton) toimielimissä (liittokokous, valtuusto tai hallitus),
jos ei mennä siihen, että jaostot rekisteröidään omiksi yhdistyksikseen
(lajiliitoiksi). Kansainvälisen lajiliiton jäsenenä ei voi olla lajijaosto
kuten Suomen Hiihtoliiton jaosto, vaan jäsenen on oltava oma oikeus-
subjektinsa.

10. YHDISTYSLAIN MUUTTAMINEN URHEILU- JÄRJESTÖTOIMINNAN NÄKÖKULMASTA

10.1. Yhdistysten tilintarkastus ja hallinnon tarkastus

Syksyllä 2006 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys uudeksi ti-
lintarkastuslaiksi. Sen mukaan yhdistysten tilintarkastukseen olisi
sovellettu samoja säännöksiä kuin yritysten tilintarkastukseen. Tämä
olisi merkinnyt sitä, että niiden yhdistysten määrä olisi lisääntynyt,

²¹ Ks. Halila, Oikeudellistuva urheilu (2006) s. 340-342.

joissa tarvitaan auktorisoitua tilintarkastajaa. Tämä olisi koskenut myös urheilujärjestöjä. Vielä suurempi merkitys urheilujärjestöille olisi ollut siinä, että muissa järjestöissä tilintarkastus olisi loppunut. Mahdollista olisi ollut vain se, että yhdistyksen vähemmistö olisi voinut vaatia auktorisoidun tilintarkastajan valitsemista yhdistyksen tilejä tarkastamaan. Maallikoiden käyttäminen lakisääteiseen tarkastustoimintaan olisi päättynyt.²²

Tilintarkastusta koskeva hallituksen esitys on erinomainen esimerkki siitä, mihin jouduttaisiin, jos yritystoiminnan sääntely ulotetaan sellaisenaan yhdistystoimintaan. Tilintarkastus on yhdistystoiminnassa osa järjestödemokratiaa. Jos mitään tarkastustoimintaa ei ole, vastuuvapaus joudutaan myöntämään silmät ummessa. Pienissä järjestöissä kuten urheiluseuroissa auktorisoidun tilintarkastajan käyttäminen on tarpeettoman kallista. Toisin kuin pienyrityksissä yhdistyksissä eivät omistajat ja johto samastu yhdistyksissä.²³ Yhdistyksissä ei ole omistajia, eivätkä jäsenet ja johto samastu keskenään muuta kuin yhdistyksissä, joissa kaikki jäsenet voidaan valita hallitukseen.

Tilintarkastuslakuudistusta ei toteutettu yhdistysten tilintarkastuksen osalta eduskunnassa hallituksen esityksen mukaisena. Yhdistysten tilintarkastus irrotettiin uudesta tilintarkastuslaista: uudessa tilintarkastuslaissa säädetään siitä, että yhdistysten tilintarkastukseen sovelletaan muutoin kumottavaksi tulevaa vanhaa tilintarkastuslakia. Samalla edellytettiin, että eduskunnalle valmistellaan pikaisesti maallikkotilintarkastusta korvaavat yhdistysten hallinnontarkastusta koskevat säännökset.²⁴ Oli paikallaan, ettei hallituksen esitystä toteutettu yhdistysten tilintarkastuksen osalta. Tämä oli tärkeää myös urheiluseuratoiminnan kannalta. Näin ei pääse syntymään epäluottamuksen ilmapiiriä siitä, että kukaan johdon ulkopuolinen ei ole päässyt tutustumaan yhdistyksen kirjanpitoon ja tilinpäätökseen.²⁵

²² Ks. HE 194/2006 s. 16-19.

²³ Ks. HE 194/2006 s. 18-19.

²⁴ Ks. talousvaliokunnan mietintö 33/2006 s. 3.

²⁵ Ks. uudistuksen suuntaviivoista oikeusministeriön arviomuistio 30.3.2007 s. 7-8 ja oikeusministeriön muistio yhdistyslain tarkistaminen 27.8.2007 s. 4-5.

10.2. Urheilujärjestötoiminta tietoverkossa?

Oikeusministeriössä valmistui 30.3.2007 arviomuistio yhdistyslain uudistamisesta. Siihen sisältyi yhdistysten tilintarkastusta korvaavan hallinnontarkastuksen lisäksi useita muita kohtia. Merkittävin näistä koskee yhdistystoimintaa tietoverkossa, josta on valmistunut 4.6.1997 oikeusministeriölle laadittu työryhmämuistio.²⁶ Tietoverkko on tullut laajaan käyttöön myös urheilujärjestöissä. Kokouskutsuja ja muuta informaatiota voidaan lähettää sähköisesti, hallitus voi tehdä päätöksiä myös sähköpostikokouksissa ja tietoverkkoa voidaan käyttää jäsenistökeskusteluun. Kaikki tämä on ollut mahdollista myös nykyisen yhdistyslain perusteella.²⁷

Kymmenen vuotta sitten valmistuneen ehdotuksen mukaan jäsen- tai liittoäänestys voitaisiin toimittaa myös tietoverkossa.²⁸ Kun urheilujärjestöissä ei ole ollut käytössä jäsen- eikä liittoäänestystä, ei lainuudistuksella ilmeisesti olisi tältä osin suurta merkitystä. Tietenkin on mahdollista, että joissain seuroissa harkittaisiin tämän jälkeen tietoverkossa tapahtuvan jäsenäänestyksen käyttämistä. Myös sitä ehdotettiin vuonna 1997, että fyysisesti pidettävään yhdistyksen kokoukseen voisi osallistua tietyin edellytyksin myös tietoverkon kautta, jos yhdistyksen säännöissä niin määrätään.²⁹ Tämäkään ei luultavasti koskettaisi monia urheilujärjestöjä, koska järjestely olisi verrattain monimutkainen.

Asetelma olisi melko lailla toinen, jos laissa sallittaisiin yhdistyksen tai valtuutettujen kokouksen pitäminen pelkkänä tietoverkkokokouksena. Tämän mukaisesti laissa sallittaisiin todellinen virtuaaliyhdistys. Se olisi todella iso askel, jota ei ole otettu kaupallisia yrityksiä koskevassa lainsäädännössä. Siihen sisältyisi myös ongelmia, joita ei ole tässä syytä lähteä lähemmin erittelemään. Perinteisen urheilujärjestötoiminnan korvaaminen virtuaalitoiminnalla edellyttäisi perusteellista harkintaa, vaikka sellainen laissa sallittaisiinkin.³⁰

²⁶ Ks. Heikki Halila – Lauri Tarasti, *Selvitys yhdistystoiminnan mahdollisuuksista tietoverkossa* (1997).

²⁷ Ks. Halila – Tarasti (2006) s. 318-319 ja 493-495.

²⁸ Ks. Halila – Tarasti (1997) s. 39.

²⁹ Ks. Halila – Tarasti (1997) s. 41-42.

³⁰ Ks. oikeusministeriön arviomuistio 30.3.2007 s. 5-6.

10.3. Pitäisikö yhdistyslaissa säätää yhdistyksen toimitusjohtajasta?

Oikeusministeriön arviomuistiossa 30.3.2007 tuotiin esiin myös se, että yhdistyslaissa voitaisiin antaa säännöksiä yhdistyksen toimitusjohtajasta ja saada näin selkeytetyksi valta- ja vastuusuhteita.³¹ Arviomuistiossa tehty ehdotus toimitusjohtaja-instituution osalta voi vaikuttaa ensi katsomalta modernilta ja perustellulta. Miksei yhdistyslaissa tulisi säätää siitä, mistä osakeyhtiölaissa on positiivisia kokemuksia, voidaan kysyä. Eikö yhdistyslain tulisi heijastaa järjestötodellisuutta eli sitä, että järjestöissä voi palkatulla johdolla olla merkittävä asema? Tämän voisi ajatella koskevan hyvin myös urheilujärjestöjä, lajiliittojen ja seurojen toimitusjohtajia. Eikö olisi hyvä, että heille osoitettaisiin laissa todellisuus pohjainen tehtäväkuva ja että heille kanavoituisi näin myös sellainen vastuu, joka muutoin lankeaisi urheilujärjestöissä asioista oikeasti sivummalla oleville hallitusten jäsenille, saatetaan aprikoida.

Oikeusministeriössä käynnistettiin 30.3.2007 päivätystä arviomuistiossa lausuntokierros. Sen päätyttyä ministeriössä valmistuneessa 27.8.2007 päivätystä muistiossa on suhtauduttu toimitusjohtajainstituution sääntelyyn selvästi pidättyvämmiin. Tässä vaiheessa ollaan tarjoamassa perustettavalle valmisteluryhmälle vain selvitystehtävää yhdistyksen toimitusjohtajan asemasta, ei säännösehdotusten valmistelua.³² Miksi on asiaan lähemmän paneutumisen myötä asetettu tälle kannalle ja mitä se merkitsee urheilujärjestötoiminnan kannalta?

Keskeistä on se, ettei yhdistyksiä voida johtaa eikä tulekaan johtaa kuten osakeyhtiöitä. Osakeyhtiöt ovat taloudellisia toimintayksiköitä, ja niissä tekee toimitusjohtaja operatiiviset liiketoimintapäätökset. Yhdistykset ovat aatteellisia yhteisöjä, ja niissä päätöksenteko perustuu jäsendemokratian varaan. Jäsendemokratian kannalta olisi nurinkurista, jos yritystoiminnan sääntelymalli omaksuttaisiin tältä osin yhdistyslaissa, niin kuin tilintarkastuslakia valmisteltaessa tehtiin. Tämä merkitsisi paitsi manageroitumista myös yhdistystoiminnan sääntelyn jäykistymistä.

Nytemmin on yhdistysten säännöissä voitu määrätä verrattain vapaasti johtavan toimihenkilön tehtäväkuvasta, kunhan ei ole kajottu hal-

³¹ Ks. oikeusministeriön arviomuistio 30.3.2007 s. 3–4. ja Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti OMJU 2005:14 s. 17 ja 19.

³² Ks. Yhdistyslain tarkistaminen 27.8.2007 s. 3.

lituksen tehtäväalueelle.³³ Siksi määräyksissä onkin runsaasti erilaisuutta. Jos laissa säädettäisiin yhdistyksen toimitusjohtajasta, tehtäväkuva olisi kaikissa yhdistyksissä sama niin kuin se on osakeyhtiölaissakin. Tämä olisi ongelma myös urheilujärjestöissä, joissa johtavan toimihenkilön rooli on suhteessa hallitukseen toinen kuin esimerkiksi puolueissa ja työmarkkinajärjestöissä. Eräissä urheilun lajiliitoissa on arveltu, että kun toiminnanjohtajan nimike muutetaan toimitusjohtajaksi, sen haltija saa aseman kuin osakeyhtiön toimitusjohtaja. Tämä on väärinkäsitys.

Merkittävä muutos olisi myös se, että yhdistyksen johtavan toimihenkilön rinnastaminen osakeyhtiön toimitusjohtajaan muuttaisi asianomaisen työoikeudellisen aseman. Yhdistyksen toimitusjohtaja olisi yhdistyksen orgaani, jolla ei voisi olla työsuhdetta yhdistykseen ja joka siksi voitaisiin milloin tahansa erottaa pelkän luottamuspuolan vuoksi välittömästi tehtävästään. Toiselta puolen on todettava, että toimitusjohtajan tuleminen yhdistyksen orgaaniksi ei poistaisi hallituksen vastuuta. Johtavalla toimihenkilöllä on nykyisinkin oma vastuunsa yhdistyksessä, eikä osakeyhtiöissä ole toimitusjohtajan asema poistanut hallituksen vastuuta.

Urheilujärjestötoiminnan kannalta tulisi jo käytyä ja jatkossa vielä käytävää keskustelua yhdistyksen toimitusjohtajasta hyödyntää sisäiseen pohdintaan. Mikä on johtavan toimihenkilön rooli lajiliitoissa, seuroissa ja muissa urheilujärjestöissä ja miten siitä voitaisiin määrätä keskenään erilaisten järjestöjen säännöissä niin, että kullekin järjestölle voitaisiin kehittää niille soveltuvaa johtamisen mallia? Tuloksellisen arvioinnin myötä voitaisiin tehdä palvelus koko urheilujärjestötoiminnalle.

³³ Ks. Halila, Toimivaltajako yhdistyksissä (1993) s. 506-522.

YHTEISKUNNALLISESTI MERKIT- TÄVIEN URHEILUTAPAHTUMIEN TELEVISIONTI – AJATUKSIA TELE- VISIONI- JA RADIOTOIMINTALAIN 20 JA 20a §:n MERKITYSSISÄLLÖSTÄ

Pertti Lenkkeri

1. JOHDANTO

Suomessa tuli 1.3.2007 voimaan luettelo tapahtumista, joilla katsotaan olevan erityinen yhteiskunnallinen merkitys. Tapahtumien listaaminen perustuu televisio- ja radiotoimintalain¹ 20 §:ään, ja ajatuksena on, että luetteloon otetut tapahtumat näkyisivät laajasti maksuttomilla televisio-kanavilla. Listaus saatettiin voimaan valtioneuvoston asetuksella² ja se sisältää seuraavat tapahtumat:

- kesä- ja talviolympialaiset,
- miesten jalkapallon MM-loppukilpailujen avaus-, puolivälierä-, välierä- ja loppuottelut sekä Suomen maajoukkueen ottelut,
- miesten jalkapallon EM-loppukilpailujen avaus-, puolivälierä-, välierä- ja loppuottelut sekä Suomen maajoukkueen ottelut,
- miesten jääkiekon MM-kilpailut,
- FIS:n pohjoismaisten hiihtolajien MM-kilpailut (maastohiihto, mäkihyppy ja yhdistetty),
- yleisurheilun MM-kilpailut ja
- yleisurheilun EM-kilpailut.

¹ Laki televisio- ja radiotoiminnasta (9.10.1998/744).

² Valtioneuvoston asetus yhteiskunnallisesti merkittävien tapahtumien televisioinnista (22.2.2007/199).

Suurin osa listan tapahtumista on määritelty sellaisiksi, että niitä pitäisi voida seurata vähintäänkin nauhoitettuna lähetyksenä. Osa jääkiekko- ja jalkapallo-otteluista on kuitenkin lähetettävä suorana.

Listauksen laatimisvaiheessa käytiin melko laajasti keskustelua siitä, pitäisikö Suomessa ylipäänsä laatia luetteloa, ja jos pitäisi, niin mitä tapahtumia listalle otettaisiin. Vähemmän keskusteltiin siitä, mikä juridinen merkitys listalla käytännössä on. Tässä artikkelissa tarkastellaan juuri tätä eli televisio- ja radiotoimintalain 20 ja 20a §:n merkityssisältöä sen jälkeen, kun jonkinlainen listaus on voimassa. Sen sijaan tarkastelun ulkopuolelle jätetään tapahtumien määrittelyyn liittyvät kriteerit ja muut luettelon laatimiseen liittyvät seikat. Ulkopuolelle jätetään myös keskustelu listauksen oikeusvaikutusten alkamisajankohdasta eli mm. siitä, voiko listauksella olla takautuvia oikeusvaikutuksia.³

Ennen tarkastelun aloittamista on paikallaan tuoda esille muutama lähtökohta. Ensinnäkin mainitut televisio- ja radiotoimintalain säännökset, jotka koskevat yhteiskunnallisesti merkittävien tapahtumien televisiointia, pohjautuvat EU:n televisiodirektiiviin sekä eurooppalaiseen tv-yleissopimukseen.⁴ Koska lain sisältö on suuressa määrin peräisin suoraan direktiivistä, säännösten tulkinnassa tulee huomioida EU-oikeudellisia periaatteita, mm. EU-oikeuden etusija kansalliseen lakiin nähden sekä direktiivin tulkintavaikutus. On kuitenkin huomioitava, että suomalaiset säännökset sisältävät myös puhtaasti kansallista ainesta. Näitä ovat lähinnä ne lain säännökset, jotka liittyvät lähetysoikeuden lunastamiseen. Lisäksi säännösten tarkastelussa tulee huomioida lähetysoikeuden luonne ja sen haltijan suojan vahvuus. Lähetysoikeus saa suojaa tekijänoikeuslain nojalla ja lähetysoikeuden haltijaa suojataan mm. perustuslain omaisuudensuojaa ja elinkenovapautta koskevin säännöksin.⁵ Yleisön oikeutta saada seurata tapahtumia koskevia lähetyksiä maksuttomasti televisiossa perustellaan puolestaan

³ Mm. mainittuja kysymyksiä, merkittäviä tapahtumia koskevien säännösten suhdetta perusoikeuksiin sekä ylipäänsä urheilun televisiointioikeuden perusteita olen tarkastellut tutkielmassani ”Yhteiskunnallisesti merkittävien urheilutapahtumien televisiointioikeudet”. Tutkielma on julkaistu Turun yliopiston urheiluoikeuden julkaisusarjassa ks. Lenkkeri 2007.

⁴ Neuvoston *Televisio ilman rajoja* –direktiivi (89/522/ETY) siihen direktiivillä (97/36/EY) tehtyine muutoksineen sekä eurooppalainen yleissopimus rajat ylittävistä televisiolähetyksistä.

⁵ Ks. esim. *Lenkkeri* 2007 s. 42–43. Ks. myös *Aarnio* 2006 s. 25.

sananvapaudella. Oikeus seurata urheilulähetyksiä *maksuttomasti* ei kuitenkaan ole perusoikeus, vaikkakin sitä voidaan pitää perusoikeutta lähellä olevana hyveenä.⁶

2. YKSINOIKEUDEN KÄYTTÄMISEEN LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

Yksinoikeuden hankkiminen

Televisio- ja radiotoimintalain mukaan 20 §:ssä tarkoitettujen yksinoikeuden käyttämistä koskevat rajoitukset sitovat *televisiotoiminnan harjoittajaa*, jos tämä on hankkinut yksinoikeuden tapahtuman lähettämiseen. Epäselvyyttä saattaa syntyä siitä, mitä tarkoitetaan *yksinoikeudella* ja mitä *hankkimisella*. Kumpakaan termiä ei ole määritelty laissa.⁷

On olemassa erilaisia yksinoikeuksia. Sen vuoksi usein puhutaankin absoluuttisesta ja suhteellisesta yksinoikeudesta tai aidosta ja epäaidosta yksinoikeudesta.⁸ Konvergenssin ja oikeuksien ”pilkkomiskäytännön” vuoksi on tietyissä tilanteissa jopa mahdollista esittää väite, ettei käytännössä kenelläkään ole todellista yksinoikeutta tapahtuman lähettämiseen. Todellinen, absoluuttinen yksinoikeus merkitsee nimittäin sitä, että vain yhdellä taholla on oikeus lähettää tapahtuma, oli kyse sitten mistä tahansa kanavasta, ajankohdasta tai ohjelmasisällöstä. Usein yksinoikeudet ovatkin vain suhteellisia. Tietyllä toimijalla on yksinoikeus näyttää tietynlainen ohjelma tapahtumasta tietyn kanavan kautta tietynä ajankohtana.⁹

Televisio- ja radiotoimintalain sekä televisiodirektiivin soveltamisalasta ja säännöksissä käytetyistä sanamuodoista voidaan tehdä johtopäätös, että kysymys on nimenomaan yksinoikeudesta lähettää tapahtuma televisiossa. Se, mitä pidetään televisiona, voi kuitenkin olla epäselvää. Nykyäänhän saatetaan myydä erillisiä oikeuksia myös

⁶ Paavela 2007. Ks. myös Lenkkeri 2007 s. 42–48 ja Aarnio 2006 s. 13–26.

⁷ Sen sijaan televisiotoiminnan harjoittaja on määritelty lain 2 §:ssä. Pykälän mukaan televisiotoiminnan harjoittajana pidetään sellaista tahoa, jolla on vastuu yleisön vastaanotettavaksi tarkoitettujen televisio-ohjelmistojen suunnittelusta ja joka lähettää tai lähetyttää niitä.

⁸ Ks. esim. Ferrari 2002 s. 63 ja Waldhauser 1999 s. 275.

⁹ Ks. Waldhauser 1999 s. 275.

internet-televisiota ja ”kännykkätelevisiota” varten.¹⁰ Kun nykyinen televisiodirektiivi on lisäksi tarkoitus muuttaa audiovisuaalisia mediapalveluja koskevaksi direktiiviksi, jolloin sen soveltamisalan on tarkoitus laajentua, saattaa asiaan tulla lisää epäselvyyksiä.¹¹

Teknologian kehittyminen ei kuitenkaan ole ainoa epäselvyyttä aiheuttava tekijä. Jos asiaa ajatellaan pelkästään perinteisen television kannalta, on mahdollista, että yhdellä televisiotoiminnan harjoittajalla on yksinoikeus suoriin lähetyksiin ja toisella jälkilähetyksiin. Tarkkaan ottaen kummallakaan toimijalla ei tällöin ole yksinoikeutta lähettämiseen.¹² Kysymys kuuluukin, voidaanko tällöin toinen tai mahdollisesti molemmat velvoittaa lähettämään ohjelma lain säännösten tarkoittamassa laajuudessa vastikkeettomasti. Jos puolestaan yksinoikeuden haltija ei aio lähettää ohjelmaa laissa tarkoitettulla tavalla, voiko jokin kolmas taho tehokkaasti vaatia lähetysoikeuden lunastamista lain 20.4 ja 20a §:n mukaisesti. Säännösten tavoitteiden mukainen tulkinta olisi, että oikeuksien hyödyntämisrajoitukset velvoittaisivat ainakin jotakin toimijaa ja että lunastusmahdollisuuskin olisi olemassa.¹³ Jos kysymys on tapahtumasta, joka on määritelty lähetettäväksi suorana, ongelma voitaneen ratkaista tulkitsemalla, että säännöksellä tarkoitetaan yksinoikeutta suoraan lähetykseen. Jos puolestaan kysymys on tapahtumasta, jonka osalta riittää myös nauhoitettu lähetys, riidan aiheeksi saattaa muodostua se, kumpaa toimijaa lain säännökset velvoittaisivat. Velvoittavatko ne sitä, jolla on oikeus suoraan lähetykseen, vai sitä, jolla on oikeus nauhoitettuun lähetykseen?

Vaikka yksinoikeus voitaisiinkin määritellä tarkoittavan edellä mainitulla tavalla esimerkiksi pelkästään suoraa lähetystä, epäselvyystilanne saattaa silti tulla vastaan. Laissa tarkoitettuna yksinoikeuden *käyttämisenä* ei nimittäin pidetä sitä, että televisiotoiminnan harjoittaja tai muu oikeudenhaltija luovuttaa oikeuden edelleen.¹⁴ On mahdollista, että oikeudenhaltija luovuttaa esimerkiksi suoraa lähetystä koskevan yksinoikeutensa kahdelle eri televisioyhtiölle. Jos säännöksen sanamuotoa tulkitaan tiukasti, em. tapauksessa lähetysoikeuden yksinoikeusluonne

¹⁰ *Eilers* 2006 s. 226–227. Ks. myös *Koskinen* 2007.

¹¹ Ks. *KOM (2005) 646* s. 2, 9, 11 ja 21. Ks. myös *Scheuer – Strohmann* 2004 s. 4 ja *Lowen et al.* s. 4.

¹² Vrt. myös EU:n komission edellytykset myyntijärjestelyjen sallittavuudelle. Ks. esim. *Remes* 2006 s. 95.

¹³ Tavoitteesta ks. esim. *HE 34/1998* s. 34.

¹⁴ *LVM* 2005 s. 7–8.

lakkaa. Lopputulema on, että kummallakaan oikeuden hankkineella taholla ei ole yksinoikeutta ja toisaalta myyjänä toiminut taho ei ole toiminut lain säännösten vastaisesti.¹⁵

Ainakin teoriassa myös termin *hankkia* esiintyminen lain säännöksissä voi aiheuttaa epäselvyyksiä. Televisio- ja radiotoimintalaissa sekä televisiodirektiivin vastavuoroista tunnustamista koskevassa 3a artiklan 3 kohdassa puhutaan nimenomaan oikeuden hankkimisesta eikä vain yleisesti oikeuden omistamisesta tai hallinnasta. Sen sijaan televisiodirektiivin 3a artiklan 1 kohdassa ei puhuta hankkimisesta vaan ainoastaan *yksinoikeudella lähettämisestä*. Jos televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n sanamuotoa tulkitaan tiukasti, säännöksessä tarkoitetut velvollisuudet sitovat televisio toiminnan harjoittajaa vain, jos se on jotenkin *hankkinut* lähetysoikeuden. Voidaanko ajatella, että säännökset eivät sitoisilla sellaista toimijaa, jolle lähetysoikeus on alun perin syntynyt? Asialla ei liene juurikaan käytännön merkitystä, mutta teoriassa voidaan väittää, että televisiointioikeus syntyisi esimerkiksi kilpailunjärjestäjälle ja tämä sama taho toimisi itse myös televisio- ja radiotoimintalain 2 §:ssä tarkoitettuna televisio toiminnan harjoittajana.

Ongelma johtuu osittain siitä, että televisiointioikeutta ja lähetysoikeutta ei ole laissa määriteltä. Määrittelemättä on lisäksi se, mihin yksinoikeus televisiointiin tarkkaan ottaen perustuu ja kenelle se kuuluu. Yksi kysymys on myös se, milloin televisiointioikeuden tai lähetysoikeuden voidaan sanoa syntyvän siinä mielessä, että siitä voidaan määrätä. Käytännössä yksinoikeus lähettämiseen perustuu usein siihen, että televisioinnin seurauksena syntyy elokuvateos. Vaikka tekijänoikeus syntyykin teoksen syntyhetkellä, on selvää, että yksinoikeudesta voidaan määrätä ennen teoksen syntymistä.¹⁶ Alkuperäinen disponointioikeus onkin usein kilpailunjärjestäjällä.¹⁷ Jos ajatellaan, että kilpailunjärjestäjä toimisi myös televisio toiminnan harjoittajana ja vieläpä valtiossa, jossa tekijänoikeus voi alkuperäisestikin syntyä oikeushenkilölle, eteen saattaa tulla tilanne, jossa mitään oikeuksien luovutuksia ei tapahdu. Tällöin voidaan esittää väite, ettei televisio-

¹⁵ Vastaavalla tavalla yksinoikeusluonne lakkaa silloin, kun yksinoikeus jaetaan televisio- ja radiotoimintalain 20.4 §:n lunastussäännökseen vedoten. On selvää, että ainakaan tällaisessa tapauksessa yksinoikeusluonteen lakkaaminen ei vapauta oikeudenhaltijaa säännöksissä tarkoitetuista velvollisuuksista.

¹⁶ Tekijänoikeus ”syntyy”, kun teos on luotu. Ks. *Haarmann* 2006 s. 2.

¹⁷ Esim. *Waldhauser* 1999 s. 219–224.

toiminnan harjoittaja ole yksinoikeutta varsinaisesti *hankkinut*.¹⁸ Lain tavoitteiden mukaista olisi kuitenkin tulkita, että säännökset sitoisivat televisiotoiminnan harjoittajaa, kunhan tällä vain *on* yksinoikeus tapahtuman lähettämiseen ja tämä yksinoikeus on hankittu tai muutoin saavutettu vasta listauksen oikeusvaikutusten alkamisajankohdan jälkeen. Tällaista tulkintaa voidaan pitää direktiivin tavoitteen mukaisena, ja se edellyttää sanan *hankkia* ymmärtämistä laajassa merkityksessä.

Vapaasti vastaanotettavissa oleva muoto

Epäselyvyyttä saattaa aiheutua siitä, mitä tarkoitetaan *vapaasti vastaanotettavissa olevalla muodolla*. Televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 3 momentin mukaan lähetyksen on oltava vapaasti vastaanotettavissa ilman erillistä korvausta. Mainitun momentin voidaan sanoa koskevan nimenomaan lähetyksiä Suomen alueelle. Pykälän 1 momentissa puhutaan puolestaan *maksuttomasta televisiokanavasta* ja televisiodirektiivissä *maksuttomasta televisiosta*. Voidaan ajatella, että nämä säännösten kohdat koskevat ainakin vastavuoroiseen tunnustamiseen liittyviä tilanteita. Vaikka televisio- ja radiotoimintalaissa käytetäänkin kahta eri termiä eri momenteissa, niin lain säännöksiä pitänee tarkastella kokonaisuutena.¹⁹

Direktiivin johdanto-osan 22 kappaleen mukaan maksuttomalla televisiolla tarkoitetaan joko julkista tai kaupallista kanavaa, jota yleisö voi seurata ilman erillistä lisämaksua jäsenvaltiossa yleisesti käytettävien lähetystoiminnan rahoitusmuotojen lisäksi.²⁰ Viittauksella

¹⁸ Vastaava tilanne voi teoriassa syntyä myös Suomessa. Jos televisioinnin yhteydessä teoskynnys ei ylity, yksinoikeus perustuu TekijäL 46a tai 48 §:ään. Mainituilla säännöksillä annetaan suojaa tuottajalle ja lähettäjäyrittäjälle, jollaisina voi olla myös oikeushenkilö. Ks. HE 287/1994 s. 80.

¹⁹ Tähän voidaan päätyä pykälän sisäisten viittausten perusteella. Televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 4 momentissa, joka koskee lunastusmahdollisuutta, nimittäin viitataan pykälän 1 momenttiin. Mainittu 4 momentti koskee selkeästi lähetyksiä Suomen alueelle mutta myös ulkomaille. Pykälän 1 momentti puolestaan koskee selkeästi lähetyksiä ulkomaille mutta myös Suomeen. Asiaa voitaneen kuitenkin tarkastella kokonaisuutena erikseen eri valtioiden osalta, joten se, mitä pidetään vapaasti vastaanotettavissa olevana muotona, voi vaihdella eri valtioiden välillä. Televisiodirektiivissä tosin puhutaan maksuttoman television kanavasta ja direktiiveillä on tulkintavaikutuksensa. Televisiodirektiivi on ns. minimidirektiivi, mutta ei ole selvää kenen näkökulmasta asiaa pitäisi tarkastella. Vastakkain ovat mm. yleisön ja televisioitoiminnan harjoittajien intressit. Jos tietyssä valtiossa päätetään, että yleisölle riittää laadultaan maksutonta televisiota heikompi lähetys, direktiivi ei voine asettaa sille estettä.

²⁰ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (97/36/EY).

yleisiin rahoitustoiminnan muotoihin tarkoitetaan, että esim. television lupamaksua ja kaapelitelevisioverkon perustilauksmaksua ei pidetä erillisenä lisämaksuna. Kanavan ei tarvitse olla julkisen tv-yhtiön kanava, kuten Yleisradio Oy:n kanavat, vaan keskeisenä kriteerinä on kanavan maksuttomuus.²¹ Lähetyksen seuraamisen edellytyksenä ei siis saa olla velvollisuutta erillisen lisämaksun maksamiseen.

Myös laitteilla on merkitystä lähetyksen vastaanottamisessa. Vanhan televisio- ja radiotoiminta-asetuksen²² 4 §:n mukaan lähetyksen on tullut olla vastaanotettavissa *tavanomaisten vastaanotinlaitteiden* avulla. Tällaista mainintaa ei lainsäädännössä kuitenkaan enää ole. Se on poistettu määritelmästä, koska ilmauksen ajateltiin aiheuttavan tulokinnanvaraisuutta nykyisten vastaanotinlaitteiden monimuotoisuuden vuoksi.²³ Nykyään voidaankin esittää kysymys, voisiko tapahtuman lähettäminen esimerkiksi internetissä täyttää vapaan vastaanotettavuuden vaatimuksen.²⁴ Tietokonetta ja internet-yhteyttä voidaan pitää melko tavanomaisina laitteina ja kuvan laatu internet-televisiossa on nykyään korkeatasoinen. Nimenomaan Suomen alueelle suunnattuja lähetyksiä koskeva televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 3 momentti näyttäisi antavan mahdollisuuden myönteiseen tulkintaan. Sen sijaan ilmaisu 1 momentissa ja direktiivissä johtavat tarkastelemaan sitä, voidaanko internet-yhteydellä varustettua tietokonetta pitää televisiona. Jos päädytään tulkintaan, että esim. tietokone ja internet-yhteys ovat rinnastettavissa televisioon, maksutelevisioyhtiöt voisivat täyttää säännöksissä asetetut velvollisuudet näyttämällä listalla olevaa tapahtumaa koskevan lähetyksen perinteisen televisiokanavan lisäksi ilmaiseksi internetissä.²⁵

²¹ Ks. myös *Gerlinger* 2005 s. 143.

²² Televisio- ja radiotoiminnasta annettu asetukset (14/1999).

²³ *HE 112/2002* s. 216.

²⁴ Esimerkiksi UEFA on tähdentänyt, että asiassa tulisi huomioida viestinnän tekninen kehitys ja mahdollisuus välittää urheiluohjelmia erilaisten välitystekniikoiden turvin. Ks. *LVM* 2005 s. 6.

²⁵ Seuraamismahdollisuuden ei mitään ilmeisimmin tarvitse olla siten tosiasiallista, että yleisöllä todellisuudessa olisi käytössään tarvittavat vastaanotinlaitteet. Jos kuluttaja ei hanki tarvittavia, tavanomaisia vastaanotinlaitteita lähetyksen seuraamiseksi, on hänen oma asiansa, että lähetyks jää näkemättä. Todettakoon, että YLE näytti Suomen merkittävien tapahtumien listalla kokonaisuudessaan olevan tapahtuman, vuoden 2007 jääkiekon MM-kisat, osittain vain erikoisdigikanavalla, vaikka tiedossa oli, ettei laissa tarkoitettuna osalla yleisöllä ollut tarvittavia digilaitteita lähetyksen vastaanottamiseksi. Suomen luettelo ei tosin sitonut YLE:ä vuoden 2007 kisojen osalta, sillä luettelo koskee vain 1.3.2007 jälkeen hankittuja oikeuksia (luetteloa-asetus 2.2 §).

Merkittävä osa yleisöä

Säännösten mukaan yhteiskunnallisesti merkittävää tapahtumaa koskeva lähetys pitää lähettää merkittävälle osalle yleisöä. Termi *yleisö* on määritelty televisio- ja radiotoimintalain 2 §:ssä mutta se, mitä tarkoitetaan merkittävällä osalla, voi jäädä epäselväksi. Suomen osalta asiaa on täsmennetty televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 3 momentin lopussa. Momentin mukaan ”televisiolähetys katsotaan välitetyksi merkittävälle osalle yleisöä, jos 90 prosenttia väestöstä voi vastaanottaa lähetyksen ilman erillistä korvausta.” Lakiin on siis otettu tarkka prosenttiluku, jonka katsotaan tarkoittavan merkittävää osaa Suomessa. Televisiodirektiivissä tai tv-yleissopimuksessa ei kuitenkaan ole säännöksiä asiasta, joten merkittävä osa voidaan määritellä kussakin valtiossa erikseen. Televisio- ja radiotoimintalain 20.1 §:ssä oleva ilmaus ”niin kuin kyseisessä valtiossa säädetään” viittaa mm. näihin muiden valtioiden määritelmiin. Esimerkiksi Saksassa merkittävä osa yleisöstä saavutetaan, jos lähetystä voi seurata 2/3 kaikista talouksista.²⁶ Itävallassa prosenttiluku on 70 ja Iso-Britanniassa 95.²⁷

Yksi kriteerin täyttymiseen vaikuttava kysymys liittyy siihen, voidaanko valtion alue jaotella eri alueiksi lähetyksen toteuttamista varten. Teknologia antaa tähän mahdollisuuden ja näyttää siltä, että lain säätämisvaiheessa annetussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa ainakin implisiittisesti viitataan tämän tapaiseen mahdollisuuteen.²⁸ Kuten edellä todettiin, lain tarkoittamana vapaan vastaanotettavuuden kriteerinä on se, ettei seuraamisen edellytyksenä ole velvollisuutta erillisen korvauksen suorittamiseen. Voidaanko siis ajatella, että esim. Suomessa tapahtuma lähetettäisiin vastikkeetta vain alueelle, joka käsittäisi 90 prosenttia yleisöstä? Muualla tapahtuma näytettäisiin maksutelevisiossa.

Mainitunlainen valtion ”pilkkominen” eri osiin lähetyksen toteuttamista varten on verrattavissa ns. *blackout*-käytäntöön, jota on sovellettu Yhdysvalloissa. Yleisön houkuttelemiseksi itse kilpailupaikalle tapahtumaa ei näytetty televisiossa sillä paikkakunnalla, jossa kilpailu järjestettiin.²⁹ Kun perustuslakivaliokunta tarkasteli

²⁶ Ks. EYVL 2000/C 277/04.

²⁷ Ks. EYVL 2002/C 16/06 ja EYVL 2000/C 328/02.

²⁸ PeVL 19/1998 s. 4–5.

²⁹ Ks. esim. *Fecteau* 1995 s. 194.

säännösten suhdetta omaisuudensuojaan, se totesi, etteivät lain säännökset merkitse täydellistä puuttumista oikeuksien käyttämiseen, sillä vapaa vastaanotto-oikeus koskee vain ”merkittävää osaa” valtion yleisöstä.³⁰ Lausunnosta voidaan tehdä päätelmä, että yleisön jakaminen eri kategorioihin olisi mahdollista. Kyseinen tulkintavaihtoehto on perusoikeusmyönteinen televisiointioikeuden haltijan kannalta, sillä puuttuminen omaisuudensuojaan ja elinkeinovapauteen on lievempää kuin, jos aluetta ei saisi ”pilkkoa”. Yleisön asettaminen eri asemaan mainitulla tavalla asuinpaikan perusteella on kuitenkin vähintäänkin arveluttavaa kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta. Säännösten tavoitteiden ja hengen mukaista ei liene se, että yleisö jaettaisiin *aktiivisin* toimenpitein eri asemassa oleviin joukkoihin. Merkittävää osaa tarkoittavien prosenttilukujen tarkoituksena täytynee olla vain sen määrittäminen, kuinka laajaa lähettämistä voidaan yleisesti ottaen pitää laissa tarkoitettuna merkittävän osan tavoittavana lähetyksenä. Käytännössä prosenttilukujen avulla on siis tarkoitus vain rajata tietyt kanavat markkinoiden ulkopuolelle. Millekään *blackout*-käytäntöä vastaavalle aktiiviselle erottelulle ei säännösten nojalla pitäisi antaa mahdollisuutta.

Lähetyksen sisältö ja lähettämisaikakohta

Epäselvyyttä saattaa syntyä siitä, millaista lähetystä voidaan pitää säännöksissä tarkoitettuna lähetyksenä. Laissa ja direktiivissä ei nimitäin määritellä sitä, millainen lähetyksen on oltava sisällöltään. Myös lähettämisaikakohta voi jäädä epäselväksi. Yllä tarkasteltiin lähetyksen vastaanottomuotoon liittyviä seikkoja, joiden voidaan sanoa liittyvän lähetyksen muodon laatuun. Tässä osiossa esitettävät asiat sen sijaan liittyvät ohjelmasisällön laatuun ja ohjelman lähettämisaikakohtaan.

Televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 1 momentissa puhutaan *tapahtumaa koskevasta lähetyksestä*. Pykälän 3 momentissa käytetään puolestaan monikollista ilmaisua: ”niitä koskevat lähetykset”. Vaikka televisio- ja radiotoimintalain sanamuodoista voisi saada käsityksen, että ihan kaikki tapahtumaa koskevat lähetykset ovat sellaisia, että ne pitäisi olla vapaasti vastaanotettavissa, asia ei ole näin. Televisiodirek-

³⁰ *PeVL 19/1998* s. 4–5.

tiivin 3a artiklassa puhutaan nimittäin mahdollisuudesta *tapahtuman seuraamiseen lähetyksenä*. Myös televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 3 momentissa viitataan *tapahtuman* seuraamismahdollisuuteen, tosin momentissa käytetty ilmaus ”seurata niitä” voidaan ajatella viittaavan tapahtuman sijasta myös lähetykseen. Säännöksissä ei myöskään aseteta takarajaa nauhoitettujen lähetysten toteuttamiselle. Vaikka asia on näin, ajatuksena lienee, että kysymys on järjestettävän tapahtuman kanssa samoihin aikoihin toteutettavasta lähetyksestä. Varsinaisesta tapahtuman seuraamismahdollisuudestaan voidaan puhua vain, jos lähetys on esimerkiksi samana tai seuraavana päivänä kuin itse tapahtuma. Jos taas kyse on merkittävään tapahtumaan liittyvän arkistomateriaalin uudelleenlähettämisestä, säännösten ei voitane ajatella asettavan rajoituksia lähetysoikeuksien hyödyntämiselle. Vaikka siis täsmällistä takarajaa lähettämiselle ei olekaan määritelty, niin lain säännösten voidaan ajatella tarkoittavan vain tapahtuman järjestämisaikana tai rajatun ajan sen jälkeen toteutettavia lähetyksiä.³¹ Riittävänä on siten pidettävä, että tapahtumasta toteutetaan yksi lähetys sellaisen ajanjakson aikana, että voidaan puhua tapahtuman seuraamisesta.

Yllä tarkasteltu ajankohtaan liittyvä epäselvyys koskee niitä tapahtumia, joita koskevat lähetykset voidaan näyttää säännöksissä tarkoitetulla tavalla nauhoitettuna. Jos taas tapahtuma on määritelty merkittäväksi siten, että lähetyksen on oltava suora, on lähetyksen ajankohta määritelty täsmällisesti. Lähetyksen on tällöin oltava reaaliaikainen. Suorien lähetysten osalta epäselvyyttä saattaakin aiheutua lähinnä vain lähetyksen sisällön laadusta ja laajuudesta.

Säännösten mukaan yleisön on voitava seurata tapahtumaa *kokonaan tai osittain* vapaasti vastaanotettavassa muodossa (televisio- ja radiotoimintalaki 20.3 §). Rajan vetäminen sen arvioimiseksi, milloin tapahtumaa on mahdollista seurata riittävässä määrin *osittain*, on vaikeaa. Käytännössä kriteerinä voinee olla vain kohtuus.³² Jos taas tapahtuma on määritelty lähetettäväksi kokonaisuudessaan, asia on yksinkertai-

³¹ Jos nauhoitettuja lähetyksiä varten määriteltäisiin täsmällinen takaraja, niin se saattaisi olla omiaan johtamaan siihen, että vapaasti vastaanotettavissa oleva lähetys toteutettaisiin vasta määräajan viimeisillä hetkillä.

³² Jotain osviittaa arviointia varten voidaan saada ITC:n ohjeista. Iso-Britanniassa ITC voi antaa luvan merkittävän tapahtuman lähettämiseen, jos tapahtumasta toteutetaan lähetys, joka kattaa kymmenen prosenttia tapahtuman aikataulun mukaisesta kestosta tai vähintään 30 minuuttia tunnin tai pidempään kestävästä tapahtumasta. Minimivaatimuksena pidetään pitempää yllä esitetyistä vaihtoehdoista. Ks. EYVL 2000/C 328/02.

sempi. Tapahtumaa on tällöin voitava seurata alusta loppuun. Selvää on kuitenkin, ettei lähetyksessä käytännössä voida näyttää kaikkea sitä, mitä tapahtuman aikana tapahtuu. Koko tapahtumahan ei mahdu televisioruudulle, vaan kysymys on aina vain oleellisten tilanteiden näyttämisestä.³³ Niinpä kokonaan tai osittain lähettämisen kriteeri on ymmärrettävä tässä mielessä *aikaan* liittyväksi. Pelkästään epäoleellisten tilanteiden näyttäminen televisiossa ei kuitenkaan mahdollista tapahtuman seuraamista. Lähetyksessä on siksi pyrittävä näyttämään oleelliset tilanteet. Vaikka tapahtuma olisi määritelty lähetettäväksi kokonaan, viime kädessä voidaankin joutua kohtuuden mukaan arvioimaan, milloin *riittävä osa* tapahtumasta näkyy lähetyksessä. Kriteereissä on siten kysymys myös lähetyksen *sisällön laajuudesta*. Asia on hyvä huomioda jo tapahtumien määrittelyvaiheessa. Esimerkiksi olympialaisia ei käytännön syistä pitäisi määritellä näytettäväksi kokonaisuudessaan suorana lähetyksenä.³⁴

Lähetysten lukumäärän suhteen yllä päädyttiin tulkintavaihtoehtoon, että yksi säännösten mukainen lähetys riittää mahdollistamaan tapahtuman seuraamisen. Niinpä kiellettyä yksinoikeuden käyttämisenä ei pidetä sitä, että tapahtumasta lähetetään esimerkiksi huippulaadukas lähetys maksutelevisiossa, jos samaan aikaan tapahtumaa voidaan seurata vapaasti vastaanotettavissa olevassa muodossa. Voidaankin esittää kysymys, pitääkö vapaasti vastaanotettavan lähetyksen olla identtinen maksutelevisiossa näkyvän lähetyksen kanssa. Säännösten sanamuotojen ja tavoitteiden johdosta kysymykseen voidaan vastata kieltävästi. Ajatuksena on turvata *tapahtuman* seuraamismahdollisuus, ei sen sijaan kaikkien lähetysten seuraamismahdollisuutta.

Yllä esitetty tulkintavaihtoehto johtaa tarkastelemaan sitä, miten korkeaa laatutasoa voidaan edellyttää vapaasti vastaanotettavissa olevalta lähetykseltä. Onko riittävää, että vapaasti vastaanotettavassa muodossa lähetetään esimerkiksi vain ns. kansainvälinen signaali ilman siihen normaalisti lisättävää kansallista kommentointia ja selostusta? Säännökset eivät aseta muita laatukriteereitä lähetyksen sisällölle kuin sen, että tapahtumaa on voitava seurata. Jos seuraaminen on mahdollista ilman kotimaista selostusta ja kommentointia, niin lähetystä on pidettävä

³³ Ks. LVM 2005 s. 5 ja 7, joissa viitataan lähetystoiminnan harjoittajien mahdollisuuden noudattaa tarkoituksenmukaisuusharkintaa televisioinnissa.

³⁴ Ks. LVM 2005 s. 5.

riittävä. ³⁵ Jos laatutarkasteluun vielä lisätään lähetyksen muodon laatuun liittyvät seikat, herää kysymys, voidaanko riittäväksi pitää sitä, että tapahtumasta näytetään kansainvälistä signaalia internetissä. Tällaisen tulkintavaihtoehdon voidaan ajatella olevan perusoikeusmyönteinen televisiointioikeuksien haltijoiden ja televisiotoiminnan harjoittajien kannalta, sillä elinkeinovapautteen ja omaisuuden suojaan puututaan melko lievästi. ³⁶ Kansalaisten kannalta tilanne ei kuitenkaan olisi ihanteellinen. Kysymys on punnintatilanteesta, jossa vastakkain ovat em. perusoikeudet ja kansalaisten oikeus seurata urheilua vastikkeetta. Oikeus seurata urheilua vastikkeetta ei ole perusoikeus, vaikkakin sitä voidaan joissakin tilanteissa pitää perusoikeutta lähellä olevana hyveenä. ³⁷

Velvollisuudesta televisioida tapahtuma

Yhteiskunnallisesti merkittäviä tapahtumia koskevien erityissäännösten olemassaolon vuoksi voidaan kysyä, onko yleisöllä ehdoton oikeus seurata televisiosta sellaista tapahtumaa, joka on määritelty yhteiskunnallisesti erityisen merkittäväksi. Asettaako laki jollekin taholle velvollisuuden käyttää televisiointioikeutta tai lähetysoikeutta ja siten saattaa tapahtuma television välityksellä suurelle yleisölle? ³⁸ Onko kilpailunjärjestäjän sallittava televisiointi, jos joku sitä pyytää?

Asiaan vaikuttaa ensinnäkin se, millä edellytyksillä säännökset voivat tulla ylipäänsä sovellettaviksi. Jos lähetysoikeutta ei ole sellaisen tahon hallussa, joka on televisiotoiminnan harjoittaja ja joka olisi hankkinut

³⁵ Todettakoon, että tapahtumapaikalla katsoja ei useinkaan voi kuunnella selostusta ja kommentointia, ainakaan omalla äidinkielellään. Selvää on kuitenkin, että katsojan voidaan sanoa seuraavan tapahtumaa. TV-yleissopimuksessa tarkoitetuissa pysyvän komitean suuntaviivoissa puhutaan kuitenkin mahdollisuudesta seurata tapahtumaa omalla äidinkielellä. Ks. *T-TT (2002) 018*.

³⁶ Voidaan ajatella, että kysymys ei olisi perustavanlaatuisesta omaisuuden *normaal*in ja järkevän käytön rajoittamisesta. Ks. *Kaira* 1946 s. 169 ja *Länsineva* 1999 s. 499–500.

³⁷ *Paavela* 2007. Ks. myös *Christ* 2006 s. 51. Vrt. kuitenkin *Paavela* 2004 s. 153. Kuluttajavirasto näkee seuraamismahdollisuuden välttämättömyyspalveluihin rinnastettavana oikeutena. Ks. *Kuluttajavirasto* 2005 s. 5.

³⁸ Lähetysoikeuksia koskevissa alan toimijoiden välisissä sopimuksissa voi luonnollisesti olla määräyksiä lähettämismahdollisuudesta, sillä usein tapahtuman järjestäjän intressissä on laaja näkyvyys. Ks. esim. *Palloliitto* 2005 s. 21 ja *Thomas – Thomson* 2004 s. 1–4.

lähetysoikeuden yksinoikeutena säännöksissä tarkoitetulla tavalla, ei kenelläkään voida sanoa olevan velvollisuutta tapahtuman lähettämiseen. Koska kilpailunjärjestäjä ei useinkaan ole mainitunlainen taho, voidaan todeta, ettei sillä pääsääntöisesti ole velvollisuutta sallia tapahtuman televisiointia. Asia on selvä jo televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n sanamuodonkin perusteella. Laissa käytetty ilmaisu ”niitä koskevat lähetykset” viittaa siihen, että velvollisuus vapaasti vastaanotettavissa olevan lähetyksen toteuttamiseen voi tulla kysymykseen vain, jos tapahtumasta ylipäänsä tehdään jonkinlainen lähetykset.³⁹

Jos lähetysoikeus on jonkin televisio toiminnan harjoittajan hallussa siten, että säännösten voidaan sanoa sitä velvoittavan, asiaa voidaan tarkastella siltä kannalta, mikä on merkittäviä tapahtumia koskevien erityissäännösten suhde televisio- ja radiotoimintalain yleisiin seuraamus- ja pakkokeinosäännöksiin. Erityissäännöksiin on nimittäin rakennettu eräänlainen oma mekanismi lähetyksen toteutumisen turvaamiseksi, mutta toisaalta lain 35, 36 ja 36a §:ssä on myös yleisiä säännöksiä. Televisio- ja radiotoimintalain 35 §:n mukaan Viestintävirasto valvoo lain säännösten noudattamista. Lain 36 §:n mukaan lain säännöksiä rikkoenelle taholle voidaan puolestaan antaa huomautus ja se voidaan uhkasakon uhalla velvoittaa korjaamaan virheensä tai laiminlyöntinsä. Lisäksi televisio toiminnan harjoittajalle, joka toimii lain 3 tai 4 luvun säännösten vastaisesti, voidaan 36a §:n perusteella määrätä seuraamusmaksu.

Yhteiskunnallisesti merkittäviä tapahtumia koskevat pykälät ovat televisio- ja radiotoimintalain 3 luvussa. Lähettämiselvelvollisuutta koskeva kysymys onkin mahdollista muotoilla kysymykseksi, voidaanko televisio toiminnan harjoittajalle määrätä 36a §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu, jos se ei toteuta lähetyksestä 20 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Yhtä lailla on mahdollista kysyä sitä, voidaanko televisio toiminnan harjoittaja velvoittaa toteuttamaan 20 §:ssä tarkoitettu lähetykset televisio- ja radiotoimintalain 36 §:n perusteella. Asiaa pitää tarkastella erikseen muutaman eri tilanteen osalta.

Kun kyse on sellaisesta televisio toiminnan harjoittajasta, jolta ei ole pyydetty lähetysoikeuden lunastusta 20.4 §:n mukaisesti määräajassa, mitään 36 §:ssä tarkoitettua pakkokeinoa tai 36a §:ssä tarkoitettua seuraamusmaksua ei voida käyttää tai määrätä. Sekä 36 §:n että 36a §:n soveltaminen nimittäin edellyttää, että televisio- ja radiotoimintalakia on

³⁹ Ks. myös *SLU* 2005 s. 17 ja *Olympiakomitea* 2005 s. 20.

rikottu. Lain 20 § ei puolestaan ehdottomalla tavalla velvoita lähetyksen toteuttamiseen, sillä pykälän 4 momentissa viitataan nimenomaan myös siihen mahdollisuuteen, ettei lähetystä toteuteta. Pykälän sisälle onkin rakennettu eräänlainen oma sanktiomekanismi lähetyksen toteuttamisen turvaamiseksi. Jos televisiotoiminnan harjoittaja ei aio toteuttaa lähetystä itse, sanktiona on, että se mahdollisesti joutuu luovuttamaan lähetysoikeuden toiselle toimijalle. Jos lunastusta ei kuitenkaan pyydetä, yksinoikeuden haltija ei näyttäisi rikkovan lakia, vaikkei se lain tarkoittamaa lähetystä toteuttaisikaan.

Säädöstekniikaltaan televisio- ja radiotoimintalain 20 § voidaankin ymmärtää siten, että pykälän kolme ensimmäistä momenttia sisältävät oikeuksien käyttämiseen liittyvän pääsäännön, jonka mukaan lähetyksen pitää toteuttaa tietyllä tavalla. Pykälän 4 momentin lunastusta koskeva säännös sisältää kuitenkin täsmällisen poikkeuksen pääsääntöön. Edellytykset luovutusvelvollisuudelle merkitsevät nimittäin asiallisesti sitä, ettei lähettämisvelvollisuutta aina ole.⁴⁰ Pykälän 4 momentin sisältämä lunastuksen toteutumisen mahdollisuus voidaan puolestaan ymmärtää *erityisenä* seuraamissäännöksenä. Erityissäännöksenä se syrjäyttää lain 36 ja 36a §:ssä olevat yleiset seuraamussäännökset.⁴¹

Lähettämisvelvollisuuteen liittyvää asiaa on tarkasteltava toisin, jos kysymys on sellaisesta televisiotoiminnan harjoittajasta, joka on lunastanut lähetysoikeuden joltakin yksinoikeuden hankkineelta taholta. Voidaan ajatella, että tällaiselle toimijalle syntyy velvollisuus lähettää tapahtuma lain säännösten mukaisesti. Itse asiassa lain sanamuodoista ei löydy ehdotonta tukea tämän kaltaiselle tulkinnalle, mutta päinvastaista tulkintaa ei voida pitää kovin hyväksyttävänä.⁴² Jos jokin toimija saa lunastaa lähetysoikeuden toiselta toimijalta sillä perusteella, että tämä toinen toimija ei aio lähettää tapahtumaa sään-

⁴⁰ Ks. myös *T-TT (2002) 018*.

⁴¹ Televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 4 momentti koskee sanamuotonsa perustella selkeästi myös niitä tilanteita, joissa suomalaisella toimijalla on yksinoikeus lähettää jonkin toisen valtion luettelossa oleva tapahtuma kyseisen valtion alueelle.

⁴² Todettakoon, että televisio- ja radiotoimintalain 20a.2 §:ssä tarkoitetun uhkasakon voidaan ajatella tehostavan lähtökohtaisesti vain Viestintäviraston päätöstä ja sitä kautta lähetysoikeuden luovutusvelvollisuutta. Ko. säännöksestä ei voida johtaa, että uhkasakon turvin lähetysoikeuden lunastanut taho voitaisiin automaattisesti velvoittaa myös lähetyksen toteuttamiseen. Jos sen sijaan pykälässä tarkoitettuna luovutukseen liittyvä teknisenä ehtona voidaan pitää sellaista ehtoa, jolla lunastaja velvoitetaan lähetyksen toteuttamiseen, ja tällainen ehto sisällytetään Viestintäviraston päätökseen, 20a §:ssä tarkoitetun uhkasakon voidaan ajatella kohdistuvan myös lähettämisvelvollisuuteen.

nösten edellyttämällä tavalla, olisi erikoista, jos oikeuden lunastanut taho saisi itse täysin vapaasti päättää lunastamansa lähetysoikeuden käyttämisestä. Jos siis lähetysoikeus on hankittu 20 §:n lunastusoikeuteen vedoten, oikeudenhaltijalla voidaan sanoa olevan lähettämismahdollisuus. Jos puolestaan tällaista velvollisuutta ei täydetä, televisio- ja radiotoimintalain 36 ja 36a §:n mukaiset pakkokeinot ja seuraamusmaksu ovat mahdollisia.⁴³ Vastaavalla tavalla voidaan tarkastella tilannetta, jossa yksinoikeuden haltija torjuu lunastuksen ilmoittamalla toteuttavansa säännöksissä tarkoitetun lähetyksen itse. Tällöin voidaan ajatella, että yksinoikeuden haltijalle syntyy velvollisuus lähetyksen toteuttamiseen.

Tilanne on hieman mutkikkaampi, jos lähetysoikeuden lunastusta on pyydetty ajoissa mutta luovutusta ei toteuteta jonkin muun syyn kuin mainitunlaisen torjuntailmoituksen vuoksi. Lunastus voi jäädä toteuttamatta esimerkiksi sen vuoksi, että täydestä korvauksesta ei päästä yhteisymmärrykseen eikä asiaa ehditä viemään Viestintäviraston käsiteltäväksi. Asiassa pitänee arvioida sitä, milloin laissa olevia lunastukseen liittyviä säännöksiä voidaan katsoa rikotun. Nämä säännökset sijaitsevat 20 §:n 4 momentissa ja 20a §:ssä. Jos lähetyks jää toteuttamatta lunastukseen liittyvän säännöksen rikkomisen vuoksi, pakkokeinot ja seuraamusmaksu lienevät mahdollisia.

Telesiviodirektiivin tavoitteena lienee nimenomaan se, että tapahtumat näkyvät laajasti maksuttomalla kanavalla, jos jonkinlainen lähetyks toteutetaan. Useissa yhteyksissä puhutaan juuri siitä, että tapahtumaa *ei saa* lähettää yksinoikeudella, ellei seuraamismahdollisuutta ole järjestetty.⁴⁴ Asiassa voidaankin tarkastella sitä, miten suuri painoarvo voidaan antaa EU-oikeuden tulkintavaikutukselle, jonka mukaan kansallista oikeutta on tulkittava EU-oikeuden mukaisella tavalla. Tulkintavaikutuksella on kuitenkin rajansa, sillä se edellyttää kansallisen säännöksen tulkittamista vain ”mahdollisimman pitkälle” EU-oikeuden mukaisesti. Keskeisenä rajoituksena voidaan tällöin pitää kansallisen säännöksen kieliasua.⁴⁵ Koska Suomen laissa ehdottoman lähettämismahdollisuuden näyttäisi estävän nimenomaan televisio- ja radiotoimintalain 20.4 §:n

⁴³ Mainitunlaisessa tilanteessa lakia ei kuitenkaan voida sanoa rikotun ennen, kuin tapahtuma on alkanut.

⁴⁴ Ks. esim. EYVL 2000/C 382/02 ja *Regina v. Independent Television Commission, Ex Parte TV Danmark 1 Ltd.* (25.7.2001) [2001] UKHL 42.

⁴⁵ *Ojanen* 2006 s. 160. Ks. myös *Ojanen* 2006 s. 100–104.

sanamuoto ja koska televisiodirektiivin 3a artiklan 3 alakohtakaan ei näyttäisi velvoittavan asian *ehdottomaan* varmistamiseen, voidaan päätyä yllä esitettyihin tulkintoihin.⁴⁶ Ehdotonta säännösten mukaisen lähetyksen toteuttamisvelvollisuutta ei siis ole.

3. LUNASTUSTILANTEeseen LIITTYVIÄ KYSYMYKSIÄ

Televisio- ja radiotoimintalain 20.4 §:n mukaan toisella televisiotoiminnan harjoittajalla on oikeus lunastaa lähetysoikeus sellaiselta televisiotoiminnan harjoittajalta, joka on hankkinut yksinoikeuden merkittävään tapahtumaan eikä aio itse toteuttaa lähetystä säännösten tarkoittamalla tavalla vapaasti vastaanotettavissa olevassa muodossa. Lunastaminen merkitsee voimakkaampaa puuttumista omaisuudensuojaan ja elinkeinovapauteen kuin pelkkä oikeuden käytön rajoittaminen. Perustuslain 15.2 §:n mukaan lunastaminen onkin mahdollista vain yleiseen tarpeeseen ja täyttä korvausta vastaan. Televisio- ja radiotoimintalaissa olevan lunastusmahdollisuuden voidaan sanoa olevan puhtaasti kansallista normiainesta, sillä televisiodirektiivissä ei ole säännöksiä, että yleisön oikeus seurata tapahtumia pitäisi voida turvata viime kädessä oikeuksien lunastamisen avulla. Tässä osiossa tarkastellaan joitakin lunastamiseen liittyviä erityiskysymyksiä.

Lunastuksen osapuolet ja säännösten soveltuminen kansainväliseen tilanteeseen

Lähetysoikeuden lunastusta koskevien säännösten voidaan sanoa olevan kotimaista normiainesta, sillä lunastusmahdollisuudesta ei ole säännöksiä televisiodirektiivissä eikä tv-yleissopimuksessa. Tarkasteltavaksi voidaankin ottaa se, mitä toimijoita televisio- ja radiotoimintalain 20 ja 20a §:ssä olevat lunastusta koskevat säännökset siltä osin koskevat. Hallituksen esityksen mukaan lunastusmenettelyä koskeva 20a §

⁴⁶ Televisiodirektiivin 3a artiklan 3 alakohdassa edellytetään asian varmistamista vain ”asianmukaisin keinoin”. Lisäksi toimenpiteiden tulee olla ”yhteisön oikeuden mukaisia” (televisiodirektiivi 3a artiklan 2 alakohta). Ks. myös 3a artiklan 1 alakohta sekä johdanto-osan 18 kappale.

on säädetty osaltaan sen vuoksi, että juuri menettelysäännösten puute eri maissa on huomattu ongelmalliseksi merkittäviin tapahtumiin liittyvien säännösten soveltamisen yhteydessä. Vaikeaksi tilanteen saattaa tehdä vielä se, että kyse on usein mutkikkaista ylikansallisista tapauksista.⁴⁷

Televisio- ja radiotoimintalain 20.4 §:n mukaan lunastustilanteessa osapuolina voi olla vain televisiotoiminnan harjoittajia. Jos lunastusta pyytävää tahoa tai yksinoikeuden haltijaa ei voida pitää televisio- ja radiotoimintalain 2 §:ssä tarkoitetulla tavalla televisiotoiminnan harjoittajana, ei lunastus ole mahdollista. Edellytyksenä on lisäksi se, että yksinoikeuden haltija on hankkinut oikeutensa siten, että lain säännökset sitä sitovat.

Vaikka osapuolet olisivatkin televisiotoiminnan harjoittajia, säännösten soveltuvuus ei ole aina selvää. Televisio- ja radiotoimintalakia sovelletaan nimittäin vain Suomeen sijoittautuneeseen televisiotoiminnan harjoittajaan (televisio- ja radiotoimintalaki 3 §). Jos televisiotoiminnan harjoittajaa ei voida lain 5 tai 6 §:n perusteella pitää Suomeen sijoittautuneena, lunastusta koskevat säännökset eivät näyttäisi sitä sitovan. Tällaiseen televisiotoiminnan harjoittajaan sovelletaan pääsääntöisesti sen valtion vastaavia säännöksiä, johon se on sijoittautunut. Jos valtio on EU:n jäsenvaltio tai tv-yleissopimuksen osapuoli, kyseisen valtion lainsäädännössä pitäisi olla direktiivin tai tv-yleissopimuksen edellyttämät merkittäviä tapahtumia koskevat säännökset. Lunastamiseen liittyviä säännöksiä ei kuitenkaan välttämättä ole. Kansallisissa säännöksissä ei välttämättä ole myöskään tehokasta viittausta toisten valtioiden lunastussäännöksiin, sillä televisiodirektiivissä viitataan itse asiassa vain määriteltyihin tapahtumiin, ei sen sijaan kaikkiin toimenpiteisiin (3a artikla 3 alakohta).

Joka tapauksessa lunastusta koskevista säännöksistä on ilmoitettava EU:n komissiolle, sillä televisiodirektiivi edellyttää, että jäsenvaltiot ilmoittavat *toimenpiteistä* (3a artikla 2 alakohta). Käytännössä näin on tapahtunutkin. Luetteloiden julkaisemisen yhteydessä EU:n komissio on puolestaan julkaissut eri valtioiden merkittäviä tapahtumia koskevat säännökset kokonaisuudessaan EU:n virallisessa lehdessä. Tällaisen julkaisemisen ei kuitenkaan voida sanoa varmistavan sitä, että lunas-

⁴⁷ HE 112/2002 s. 84–85. Ks. myös *Regina v. Independent Television Commission, Ex Parte TV Danmark 1 Ltd.* (25.7.2001) [2001] UKHL 42.

tamiseen liittyvät säännökset tulisivat vastavuoroisen tunnustamisen kautta muiden valtioiden toimijoita sitoviksi, vaan asia riippuu kansallisella tasolla käytetyistä viittaustavoista.

Jos osapuolina ovat eri valtioihin sijoittautuneet televisiotoiminnan harjoittajat, lunastustilanteen ratkaiseminen voi olla hyvin mutkikas. Suomalaisten kannalta vaikeaksi voi muodostua nimenomaan tilanne, jossa suomalainen televisiotoiminnan harjoittaja haluaisi lunastaa ulkomaiselta toimijalta oikeuden lähettää tapahtuma Suomessa. Televisio- ja radiotoimintalain 20a §:n mukaan oikeuden lunastamista pyytänyt taho voi saattaa asian Viestintäviraston käsiteltäväksi. Eri asia on kuitenkin se, onko ulkomainen toimija velvollinen toimimaan kyseisen säännöksen ja muiden suomalaisten lunastusta koskevien säännösten mukaisesti.

Kun asiaa tarkastellaan sellaisen tilanteen osalta, jossa suomalaisella toimijalla on yksinoikeus lähettää jonkin muun valtion listalla oleva tapahtuma kyseisen valtion alueelle, voidaan todeta, että Suomen kansalliset säännökset turvaavat tapahtuman näkymisen melko hyvin. Televisio- ja radiotoimintalain 20.1 §:ssä olevan viittauksen ei tosin voida sanoa viittaavan toisten valtioiden mahdollisiin menettely- tai lunastussäännöksiin, sillä momentissa puhutaan tapahtuman *seuraamisesta* ”niin kuin kyseisessä valtiossa säädetään”. Lain 20.4 §:ssä oleva lunastusmahdollisuus sitoo kuitenkin Suomalaisia toimijoita myös niissä tilanteissa, joissa kyse on lähetyksestä toisen valtion alueelle. Ulkomainen toimija voi tehokkaasti vedota kyseiseen säännökseen, vaikka se ei itse olisikaan Suomen lain soveltamisen piirissä. Toisaalta myös suomalainen toimija voi vedota samaan pykälään, sillä sanamuotonsa vuoksi se koskee selkeästi myös ulkomaille tarkoitettuja lähetyksiä. Niinpä suomalainen televisiotoiminnan harjoittaja näyttäisi voivan vedota esimerkiksi pykälässä tarkoitettuun määräaikaan, vaikka toisessa valtiossa olisikin omia lunastukseen liittyviä säännöksiä.⁴⁸

⁴⁸ Esimerkiksi Saksan säännösten mukaan osapuolten on viime kädessä suostuttava, että asia ratkaistaan väliliesmenettelyssä. Ks. *EYVL 2000/C 277/04*.

Lunastusmenettely

Lunastusmenettelystä on säännöksiä televisio- ja radiotoimintalain 20 §:n 4 momentissa sekä 20a §:ssä. Säännösten perusteella lunastusprosessin voidaan sanoa pitävän sisällään seuraavia vaiheita:

1. lähetysoikeuden pyytäminen,
2. pyyntöön vastaaminen,
3. sopimusneuvottelut,
4. asian saattaminen Viestintäviraston käsiteltäväksi,
5. asian käsittely Viestintävirastossa,
6. viestintäviraston päätös asiassa,
7. päätöksen täytäntöönpano.

Lunastustilanteessa on kysymys kahden yksityisen tahon, televisiotoiminnan harjoittajien, välisestä asiasta, jossa sovinto on sallittu. Käytännössä lunastusmenettely saattaakin erota selvästi yllä esitetystä. Itse asiassa lunastuksen toteuttaminen viime kädessä pakolla näyttää edellyttävän vain ensimmäisen kohdan toteuttamista mainitulta listalta. Jotta yksinoikeudenhaltijalla olisi velvollisuus lähetysoikeuden luovuttamiseen, lunastusta vaativan televisiotoiminnan harjoittajan on tullut pyytää lähetysoikeuden luovuttamista viimeistään kuusi kuukautta ennen televisioitavan tapahtuman alkamista (televisio- ja radiotoimintalaki 20.4 §). Jos pyyntöä ei esitetä määräajassa, mitään velvollisuutta luovutukseen ei ole.⁴⁹

Kun otetaan huomioon mainittu 20.4 §:ssä oleva määräaika ja se seikka, että lunastuksen osapuolena voi olla vain televisiotoiminnan harjoittaja, havaitaan, että lunastaminen ei näyttäisi olevan mahdollista ollenkaan, jos yksinoikeus pidetään jonkin muun tahon kuin televisiotoiminnan harjoittajan hallussa aina siihen asti kunnes määräaika on kulunut umpeen. Jos siis esimerkiksi mediaoikeuksia myyvä taho

⁴⁹ Jos yksinoikeus on sellaisella televisiotoiminnan harjoittajalla, jolla on sekä maksullisia että maksuttomia kanavia, niin käytännössä ei liene kaukana tilanne, että mikään taho ei pyydä lunastusta määräajassa. Mainitun kaltainen televisiotoiminnan harjoittaja voi nimittäin aina helposti torjua lunastuksen päättämällä näyttää lähetyksen vapaasti vastaanotettavassa muodossa. Säännösten tavoitteiden varmistamiseksi voisi olla hyvä, että televisiotoiminnan harjoittajalla olisi jonkinlainen velvollisuus ilmoittaa muille toimijoille hyvissä ajoin, aikooko se toteuttaa lähetyksen säännöksissä tarkoitetulla tavalla. Näin muut toimijat osaisivat reagoida ajoissa, ja velvollisuus maksuttoman lähetyksen toteuttamiseksi aktualisoituisi myös käytännössä.

luovuttaa yksinoikeuden televisiotoiminnan harjoittajalle myöhemmin kuin kuusi kuukautta ennen tapahtuman alkamista, kukaan ei ehdi pyytää lunastusta määräajassa ja lunastusmahdollisuus menetetään ennen kuin se on edes alkanut.⁵⁰

Lain säännöksistä ilmenee, että ensisijaisesti lähetysoikeuden luovutuksesta on pyrittävä sopimaan (televisio- ja radiotoimintalaki 20a §). Käytännössä sopimukseen pääseminen ei liene aina helppoa.⁵¹ Vaikka yksinoikeuden haltijalla voikin olla velvollisuus lähetysoikeuden luovuttamiseen, sillä on myös oikeus saada luovutuksesta täysi korvaus. Jotta lain tarkoitus ei vesittyisi, mahdollinen riita pitäisi pystyä ratkaisemaan suhteellisen nopeasti. Tämän vuoksi laissa tarjotaankin mahdollisuus asian saattamiseksi Viestintäviraston käsiteltäväksi.⁵²

Oikeus asian viemiseksi Viestintävirastoon on sekä yksinoikeuden haltijalla että televisio- ja radiotoimintalain 20.4 §:ssä tarkoitetun luovutuspyynnön esittäneellä televisiotoiminnan harjoittajalla.⁵³ Jos asia halutaan viedä Viestintäviraston käsiteltäväksi, se on tehtävä viimeistään kolme kuukautta ennen tapahtuman alkua.⁵⁴ Virasto voi päättää luovutukseen liittyvän korvauksen suuruudesta sekä luovutukseen liittyvistä teknisistä ehdoista (televisio- ja radiotoimintalaki 20a §).

Yllä esitetty lunastusmenettelyä koskeva prosessi kuvaa vain yhtä vaihtoehtoa lunastuksen toteuttamiselle. Todellisuudessa prosessi voi olla

⁵⁰ Laissa ei tosin oteta kantaa siihen, pitääkö lunastuksen pyytämisen välttämättä tapahtua vasta yksinoikeuden hankkimisen jälkeen. Periaatteessa on mahdollista, että jokin taho ilmoittaisi yleisesti lunastavansa lähetysoikeuden miltä tahansa televisiotoiminnan harjoittajalta, joka aikoo yksinoikeuden vastaisuudessa hankkia. Käytännössä pyyntö olisi mahdollista osoittaa yksilöidystikin kaikille potentiaalisille yksinoikeuden hankkijoille, sillä alan toimijat ovat hyvin tiedossa. Tässä artikkelissa ei kuitenkaan pohdita, miten mainitunlaiseen yleiseen pyyntöön olisi suhtauduttava. Selvää on kuitenkin, että mainitunlaisessa tilanteessa oikeuden lunastusta suunnitteleva taho voisi vielä yrittää hankkia lähetysoikeuden myös suoraan siltä mediaoikeuksia myyvältä taholta, jolla se on hallussa, markkinahintaan. Jos yksinoikeuden luovutus tapahtuu myöhemmin kuin kolme kuukautta ennen tapahtuman alkamista, asiaa ei ainakaan voida viedä Viestintävirastoon (televisio- ja radiotoimintalaki 20a §).

⁵¹ Ks. esim. *Regina v. Independent Television Commission, Ex Parte TV Danmark 1 Ltd.* (25.7.2001) [2001] UKHL 42.

⁵² Ks. *HE 112/2002* s. 95 ja s. 217.

⁵³ Yksinoikeuden haltijasta käytetään pykälässä termiä yksinoikeuden hankkinut televisiotoiminnan harjoittaja.

⁵⁴ Hallituksen esityksessä todetaan, että lunastukseen liittyviä määräaikoja on noudatettava tiukasti. Samalla todetaan myös, että Viestintävirasto ei voi ottaa asiaa käsiteltäväksi, jos kolmen kuukauden määräaikaa ei ole noudatettu. Ks. *HE 112/2002* s. 217.

myös mutkikkaampi. Näin lienee asian laita ainakin silloin, kun osapuolena on ulkomainen toimija. Omanlaisen ongelman voi aiheuttaa myös se, jos lähetysoikeuden luovutusta pyytäviä tahoja on useampi kuin yksi.

Osaltaan televisio- ja radiotoimintalain 20a §:n voidaan ajatella tuovan epäselvyyksiä asiassa toimivaltaisen forumin suhteen. Pykälän mukaan Viestintävirasto on toimivaltainen ratkaisemaan lunastukseen liittyvän korvausasian. Koska kysymys on kahden yksityisen tahon välisestä asiasta, jossa sovinto on sallittu, soveliaana forumina voidaan pitää myös yleistä tuomioistuinta sekä välimiesoikeutta. Kysymys toimivaltarajoista ja siihen liittyen suhtautuminen esimerkiksi mahdolliseen vireilläolovaikutukseen (*lis pendens*) saattavatkin käytännössä tuottaa ongelmia, jos lunastusta koskeva riita aktualisoituisi Suomessa.

Lunastuksen kohde

Mahdollisessa lunastustilanteessa saattaa syntyä epäselvyyttä siitä, mitä itse asiassa lunastetaan. Millainen oikeus on luovutuksen kohteena? Televisio- ja radiotoimintalain 20 ja 20a §:ssä puhutaan lähetysoikeudesta. Lain 20 §:ssä puhutaan myös oikeudesta tapahtuman lähettämiseen. Lisäksi siinä viitataan pykälän 1 momentissa tarkoitettuun lähetykseen.

Luonnollisesti osapuolet voivat sopia siitä, millainen oikeus luovutuksen kohteena on. Selvää on kuitenkin, että lunastavalla taholla on oikeus saada vähintäänkin sellainen lähetysoikeus, joka mahdollistaa laissa tarkoitetun lähetyksen toteuttamisen. Toisaalta lunastuksessa ei voi olla kysymys laajemmasta oikeudesta kuin mitä yksinoikeuden hankkineella taholla on. Laajimmillaan kysymys voi siis olla siitä oikeusasemasta, mikä luovuttavalla taholla on tapahtuman lähettämisen suhteen.

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”oikeus voidaan luovuttaa myös jaettuna, jolloin sekä alkuperäinen yksinoikeuden haltija että luovutuksen saaja voivat lähettää tapahtuman”. Lisäksi täyttä korvausta koskevassa hallituksen esityksen kohdassa viitataan mahdollisuuteen lunastaa esimerkiksi vain yhtä ottelua koskeva lähetysoikeus, vaikka luovuttavalla taholla olisi oikeus tapahtuman lähettämiseen laajemminkin.⁵⁵ Selvää näyttäisi siis olevan, ettei yksinoikeudenhaltijalla ole

⁵⁵ HE 112/2002 s. 217.

velvollisuutta luopua oikeuksistaan kokonaan. Velvollisuus koskee vain sellaisen oikeuden luovuttamista, jonka avulla lunastava taho voi toteuttaa säännöksissä tarkoitetun lähetyksen.

Hallituksen esityksessä olevasta oikeuksien jakamismahdollisuutta koskevasta maininnasta ei kuitenkaan saada suoraa johtoa siihen, voisiko luovuttava taho asettaa lähetykselle laadullisia rajoituksia. Jos oikeuksien haltijalla on esimerkiksi oikeus ns. kansainvälisen signaalin hyödyntämiseen valmistaakseen tapahtumaa koskevan huippulaadukkaana lähetyksen, voisiko se luovuttaa lunastusta vaativalle taholle tätä rajoitetumman oikeuden? Äärimmillään kysymykseen voisi tulla esimerkiksi oikeus lähettää kansainvälinen signaali sellaisenaan. Lain sanamuotojen mukaan kysymys on nimenomaan tapahtuman seuraamisen mahdollistavan lähetyksen toteuttamisesta. Niinpä rajoitusten asettaminen näyttäisi olevan mahdollista. Lähetyksen sisällöllisen laadun, laajuuden ja ajankohdan osalta tarkasteltavaksi tulevatkin samat seikat, joita on tarkastelu jo edellä.

Asia korostuu, jos alueellinen lähetysoikeus on sellaisella televisio-toiminnan harjoittajalla, joka lähettämisen lisäksi valmistaa kansainvälisen signaalin muita toimijoita varten. Ei voida ajatella, että lunastuksen kohteena olisi televisiointioikeus siinä mielessä, että se sisältäisi myös kuvaamisoikeuden. Toisaalta mainitunlaisessa tilanteessa voidaan pohdita myös sitä, onko tällainen taho hankkinut yksinoikeuden vai onko se sille syntynyt, ja mikä merkitys asialle voitaisiin antaa.

Yksi lunastuksen kohdetta koskeva kysymys liittyy myös siihen, voidaananko valtion alue jakaa lähetyksen toteuttamista varten pienempiin alueisiin lunastustilanteessa. Yllä tarkasteltiin tätä asiaa ja päädyttiin tulkintaan, ettei säännösten nojalla pitäisi antaa mahdollisuutta valtion alueen ”pilkkomiselle” siten, että lähetys välitettäisiin maksuttomasti vain riittävän suurelle osalle yleisöä. Vastaava tarkastelu, tosin hieman eri näkökulmasta, on mahdollista myös lunastustilanteessa. Onko yksinoikeuden haltija velvollinen luovuttamaan lähetysoikeuden koko valtion alueelle, vai voisiko se luovuttaa oikeuden esimerkiksi vain tiettyihin suuriin kaupunkeihin siten, että merkittävää osaa tarkoittava vaatimus täyttyy? Lunastustilanteessa kysymys ei ole samalla tavalla aktiivisesta erottelusta kuin siinä tapauksessa, jossa yksinoikeuden haltija jaottelisi alueen ja lähettäisi tapahtuman itse vain juuri ja juuri kriteerit täyttävälle yleisölle. Säännösten tavoitteiden mukaista olisi,

että luovutusvelvollisuus koskisi koko aluetta. Omaisuuden ja elinkeinovapauden suoja puolestaan tukisivat päinvastaista tulkintaa.⁵⁶

Lunastustilanteessa saattaa tulla esille myös kysymys, voiko luovuttava taho vaatia, että lunastaja lunastaa enemmän kuin on pyytänyt. Yksinoikeuden haltijalla saattaa olla hyvinkin kattavat oikeudet tapahtumasta tehtävän ohjelman lähettämiseksi, mutta lunastaja saattaa pyytää vain sellaista oikeutta, joka juuri ja juuri riittää säännöksissä tarkoitetun lähetyksen toteuttamiseksi. Kysymys on lähetyksen sisällön laadusta ja laajuudesta. Voisiko yksinoikeudenhaltija lisäksi vaatia, että lunastaja lunastaa *yksinoikeuden* tapahtuman lähettämiseen eikä vain lähetysoikeutta?⁵⁷ Tällöin lähetysoikeutta ei jaettaisi toimijoiden kesken hallituksen esityksessä mainitulla tavalla.⁵⁸ Kysymys on analoginen osakeyhtiön osakkeiden lunastustilanteen kanssa. Lunastavalla taholla voi tietyissä tilanteissa olla *velvollisuus* lunastaa osakkeita (OYL 18:1).

Lunastusta koskeissa televisio- ja radiotoimintalain kohdissa puhutaan johdonmukaisesti vain lähetysoikeuden luovuttamisesta, ei yksinoikeuden luovuttamisesta (20.4 ja 20a §). Niinpä voidaan ajatella, ettei luovuttava taho voi vaatia oikeuksien lunastamista täydessä laajuudessa. Mainitulla seikalla ja ylipäänsä luovutettavan lähetysoikeuden laadullisilla ominaisuuksilla on luonnollisesti vaikutuksia lähetysoikeuden arvoon. Se, että yksinoikeuden haltija luovuttaa jollekin toiselle toimijalle lähetysoikeuden ja samalla säilyttää lähetysoikeuden myös itsellään, vaikuttaa sille itselleen jäävän oikeuden hyödyntämismahdollisuuksiin ja arvoon. Yksinoikeuden haltijalle voikin olla edullisempaa luovuttaa oikeusasemansa lunastajalle kokonaan ja saada siitä täysi korvaus kuin pyrkiä hyödyntämään yksinoikeusluonteen menettänyttä jäljelle jäävää lähetysoikeutta. Nämä käytännön seikat puoltavat sitä, että yksinoikeuden haltijalla olisi oikeus, että lähetysoikeus lunastettaisiin siltä siinä laajuudessa kuin oikeuksien järkevä hyödyntäminen edellyttää.

⁵⁶ Ks. *PeVL 19/1998* s. 4–5.

⁵⁷ Ks. *Regina v. Independent Television Commission, Ex Parte TV Danmark I Ltd.* (25.7.2001) [2001] UKHL 42.

⁵⁸ Ks. *HE 112/2002* s. 217.

Täysi korvaus

Televisio- ja radiotoimintalain 20.4 §:n mukaan lähetysoikeuden luovuttavalla televisiotoiminnan harjoittajalla on oikeus saada luovutuksesta täysi korvaus. Myös perustuslain 15.2 §:n mukaan omaisuuden lunastus voi tapahtua vain täyttä korvausta vastaan. Epäselvyyttä saattaa syntyä siitä, mitä voidaan pitää täytenä korvauksena, sillä ilmaus on jo lähtökohdiltaankin hyvin epämääräinen. Yleisesti ottaen korvauksen suuruutta arvioitaessa voidaan puhua ns. positiivisen sopimusedun ja negatiivisen sopimusedun suuruudesta korvauksesta.⁵⁹ Lisäksi arvonnäilytystapoja on erilaisia. Voidaan puhua mm. omaisuuden hankinta-arvosta, käyttöarvosta, todennäköisestä myyntihinnasta ja valmistuskustannusten suuruudesta arvosta.

Televisio- ja radiotoimintalain 20a §:ssä täsmennetään asiaa. Pykälän mukaan ”korvauksen tulee perustua kilpailuilla markkinoilla vastaavista oikeuksista maksettaviin hintoihin”. Säännöksen sijainnin perusteella säännöstä tulee soveltaa ainakin silloin, kun Viestintävirasto määrittelee korvauksen. Se voidaan kuitenkin ottaa korvauksen määrittämisen pohjaksi myös mahdollisissa muissa forumeissa. Hallituksen esityksen mukaan markkinoilla käytettävän hinnan määrittelyssä on otettava huomioon useita eri seikkoja. Hintaan vaikuttaa mm. se, missä valtiossa ja millä alueella lähetykset toteutetaan, ja se, käsittävätkö oikeudet suoran vai nauhoitetun lähetyksen. Myös markkinointioikeuksien arvo ja jakautuminen on otettava huomioon hintaan vaikuttavina seikkoina. Jos oikeudet kuuluvat televisiointioikeuksien kokonaisuuteen, jollainen saattaa käsittää esimerkiksi oikeuksia useampaan turnaukseen, käytännössä voi esiintyä tilanteita, että yksittäiseen tapahtumaan liittyvät oikeudet pitää arvioida erikseen. Lunastuksen kohteena saattaa nimittäin olla esimerkiksi vain jonkin tietyn ottelun lähetysoikeus. Tällöin oikeuden arvo tulee pyrkiä määrittämään juuri kyseiselle ottelulle.⁶⁰ Mainituista hallituksen esityksen ohjeista huolimatta lunastettavan oikeuden arvon määrittäminen voi olla vaikeaa. Asian osoittaa jo se, että esimerkiksi jalkapallon MM-kilpailujen oikeuksien hinnassa oli Suomen ja Ruotsin välillä selkeä ero.⁶¹

⁵⁹ Ks. esim. *Hemmo* 2005 s. 309–310.

⁶⁰ *HE 112/2002* s. 217.

⁶¹ Näin todettiin YLE:n urheiluruudussa keväällä 2007 samalla, kun uutisoitiin YLE:n tekemästä jalkapallon MM-kisojen televisiointia koskeneesta sopimuksesta.

Myös sitä, mikä merkitys on annettava viittaukselle *kilpailuille markkinoille*, voidaan pitää hieman epäselvänä. Voidaan väittää, että juuri yhteiskunnallisesti merkittäviä tapahtumia koskeva normisto vaikuttaa markkinoiden käyttäytymiseen siten, ettei markkinoita välttämättä voida pitää kovin suuressa määrin kilpailtuina.⁶² Pitääkö säännöksistä itsestään mahdollisesti aiheutuva markkinahäiriö huomioida hinnan määrittämisessä? Voitaisiin ajatella, että ainakin silloin kun yksinoikeuden hankkinut taho ei ole ollut oikeuksia hankkiessaan tietoinen säännösten mahdollisesta soveltamisesta oikeuksiinsa, markkinahäiriön vaikutukset olisi oikeudenmukaista ottaa huomioon. Jos taas oikeuksien haltija on vain ottanut säännöksistä tietoisena riskin sen suhteen, että oikeudet tullaan mahdollisesti lunastamaan, markkinahäiriön vaikutuksia ei tarvitsisi huomioida. Oikeuksien haltijahan on voinut ottaa markkinahäiriön huomioon oikeudet hankkiessaan.

Vaikka laissa ja hallituksen esityksessä viitataan markkinoilla oikeuksista maksettaviin *hintoihin*, korvausta määriteltäessä on huomioitava, että kyse on silti täyden *korvauksen* määrittelemisestä (televisio- ja radiotoimintalaki 20.4 § ja 20a §). Laissa puhutaan korvauksen *perustumisesta* markkinahintoihin. Ilmaisutavasta voidaan tehdä päätelmä, ettei korvauksen tarvitse olla juuri oikeudesta maksettavan hinnan suuruinen, vaikka hinta voitaisiinkin määritellä. Tämä näkökohta korostuu, kun lähetysoikeus lunastetaan hallituksen esityksessä mainitulla tavalla jaettuna, jolloin siis sekä alkuperäinen yksinoikeuden haltija että luovutuksen saaja voivat lähettää tapahtuman.⁶³

Asiaan vaikuttaa televisiointioikeuden luonne. Lähetysoikeuden arvo perustuu suurelta osin siihen, että kysymyksessä on nimenomaan *yksinoikeus*. Lunastustilanteessa on puolestaan aina kysymys tilanteesta, jossa televisio toiminnan harjoittajalla on yksinoikeus tapahtuman lähettämiseen. Jos tällaiselta toimijalta lunastetaan lähetysoikeus jaettuna, yksinoikeusluonne lakkaa ja oikeuksien arvo voi jopa romahtaa. Yksinoikeutta hallinnelle toimijalle jäljelle jäävän lähetysoikeuden arvo on lunastamisen jälkeen todennäköisesti jotain muuta kuin alkuperäisen yksinoikeuden arvo vähennettynä lunastetun lähetysoikeuden arvolla. Jos tarkoituksena on maksaa perustuslain 15.2 §:ssä tarkoitettu täysi korvaus, korvauksen tulisi vastata lähetysoikeuden arvon alentu-

⁶² Ks. esim. *Wetzel – Wichert* 2001 s. 229.

⁶³ Ks. *HE 112/2002* s. 217.

mista, ei siis suoraviivaisesti lunastettavan oikeuden markkinahintaa. Lain sanamuoto antaa tällaiselle tulkinnalle mahdollisuuden. Televisio- ja radiotoimintalain 20a §:n mukaanhan korvauksen on *perustuttava vastaavista oikeuksista maksettaviin hintoihin*. Pykälässä käytetty monikkomuoto sekä sanan *perustua* käyttäminen johtavat siihen, että määrittelyn lähtökohdaksi voidaan ottaa kaikki kolme oikeutta: alkuperäinen yksinoikeus, lunastettava lähetysoikeus ja jäljelle jäävä lähetysoikeus. Täyden korvauksen olisi tällöin oltava vähintään sen suuruinen, että se vastaa joko lunastettavan oikeuden arvoa tai luovuttavalle taholle jäävän oikeuden arvon alentumista. Näistä vaihtoehdoista on valittava summaltaan korkeampi, jotta voidaan puhua täydestä *korvauksesta*.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi täyden korvauksen suuruuden määrittämisessä olisi otettava huomioon mahdollisia muita kustannuseriä. Jos yksinoikeuden haltija on esimerkiksi ehtinyt ryhtyä toimenpiteisiin lähetyksen toteuttamiseksi, tulisi tällä olla oikeus saada korvaus toimenpiteisiin uponneista kustannuksista, jos toimenpiteet menevät lunastuksen vuoksi hukkaan ja toimenpiteisiin ryhtymisen voidaan sanoa olleen tarpeellista.

Yllä esitettyjen näkökohtien huomioimisen voidaan sanoa johtavan lähinnä ns. negatiivisen sopimusedun suuruisen korvauksen maksamiseen. Korvauksen saaja saatetaan siihen taloudelliseen asemaan, jossa se olisi ollut, jos lähetysoikeuksien markkinoilla olisi alun perinkin päädytty lunastuksen jälkeiseen tilanteeseen.⁶⁴ Laissa ja hallituksen esityksessä olevat viittaukset oikeuksien markkinahintojen käyttämiseen korvauksen määrittämisen perustana viittaavat tämänkaltaiseen täyden korvauksen maksamiseen. Välttämättä ei kuitenkaan voida puhua juuri negatiivisen sopimusedun korvaamisesta. Lunastustilanteessa korvauksen on nimittäin mitä ilmeisimmin perustuttava *lunastushetken* markkinahintoihin ja lähetysoikeuksien hinnat ovat voineet nousta huomattavastikin sen jälkeen, kun televisiotoiminnan harjoittaja on yksinoikeuden hankkinut. Pelkkä negatiivisen sopimusedun mukainen korvaus voisi perustua myös alkuperäisiin oikeuksien hintoihin, jotka korvauksen määrittämiseksi muutettaisiin koron avulla reaalisesti alkuperäisten arvoisiksi.

Periaatteessa täysi korvaus voisi pitää sisällään myös ns. positiivisen sopimusedun mukaisen korvauksen. Tällöin yksinoikeuden haltija saa-

⁶⁴ Esim. *Hemmo* 2005 s. 309–310.

tettaisiin siihen taloudelliseen asemaan, johon se olisi päässyt, jos se olisi voinut hyödyntää yksinoikeuttaan täysimääräisesti.⁶⁵ Korvauksen suuruus riippuisi tällöin hyvin paljon yksinoikeuden haltijan omista kyvyistä. Huomioon voitaisiin ottaa mm. saamatta jääneet voitot läheysten yhteyteen myytävistä mainoksista ja mahdollisesti menetys siitä, että lunastuksen vuoksi yhtiö ei ole voinut kasvattaa maksutelevision tilaajakantaansa arvioidulla tavalla. Mainitunlaiset menetykset ovat luonteeltaan erittäin välillisiä. Televisio- ja radiotoimintalain 20a §:ssä oleva viittaus oikeuksien *hintoihin* merkinnee kuitenkin sitä, ettei korvauksen tarvitse vastata ainakaan täysimääräisesti positiivista sopimusetua. Sinänsä ajantasaisen *markkinahintojen* soveltaminen ainakin teoriassa johtaa myös jonkinlaisten välillisten menetysten huomioimiseen.⁶⁶

Yksi täyden korvauksen määrittämiseen liittyvä käytännön kysymys koskee sitä, voiko yksinoikeuden haltija tehokkaasti vedota oikeudesta maksamaansa hintaan tai mahdollisesti saamaansa sitovaan ostotarjoukseen. Lähtökohdiltaan mainitunlaiset toteutuneet tai toteutettavissa olevat hinnat ovat hyviä pohjia täyden korvauksen määrittämiseksi. Käytännössä kysymyksessä saattaa kuitenkin olla myös jonkinlainen keinottelu lunastuksen estämiseksi. Jos esimerkiksi jokin läheinen taho, kuten samaan konserniin kuuluva yhtiö, on myynyt oikeuden yksinoikeuden haltijalle korkeaan hintaan tai vastaavasti ostotarjouksen tekijänä on jokin läheinen taho, niin hintaa ei tarvitse hyväksyä sellaisenaan arvioinnin perustaksi. Lain 20a §:ssä viitataan *kilpailluilla markkinoilla* maksettaviin hintoihin. Tämä kriteeri saattaa puuttua mainitunlaisilta toteutuneilta tai toteutettavissa olevilta hinnoilta. Niinpä lunastussäännösten tavoitetta ei voida vesittää keinottelemalla yllä esitetyillä tavoilla. Täyden korvauksen määrittämisen vaikeus saattaa kuitenkin olla seikka, joka käytännössä tekee merkittäviä tapahtumia koskevien säännösten toimivuuden heikoksi. Televisiointioikeuden luonne ja sen arvoon vaikuttavat tekijät tekevät asian mutkikkaaksi alan toimijoille ja korvauksesta päättävälle taholle.⁶⁷

⁶⁵ Esim. *Hemmo 2005* s. 309–310.

⁶⁶ Teoriassa markkinahintaan vaikuttaa oikeuden hyödyntämismahdollisuudet.

⁶⁷ Jos kysymys on esimerkiksi tilanteesta, jossa yksinoikeus jaetaan alkuperäisen haltijan ja lunastajan kesken, lunastaja ei välttämättä ole valmis maksamaan täyttä korvausta luovuttajalle. Yksinoikeuden arvon aleneminen saattaa nimittäin olla suurempi kuin lunastettavan lähetysoikeuden arvo. Tällaisessa tilanteessa täysi korvaus pitäisi puolestaan määritellä vastaamaan suuruudeltaan yksinoikeuden arvon alenemista.

4. LOPUKSI

Yhteiskunnallisesti erityisen merkittäviä tapahtumia koskevat säännökset perustuvat EU:n televisiodirektiiviin sekä eurooppalaiseen tv-yleis-sopimukseen. Direktiivi velvoittaa EU:n jäsenvaltiot varmistamaan kansallisella tasolla, ettei yhteiskunnallisesti merkittäviä tapahtumia koskevia lähetysoikeuksia käytetä niin, että tapahtumia ei voida seurata maksuttomien televisiokanavien kautta. Tähän varmistamiseen käytettävien keinojen tulee direktiivin mukaan olla asianmukaisia ja EU-oikeuden mukaisia. Kuten yllä on todettu, Suomessa mainitunlainen varmistaminen on toteutettu lisäämällä merkittäväksi määritellyn tapahtuman lähetysoikeuteen lakiin perustuva uusi *riskitekijä*. Joka hankkii yksinoikeuden välittää tapahtumaa koskeva lähetysoikeus televisiossa, ottaa riskin siitä, että jokin toinen taho lunastaa lähetysoikeuden itselleen, ellei lähetystä toteuteta säännösten tarkoittamalla tavalla vapaasti vastaanotettavassa muodossa.

Säännöksiin liittyy kuitenkin jonkin verran tulkinnanvaraisuutta. Se, millaiseen tulkintavaihtoehtoon eri kysymysten osalta päädytään, voi muodostua merkitykselliseksi, kun arvioidaan, milloin yksinoikeuden hankkineen televisio toiminnan harjoittajan riski voi toteutua. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että suomalaiset säännökset eivät näyttäisi aukottomalla tavalla turvaavan sitä, että merkittäviksi määritellyt tapahtumat näkyisivät maksuttomilla kanavilla. Käytännössä asia ei kuitenkaan liene erityisen vakava. Säännösten tavoitteet ja henki ovat nimittäin selviä ja media-alalla toimivilla yrityksillä lienee monessa tapauksessa myös imagoon liittyviä syitä toimia tavoitteiden mukaisesti. Toisaalta, kuten yllä todettiin, Suomessa tapahtumien näkyminen varmistetaan lunastusmahdollisuuteen liittyvän riskin turvin. Lunastustilanteen aktualisoitumisen riski alentaa maksutelevisioyhtiöiden kiinnostusta merkittävien tapahtumien televisiointioikeuksia kohtaan ja alentaa siten, ainakin teoriassa, myös lähetysoikeuksien hintoja. Yhtäläillä riski lunastustilanteeseen liittyviin epäselvyyksiin joutumisesta vähentäne joidenkin yhtiöiden kiinnostusta oikeuksia kohtaan ja pitää siten myös lähetysoikeuksien hinnat kohtuullisina. Käytännössä säännökset siis voivat toimia epäselvyyksistä ja mahdollisista aukoista huolimatta.

Lähteet:

- Aarnio, Aulis*: Tekijänoikeudet ja perustuslaki. Teoksessa Aarnio, Aulis – Kangas, Urpo – Korhonen, Rauno – Mattila, Heikki E. S. – Mikko-la, Tuulikki (toim.): Syntymästä kuolemaan, oikeudesta informaatioon – Ahti Saarenpää 60 vuotta, s 13–26. Vaajakoski 2006. (*Aarnio 2006*)
- Christ, Peter*: TV-Sportberichterstattung im Lichte des österreichischen Rundfunkrechts. *SpuRt 2/2006*, s. 50–54. (*Christ 2006*)
- Eilers, Tom*: Fußballübertragungsrechte für Internet und Mobilfunktechnik – Abgegrenzte Gebiete oder Doppelvergabe der Fernsehrechte? *SpuRt 6/2006*, s. 221–227. (*Eilers 2006*)
- EYVL 2000/C 277/04*: Televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/36/EY, 3a artiklan 2 kohdan mukaisesti julkaistavat toimenpiteet. (*EYVL 2000/C 277/04*)
- EYVL 2000/C 328/02*: Tiedonanto televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/522/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/36/EY, 3a artiklan 2 kohdan mukaisista toimenpiteistä – YHDISTYNYT KUNINGASKUNTA. (*EYVL 2000/C 328/02*)
- EYVL 2002/C 16/06*: Televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY, sellaisena kuin se on muutettuna Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 97/36/EY, 3a artiklan 2 kohdan mukainen julkaisu. (*EYVL 2002/C 16/06*)
- Fecteau, Alan*: NFL Network Blackouts: Old Law Meets New Technology with the Advent of the Satellite Dish. Teoksessa Davis, Timothy – Mathewson, Alfred D. – Shropshire Kenneth L. (toim.): Sports and the Law – A Modern Anthology, s. 194–201. Durham, North Carolina 1999. (*Fecteau 1995*)
- Ferrari, Luca*: Sports image rights and the law – An overview of main legal issues involved in the commercial exploitation of image rights of top athletes, clubs and sport associations. Artikelsamling 2002. *Idrottsjuridisk skriftserie Nr 7*, s. 51–68. (*Ferrari 2002*)

- Gerlinger, Michael*: Germany. Teoksessa Blackshaw, Ian S. – Siekmann, Robert C.R. (toim.): Sports Image Rights in Europe, s. 109–144. Haag 2005. (*Gerlinger 2005*)
- Haarmann, Pirkko-Liisa*: Immateriaalioikeus. 4., uudistettu painos. Jyväskylä 2006. (*Haarmann 2006*)
- HE 287/1994*: Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain muuttamisesta ja oikeudesta valokuvaan annetun lain kumoamisesta. (*HE 287/1994*)
- HE 34/1998*: Hallituksen esitys Eduskunnalle televisio- ja radiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi. (*HE 34/1998*)
- HE 112/2002*: Hallituksen esitys Eduskunnalle viestintämarkkinoita koskevan lainsäädännön muuttamisesta. (*HE 112/2002*)
- Hemmo, Mika*: Vahingonkorvausoikeus. Porvoo 2005. (*Hemmo 2005*)
- Kaira, Kaarlo*: Tuotantokomiteat ja perustuslaki. LM 1946, s. 165–172. (*Kaira 1946*)
- KOM (2005) 646 lopullinen*: Komission ehdotus televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY muuttamisesta. (*KOM (2005) 646*)
- Koskinen, Mika*: Eliitti löysi 3G-palvelut. Kauppalehti Onlinessa 30.3.2007 julkaistu uutisartikkeli. [saatavissa www-muodossa osoitteessa: <http://www.kauppalehti.fi/4/i/uutiset/etusivu/uutinen.jsp?oid=1821&ls=talentum>] [viittauspäivä 1.4.2007] (*Koskinen 2007*)
- Kuluttajavirasto*: Kuluttajaviraston Liikenne- ja viestintäministeriölle 11.10.2005 päivätyn lausuntopyynnön johdosta antama lausunto (Dnro 2005/79/6493). Liikenne- ja viestintäministeriön lausuntokoelma, s. 4–6. [saatavissa pdf-muodossa osoitteessa: www.mintc.fi/oliver/upl949-Lausuntokoelma.pdf] [viittauspäivä 29.3.2007] (*Kuluttajavirasto 2005*)
- Lenkkeri, Pertti*: Yhteiskunnallisesti merkittävien urheilutapahtumien televisiointioikeudet. Tampere 2007. (*Lenkkeri 2007*)
- Liikenne- ja viestintäministeriö*: Erityistä yhteiskunnallista merkitystä omaavien tapahtumien televisiointi. 10.10.2005 päivättyyn lausuntopyyntöön liitetty taustamuistio. [saatavissa pdf-muodossa osoitteessa: <http://www.mintc.fi/scripts/cgiip.exe/WService=lv/cm/pub/showdoc.p?docid=2473&menuid=471>] [viittauspäivä 13.5.2007] (*LVM 2005*)

- Lowen, Daniel – Rubenstein Adrian – Harrington, Dan:* Modernising the Television without Frontiers Directive – implications for sport. Sports Law Administration & Practice, February 2006, s. 4-5. (*Lowen et al. 2006*)
- Lämsineva, Pekka:* Omaisuudensuoja. Teoksessa Hallberg, Pekka ym. (toim.): Perusoikeudet, s. 473–509. Juva 1999. (*Lämsineva 1999*)
- Ojanen, Tuomas:* EU-oikeuden perusteita. Helsinki 2006. (*Ojanen 2006*)
- Paavela, Jaakko:* Urheilun televisiointisopimukset. Urheilu ja oikeus 2004, s. 146–154. (*Paavela 2004*)
- Paavela, Jaakko:* Urheilun televisiointisopimukset. Esitelmä Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n Helsingissä 7.3.2007 järjestämässä tilaisuudessa Urheilujuridiikan päivä. (*Paavela 2007*)
- PeVL 19/1998 vp:* Perustuslakivaliokunnan lausunto 19/1998 vp – Hallituksen esitys televisio- ja radiotoimintaa koskevaksi lainsäädännöksi. (*PeVL 19/1998*)
- Remes, Markus:* Jalkapallon mediaoikeuksien keskitetty myynti EY:n kilpailuoikeudessa – markkinamäärittely ja sallitut myyntijärjestelyt. [Edilexissä julkaistu tutkielma] [saatavissa pdf-muodossa osoitteessa: <http://www.edilex.fi/lakikirjasto/3773.pdf>] [viittauspäivä 2.5.2007] (*Remes 2006*)
- Scheuer, Alexander – Strohmann, Peter:* Sport as Reflected in European Media Law – Part II. IRIS plus, Issue 2004-06. (*Scheuer – Strohmann 2004*)
- Suomen Olympiakomitea:* Suomen Olympiakomitea ry:n liikenne- ja viestintäministeriölle 11.10.2005 päivätyn lausuntopyynnön johdosta antama lausunto. Liikenne- ja viestintäministeriön lausuntokokoelma, s. 20. [saatavissa pdf-muodossa osoitteessa: <http://www.mintc.fi/oliver/upl949-Lausuntokokoelma.pdf>] [viittauspäivä 29.3.2007] (*Olympiakomitea 2005*)
- Suomen Palloliitto:* Suomen Palloliiton liikenne- ja viestintäministeriölle 11.10.2005 päivätyn lausuntopyynnön johdosta antama lausunto. Liikenne- ja viestintäministeriön lausuntokokoelma, s. 21. [saatavissa pdf-muodossa osoitteessa: <http://www.mintc.fi/oliver/upl949-Lausuntokokoelma.pdf>] [viittauspäivä 29.3.2007] (*Palloliitto 2005*)
- T-TT (2002) 018:* Standing Committee on Transfrontier Television – Guidelines for the Implementation of Article 9a. (*TT-T (2002) 018*)

- Thomas, Tom – Thomson, Ross*: Negotiation, bundling and competition law – current issues facing those involved in sports broadcasting rights. *Sports Law Administration & Practice*, October 2004, s. 1–5. (*Thomas – Thomson 2004*)
- Waldhauser, Hermann*: Die Fernsehrechte des Sportveranstalters. Berlin 1999. (*Waldhauser 1999*)
- Wetzel, Florence – Wichert, Joachim*: Fussball-Weltmeisterschaft im Free-TV: Ungerechtfertigter Eingriff in wirtschaftliche Grundrechte von Veranstalter und Zwischenhändler?. *SpuRt* 6/2001, s. 228–232. (*Wetzel – Wichert 2001*)

URHEILUSARJAAN HYVÄKSYMINEEN JA KILPAILUOIKEUS

Mika Pohjonen

1. JOHDANTO

Kirjoituksessa tarkastellaan urheilusarjaan hyväksymistä kilpailuoikeuden valossa. Kirjoitus koskee sarjaan hyväksymistä joukkueurheilussa. Tarkastelussa keskitytään sellaisiin sarjan järjestäjän asettamiin kriteereihin, joihin liittyy myös muita kuin urheilullista menestystä mittaavia tekijöitä. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi taloudelliset ja toiminnalliset kriteerit. Taloudellisilla kriteereillä voidaan pyrkiä varmistamaan sarjan läpivieminen ilman häiriötekijöitä koko sarjakauden ajan sekä sarjaan osallistuvien joukkueiden riittävän tasaisten resurssien kautta urheilullisen mielenkiinnon säilyminen. Toiminnallisilla kriteereillä voidaan puolestaan pyrkiä turvaamaan kyseisen lajin menestystä kilpailussa muita urheilulajeja ja mahdollisesti kulttuuri- ja viihdetapahtumia kohtaan.

Suomen kilpailuoikeudessa on annettu yksi kilpailuviranomaisen päätös joukkueurheilun sarjaan hyväksymisestä. Kilpailuviraston 5.9.1995 antama päätös (Dnro 511/61/94) koski Suomen Koripalloliitto r.y.:n¹ menettelyä miesten SM-sarjan kilpailumääräyksiä asetettaessa ja niitä sovellettaessa.² Kilpailuvirasto viittasi päätöksessään kilpailuoikeudessa määriteltyyn selektiiviseen jakelujärjestelmään ja totesi, että

¹ Jäljempänä Koripalloliitto.

² Jäljempänä Kilpailuviraston koripallon SM-sarjaa koskeva päätös.

Koripalloliiton menettelyä kilpailuoikeudellisesti arvioitaessa voitiin analogisesti soveltaa niitä periaatteita, joiden mukaan arvioidaan esimerkiksi selektiivisessä jakelujärjestelmässä jälleenmyyjille asetettuja laadullisia ja muita kriteereitä. Myös tässä kirjoituksessa käytetään tulkinta-apuna kilpailuoikeudessa selektiivisestä jakelujärjestelmästä esitettyjä periaatteita.

2. YLEISESTI SELEKTIIVISESTÄ JAKELUSTA KILPAILUOIKEUDESSA

Selektiivisellä jakelulla tarkoitetaan sitä, että tuotteen tai palvelun toimittaja asettaa jakelijoilleen määrätyt vähimmäisvaatimukset, jotka jakelijan tulee täyttää ennen kuin toimittaja hyväksyy tämän jakelujärjestelmänsä. Ellei jakelija täytä vaatimuksia, toimittaja voi kieltäytyä liikesuhteesta.

Selektiivistä jakelua käytetään yleisesti merkkituotteiden jakelussa ja jälleenmyynissä. Euroopan komissio on todennut vertikaalisia kilpailunrajoituksia koskevissa suuntaviivoissaan jopa niin suoraviivaisesti, että selektiivistä jakelua käytetään lähes aina, jos lopputuotteet ovat merkkituotteita.³ Suomen kilpailunrajoituslainsäädännössä selektiivisen jakelun hyväksyttävyyttä perustelluissa tapauksissa on todettu jo vuonna 1962 silloisen kilpailunrajoituslain komiteanmietinnössä.⁴

Suomen kilpailuoikeudessa selektiivinen jakelu on katsottu hyväksyttäväksi esimerkiksi seuraavien tuotteiden ja palveluiden jakelussa: korut⁵, kengät⁶, ompelukoneet⁷, matkapuhelimet⁸, matkapuhelinliitty-

³ Komission tiedonanto. Suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti 13.10.2000 C 291, kohta 184.

⁴ KM 4/1962, s. 13: ”Milloin elinkeinonharjoittaja halukkaiden ostajien piiristä valitsee ne asiakkaat, joiden kanssa hän haluaa ryhtyä liikesuhteisiin, puhutaan selektiivisestä eli valikoivasta myynnistä. Selektiivinen myynti esiintyy käytännössä usein tiettyjä kysymykseen tulevia asiakkaita koskevana toimituskieltona. Selektiivistä myyntiä ei ehkä sellaisenaan voida pitää haitallisena kilpailunrajoituksena, vaan sitä on arvosteltava, niin kuin useita muitakin kilpailunrajoituksia, seuraustensa mukaan erikseen kussakin yksittäistapauksessa.”

⁵ Kilpailuviraston päätös 2 1.12.1992 (Dnro 297/61/92).

⁶ Kilpailuviraston päätös 17.4.1991 (Dnro 17/211/89).

⁷ Kilpailuviraston päätös 20.10.1995 (Dno 139/61/94).

⁸ Kilpailuviraston päätös 28.5.2001 (Dnro 206/61/97).

mät⁹, mekaaniset ja sähkömekaaniset lukituslaitteet¹⁰, teräsvalmisteet¹¹, teräslevyt ja teräsnauhat¹² sekä vesijohtoputket ja teollisuusputket¹³.

EU:n kilpailuoikeudessa on katsottu, että selektiivisessä jakelujärjestelmässä toimittajan on hyväksyttävää asettaa sellaisia objektiivisia laadullisia vaatimuksia, jotka koskevat esimerkiksi liiketilojen varustusta, soveltuvuutta ja ulkonäköä. Myös Suomen kilpailuoikeudessa on katsottu, että selektiivisessä jakelussa sovellettava laadullinen kriteeri, jota voidaan pitää liiketaloudellisesti perusteltuna, voi olla esimerkiksi sellainen, että tunnetun merkkitavaran jälleenmyyjiltä edellytetään korkeatasoisia liiketiloja kyseisen merkkitavaran imagon säilyttämiseksi.¹⁴

Suomen kilpailuoikeudessa on annettu lukuisia päätöksiä, joissa on pidetty hyväksyttävänä sitä, että myös määräävässä markkina-asemassa oleva elinkeinonharjoittaja voi soveltaa selektiivistä jakelua. Useissa päätöksissä toimittajan markkinaosuus jakelun kohteena olleissa tuotteissa ja palveluissa on ollut myös varsin korkea: Kilpailuviraston päätöksessä 23.7.1993 (Dnro 115/61/91) toimittajan markkinaosuus oli joissakin tuotteissa 80 %; Kilpailuviraston päätöksessä 24.9.1993 (Dnro 326/61/91) toimittajan markkinaosuus oli joissakin tuotteissa noin 90 %; Kilpailuviraston päätöksessä 30.8.1996 (Dnro 374/61/93) toimittajan markkinaosuus oli jonakin ajankohtana 87 %; Kilpailuneuvoston päätöksessä 13.9.1999 (Dnro 42/690/99) toimittajan markkinaosuus oli jonakin ajankohtana 74 % ja Kilpailuviraston päätöksessä 28.5.2001 (Dnro 206/61/97) toimittajan markkinaosuus oli noin 70-80 %.

3. URHEILUSARJAN JÄRJESTÄJÄN ASEMAN JA SOVELLETTAVIEN SÄÄNNÖSTEN MÄÄRITTÄMINEN

Kilpailuoikeudessa relevanttien hyödykemerkkinoiden ja maantieteellisten merkkien määrittelyllä on suuri merkitys. Merkkien

⁹ Kilpailuneuvoston päätös 13.9.1999 (d:o 42/690/1999) ja Kilpailuviraston päätös 30.8.1996 (Dno 374/61/93).

¹⁰ Kilpailuviraston päätös 23.7.1993 (Dno 115/61/91).

¹¹ Kilpailuviraston päätös 24.9.1993 (Dno 326/61/91).

¹² Kilpailuviraston päätös 26.4.1994 (Dno 153/61/94).

¹³ Kilpailuviraston päätös 20.6.1994 (Dno 155/61/94).

¹⁴ Kilpailuneuvoston päätös 13.9.1999 (Dnro 42/690/99).

määrittely on välttämätöntä, jotta voidaan määrittää eri toimijoiden markkinaosuudet ja jotta voidaan arvioida, onko jollakin toimijalla määräävä markkina-asema. Määräävässä markkina-asemassa olevalta elinkeinonharjoittajalta edellytetään sellaista kohtuullisuutta, tasapuolisuutta ja johdonmukaisuutta toiminnassaan, jota ei edellytetä muilta toimijoilta.

Kilpailuvirasto on katsonut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että relevantit hyödykemarkkinat olivat miesten SM-sarjan ottelutapahtumien järjestäminen. Kilpailuvirasto perusteli ratkaisuaan muun ohella sillä, että urheiluseurojen mahdollisuudet sopeuttaa tarjontaansa katsojien kiinnostuksen vaihtelujen mukaan on rajoitettua, sillä esimerkiksi huipulle valmennettua miesten koripallojoukkuetta ja sen valmentamiseen liittyvää taitotietoa ei voida käyttää muiden urheilulajien kilpailu- ja ottelutapahtumissa eikä naisille tai junioreille tarkoitetuissa kilpailuissa. Kilpailuvirasto perusteli ratkaisuaan myös SM-sarjatasen otteluiden kiinnostavuudella ja arvostuksella.

Vastaavilla argumenteilla voidaan arvioida myös muissa lajeissa sitä, muodostaako ylimmän sarjatasen otteluiden järjestäminen omat relevantit hyödykemarkkinansa.

Kilpailuvirasto on katsonut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että miesten SM-sarjan ottelutapahtumien järjestämisessä relevantit maantieteelliset markkinat olivat Suomen markkinat. Kilpailuvirasto perusteli ratkaisuaan muun ohella sillä, että kilpailu- ja ottelutoiminta oli koripallossa kuten muissakin urheilulajeissa eriytynyt kansallisesti niin, että kunkin maan lajiliitolla oli vahva asema kaiken alueellaan tapahtuvan kilpailutoiminnan järjestämisessä, valvonnassa ja ohjaamisessa.

Lähtökohtana kilpailuoikeudellisessa tarkastelussa voidaan pitää sitä, että urheilulajeissa relevantit maantieteelliset markkinat ovat Suomen markkinat, mikäli lajin toiminnan järjestämisessä, valvonnassa, ohjaamisessa ja kansainvälisessä edustamisessa yksittäisellä taholla, kuten kansallisella lajiliitolla, on ratkaiseva asema.

Kilpailuvirasto katsoi koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että Koripalloliitolla oli määräävä markkina-asema relevanteilla markkinoilla, jotka olivat miesten SM-sarjan ottelujen järjestäminen Suomessa. Kilpailuvirasto perusteli ratkaisuaan sillä, että Koripalloliitto oli luonut SM-sarjajärjestelmän, joka muodosti ne markkinat, joilla koripallo-otteluita järjestävät ja niihin osallistuvat urheiluseurat har-

joittavat elinkeinotoimintaansa. Liitto myös määräsi sarjajärjestelmän säännöt ja valvoi niiden noudattamista. Näin se merkittäväällä tavalla vaikutti määräysten kohteena olevien SM-sarjassa pelaavien ja sinne pyrkivien elinkeinonharjoittajien kilpailuolosuhteisiin.

Mikäli urheilusarja muodostaa omat relevantit hyödykemarkkinansa ja urheilusarjan järjestäjällä on ratkaiseva vaikutusmahdollisuus sarjan toimintaan, järjestäjällä voidaan lähtökohtaisesti olettaa olevan määräävä markkina-asema. Yleisistä kilpailuoikeudellisista periaatteista urheilusarjaan hyväksymisessä Kilpailuvirasto on todennut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että kilpailumenestyksen ei tarvitse olla yksinomainen valintakriteeri urheilusarjaan.

Urheilusarjan järjestäjä voi asettaa sarjaan hyväksymiselle kilpailumenestyksen lisäksi erilaisia urheilullisia, toiminnallisia ja taloudellisia kriteereitä. Kriteerien sisältö riippuu tapauskohtaisesti lajista ja olosuhteista. Kilpailuoikeudellisesti voidaan kuitenkin määritellä yleisperiaatteita, joita sarjan järjestäjän tulee noudattaa.

Kilpailuvirasto on todennut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että Koripalloliiton laatimilla miesten sarjajärjestelmän kilpailusäännöillä ja -määräyksillä sekä niiden soveltamiskäytännöllä oli ratkaiseva merkitys jäsenseurojen ja muiden ottelutoiminnasta vastaavien yhteisöjen elinkeinotoiminnalle, sillä niiden perusteella määräytyi, mitkä keskenään kilpailevista elinkeinonharjoittajista saivat toimia relevanteilla markkinoilla eli SM-sarjan ottelujen järjestäjinä. Kilpailuvirasto totesi, että tämän vaikutusvallan takia määräykset antavalla ja SM-sarjajoukkueet valitsevalla Koripalloliitolla on velvollisuus huolehtia siitä, että sen noudattamat valintakriteerit täyttävät määräävässä markkina-asemassa olevan elinkeinonharjoittajan toimitusehdoille ja asiakaspolitiikalle kilpailunrajoituslaissa asetetut yleiset vaatimukset.

Vaikka urheilusarjan järjestäjän menettelyllä voi olla hyvin merkittävä vaikutus kyseisen lajin seurojen elinkeinotoiminnalle, tämä ei itsessään estä järjestäjää soveltamasta selektiivistä sarjaan hyväksymistä. Kilpailuneuvosto on 13.9.1999 antanut päätöksen määräävässä markkina-asemassa olevan elinkeinonharjoittajan mahdollisuudesta soveltaa selektiivistä jakelua. Kyseistä kilpailuneuvoston päätöstä voitaneen pitää Suomen kilpailuoikeuden merkittävimpänä linjaratkaisuna koskien selektiivistä jakelua. Kilpailuneuvosto toteaa päätöksessään, että selektiivisen jakelujärjestelmän soveltaminen saattaa aiheuttaa taloudellisia menetyksiä niille elinkeinonharjoittajille, jotka eivät pääse

mukaan jakelujärjestelmään. Kilpailuneuvoston mukaan tämä ei merkitse määrävän markkina-aseman väärinkäyttöä edellyttäen, että selektiivisen jakelujärjestelmän soveltamiselle on tuotteen ominaisuudet ja markkinaolosuhteet huomioon ottaen liiketaloudelliset perusteet.¹⁵

Kilpailuvirasto on todennut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että tärkein periaate sarjajärjestelmän soveltamisessa on erityinen kohtuullisuus- ja tasapuolisuusvelvoite. Kilpailuviraston mukaan tämä edellyttää, että kaikkia SM-sarjaan päässeitä ja sinne pyrkiviä joukkueita ja niiden ottelutoiminnasta huolehtivia yhteisöjä kohdellaan tasapuolisesti, kohtuullisesti ja johdonmukaisesti. Määräykset, jotka ovat selkeästi mielivaltaisia tai jotka eivät millään tavoin liity ottelujen tai muun urheilutoiminnan järjestämiseen, ovat epäasiallisia ja siten kiellettyjä. Niin ikään kiellettyjä ovat määräykset, joilla tähdätään pelkästään joidenkin joukkueiden sulkemiseen pois markkinoilta tai joilla muutoin pyritään perusteettomasti suosimaan SM-sarjaan jo päässeitä joukkueita.

Kilpailuneuvosto puolestaan on todennut 13.9.1999 antamassaan päätöksessään, että jakelijalle asetettavien vaatimusten tulee olla objektiivisia ja liiketaloudellisia perusteltuja, jotta määrävässä markkina-asemassa olevan elinkeinonharjoittajan soveltama selektiivinen jakelujärjestelmä olisi kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävä. Kilpailuneuvoston mukaan vaatimuksia tulee soveltaa yhtäläisesti ja johdonmukaisesti kaikissa liikesuhteissa.

Euroopan komissio asettaa vertikaalisia kilpailunrajoituksia koskevissa suuntaviivoissaan selektiivisen jakelun kilpailuoikeudellisen hyväksyttävyyden lähtökohdaksi seuraavien kriteerien täyttymisen: 1) hyödykkeen on ensinnäkin edellytettävä selektiivistä jakelujärjestelmää siten, että hyödykkeen ominaisuuksien vuoksi järjestelmä on oikeutettu hyödykkeen laadun turvaamiseksi ja sen oikean käytön varmistamiseksi; 2) jakelijat on lisäksi valittava käyttäen laadullisia objektiivisia perusteita, jotka koskevat samalla tavalla kaikkia mahdollisia jakelijoita ja joita ei sovelleta syrjivällä tavalla; 3) perusteiden avulla ei myöskään saa asettaa ankarampia vaatimuksia kuin on välttämätöntä.¹⁶

Kilpailuneuvoston päätöksen ja yleisten selektiivistä jakelua koskevien kilpailuoikeudellisten periaatteiden perusteella voidaan päätellä,

¹⁵ Kilpailuvirasto on viitannut myöhemmin kyseiseen kilpailuneuvoston perusteluun esimerkiksi päätöksessään 8.4.2002 (Dnro 520/61/2001).

¹⁶ Komission suuntaviivat vertikaalisista rajoituksista, kohta 185.

että urheilusarjaan pääsyyllä asetettuja kriteereitä koskevat yleisperiaatteet ovat tosiasiaassa jonkin verran tiukemmat kuin mitä Kilpailuvirasto on todennut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään. Urheilusarjaan pääsyyllä asetettavia kriteereitä voidaan tarkastella kilpailuoikeudellisesti eri lähtökohdista sen mukaan, onko tarkastelun kohteena suoraan urheilutoimintaan liittyvä kriteeri vai liiketaloudellinen, kuten taloudellinen, kriteeri.

Urheilutoimintaan liittyvien kriteerien osalta urheilusarjan järjestäjällä voidaan katsoa olevan laajempi harkintavalta kuin liiketaloudellisten kriteerien osalta. Urheilutoimintaan liittyvien kriteerien osalta urheilusarjan järjestäjä voi lähtökohtaisesti asettaa ne urheilulliset tavoitteet, joita kriteereillä tavoitellaan. Urheilullisiin kriteereihin voidaan puuttua kilpailuoikeuden nojalla ainoastaan, jos ne ovat selkeästi perusteettomia.¹⁷ Liiketaloudellisten kriteerien tarkastelun lähtökohdat sitä vastoin ovat yksiselitteisemmin kilpailuoikeuden perusperiaatteiden mukaiset. Liiketaloudelliset kriteerit eivät saa milteään osin olla mielivaltaisia, eikä kriteereillä ole hyväksyttävää milteään osin tähdätä joidenkin joukkueiden sulkemiseen pois markkinoilta tai muulla tavoin perusteettomasti suosimaan kyseiseen sarjaan jo päässeitä joukkueita. Liiketaloudellisten kriteerien kohdalla tällaista puhtaan objektiivista ja toiminnallisesti perusteltua tulkintaa voidaan perustella erityisesti sillä, että sarjan järjestäjällä on määräävä markkina-asema, yleensä käytännössä monopoli.

Kilpailuneuvosto on todennut 13.9.1999 antamassaan päätöksessä, että määräävässä markkina-asemassa olevalla elinkeinonharjoittajalla on näyttötaakka siitä, että sillä on liiketaloudelliset perusteet soveltaa toiminnassaan selektiivistä jakelujärjestelmää. Kilpailuneuvoston mukaan kaikkien yhteistyökumppaneiden tulee olla mahdollista saada tieto sovellettavista selektiivisen jakelujärjestelmän vaatimuksista, vaatimusten keskinäisestä painotuksesta ja vaatimusten täyttymisen arviointikriteereistä. Määräävässä markkina-asemassa olevan elinkei-

¹⁷ Myös Kilpailuvirasto on todennut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että kilpailumenestystä koskevien kriteerien tavoin myös junioritoimintaa koskevat vaatimukset liittyvät pääosin liiton ja sen jäsenseurojen urheilutoimintaan ja sen kehittämiseen. Kilpailuviraston mukaan tämä määräysten erityisluonne vaikuttaa niiden kilpailuoikeudelliseen arviointiin siten, että ainoastaan sellaiset määräykset, joita voidaan pitää selkeästi kyseisen erityistehtävän hoitamisen kannalta perusteettomina sekä kohtuullisuus- ja tasapuolisuusvaatimusten vastaisina, voivat olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä.

nonharjoittajan tulee osoittaa, että se myös käytännössä toimii ilmoitamallaan tavalla. Urheilusarjan järjestäjältä voidaan kilpailuoikeuden valossa edellyttää näiden edellä mainittujen periaatteiden noudattamista sarjaan hyväksymisessä.

4. LAADULLISET KRITTEERIT URHEILUSARJAAN HYVÄKSYMISELLE

Laadullisilla kriteereillä tarkoitetaan tässä sellaisia ehtoja, joilla urheilusarjan järjestäjä voi pyrkiä varmistumaan esimerkiksi sarjan läpiviennistä koko kauden ajan ilman häiriötekijöitä, kyseisen urheilulajin kehityksestä urheilullisesti, järjestämänsä sarjan kilpailukyvyistä muita sarjoja, urheilulajeja ja muita tapahtumia kohtaan sekä omista taloudellisista eduistaan.¹⁸

Kilpailuvirasto on katsonut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että urheilusarjan järjestäjä voi myös kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta edellyttää, että sarjaan osallistuvalla joukkueella on urheilulajin kehitykselle tärkeää junioritoimintaa.

Junioritoiminta kuuluu sillä tavoin urheilun erityispiirteisiin, että sarjan järjestäjällä voidaan katsoa olevan junioritoimintaa koskevien kriteerien asettamisessa laajempi harkintavaltaa kuin niin sanottujen liiketaloudellisten kriteerien asettamisessa. Kuten edellä on todettu, junioritoimintaan ja muihin vastaaviin urheilullisiin kriteereihin tulee voida puuttua kilpailuoikeuden nojalla ainoastaan, jos ne ovat selkeästi perusteettomia.

Kilpailuvirasto on katsonut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että urheilusarjan järjestäjällä oli oikeus asettaa sarjaan hyväksymisen ehdoksi myös seuran taloudellista tilaa koskeva ehto. Kilpailuvirasto katsoi, että taloudellista tilaa koskevan ehdon osalta ei ollut välttämätöntä eikä hyväksyttävää vaatia enempää kuin mikä on tarpeen sen varmistamiseksi, että seura pystyy hoitamaan SM-sarjatason ottelutoimintaan liittyvät velvoitteensa pelikauden ajan. Koripalloliiton tarkoituksena oli kuitenkin ollut varmistaa taloudellisella ehdolla

¹⁸ Koska urheilusarjan järjestäminen tulkitaan suhteellisen helposti elinkeinotoiminnaksi ja sitä kautta kilpailunrajoituslain soveltamisalaan kuuluvaksi, on johdonmukaista, että urheilusarjan järjestäjällä eli elinkeinonharjoittajalla on oikeus valvoa myös omia taloudellisia etujaan.

se, että sarjassa pelaavilla joukkueilla on taloudelliset edellytykset tuottaa tasaisia otteluita, joissa pelaa hyviä pelaajia. Näin ollen Kilpailuviraston ja Koripalloliiton käsitykset taloudellisen ehdon sisällöstä poikkesivat toisistaan.

Otteluiden tasaisuudella ja pelaajien tasolla on suuri merkitys sarjan kiinnostavuudelle ja sen kilpailukyvyille muita urheilulajeja ja viih-teellisiä yleisötapahtumia kohtaan. Vaikka esimerkiksi vuosibudjetti ei suoraan takaa otteluiden tasaisuutta eikä tasokkuutta, siltä tai muulta vastaavalta taloudellista ehdolta voitaneen edellyttää tiettyä tasoa. Täl-laisen taloudellisen kriteerin kilpailuoikeudellista hyväksyttävyyttä voi keventää se, että taloudellinen kriteeri on selkeä, kiistattomasti mitat-tavissa oleva ja julkinen. Näin sarjaan tähtäävä seura voi valmistautua täyttämään sen. Lisäksi sarjan järjestäjä voi asettaa sarjaan hyväksymi-sen kriteeriksi myös sarjan yhteiseen markkinointiin ja muuhun kehit-tämiseen osallistumisen.

Vaikka Kilpailuvirasto päätyi koripallon SM-sarjaa koskevassa pää-töksessään määrittelemään relevantit hyödykemarkkinat miesten SM-sarjan ottelutapahtumien järjestämiseksi, myös muilla Kilpailuviraston päätöksessään esille ottamalla argumenteilla voi olla huomattavaa merkitystä sille, millaisia laadullisia kriteereitä urheilusarjaan hyväk-symiselle voidaan pitää liiketaloudellisesti perusteltuina ja sitä kautta kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävinä.

Kilpailuvirasto totesi päätöksessään, että seurojen ja liiton harjoittama ottelutapahtumiin liittyvä elinkeinotoiminta kuuluu osana laajempiin kilpailu- ja ottelutoiminnan markkinoihin, joilla eri urheilulajien valta-kunnalliset lajiliitot ja muut urheilutoimintaa koordinoivat ja järjestävät organisaatiot sekä paikalliset urheiluseurat ja muut mahdolliset joukkueiden omistajat kilpailevat keskenään katsojien mielenkiinnosta ja sen myötä hankittavista pääsylippu- ja mainostuloista sekä televisiointioike-uskorvauksista. Kilpailuvirasto totesi, että SM-sarjatason koripallo-otte-lut joutuvat kilpailemaan katsojien mielenkiinnosta ensisijaisesti muiden koripallo-otteluiden ja urheilutapahtumien mutta myös muiden viihteel-listen yleisötilaisuuksien kuten teatteriesitysten, konserttien ja elokuvien kanssa. Kilpailuviraston mukaan myös mainonnassa koripallo-otteluiden yhteydessä tarjotut palvelut joutuvat kilpailemaan sekä muihin urhei-lutapahtumiin liittyvän mainonnan että muiden mainontavälineiden ja -keinojen kuten ulkomainosten sekä tv-, radio- ja lehtimainonnan kanssa. SM-sarjan ottelutapahtumien järjestämisellä voidaan katsoa tuotettavan

taloudellista arvoa sisältävä palvelu, jonka asiakkaina ovat kilpailujen katsojat, mainostajat ja televisioyhtiöt.

Kilpailuviraston edellä mainitut argumentit ovat tärkeitä arvioitaessa urheilusarjan järjestäjän mahdollisuutta soveltaa sarjaan hyväksymisessä myös sellaisia laadullisia kriteereitä, joilla se pyrkii parantamaan kilpailukykyään katsojien, mainostajien ja median osalta muita urheilulajeja ja viihteellisiä yleisötapahtumia kohtaan. Kyseiset argumentit ovat myös sen kilpailuoikeudellisen näkökulman mukaisia, että merkien välistä kilpailua voidaan usein pitää tärkeämpänä tavoitteena kuin yksittäisen merkin sisäistä kilpailua.

Varmistaakseen kilpailukykyänsä muita urheilulajeja ja viihteellisiä yleisötapahtumia kohtaan urheilusarjan järjestäjä voi asettaa sarjaan hyväksymiselle sellaisia laadullisia kriteereitä, jotka koskevat ottelu- paikkaa ja sen varustelua, lehdistötiloja ja televisiointimahdollisuuksia, katsomon laajuutta ja viihtyvyyttä, ravintolapalveluita ja muita oheispalveluita.

5. MÄÄRÄLLISET KRITTEERIT URHEILUSARJAAN HYVÄKSYMISELLE

Määrällisillä kriteereillä tarkoitetaan tässä sellaisia ehtoja, joilla sarjan järjestäjä suoraan rajoittaa sarjaan osallistuvien seurojen määrää myös sellaisten seurojen kesken, jotka täyttävät edellä mainitut laadulliset kriteerit sarjaan pääsulle.

Joukkueurheilusarjan osalta on selvää, että sarjaan osallistuvien joukkueiden määrää pitää rajoittaa. Tämä koskee sekä ylintä sarjatasoa että muita sarjatasoja. Myös Kilpailuvirasto on todennut koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että sarjajärjestelmää koskevien kilpailusääntöjen ja -määräysten kilpailuoikeudellisen arvioinnin lähtökohtana on, että kaikki joukkueet eivät voi päästä SM-sarjaan. Kilpailuviraston mukaan jonkinlainen selektiivisyys eli jonkinlaisten valintakriteerien asettaminen on luonnollista ja välttämätöntä.

Sarjajärjestelmän osalta sarjaan hyväksymistä koskevien kriteerien lisäksi sarjan järjestäjän tulee päättää myös sarjaan hyväksyttävien joukkueiden lukumäärä. Sarjaan hyväksyttävien joukkueiden lukumäärän pitää lähtökohtaisesti olla sarjan järjestäjän päätettävissä. Kilpailuoikeuden säännöksillä ja periaatteilla ei voida ratkaista sitä, tulisiko

jonkin lajin ylimmässä sarjassa olla mukana esimerkiksi 8 vai 16 joukkuetta vai jotain siltä väliltä. Sarjan järjestäjä voi päättää joukkueiden lukumäärän sarjassa sen perusteella, mitä se pitää urheilullisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisena.

Sarjaan hyväksyttävien joukkueiden lukumäärän rajoittamisella on varsinaisesti merkitystä vasta siinä tilanteessa, että useampi joukkue täyttää edellä käsiteltyt sarjaan hyväksymistä koskevat laadulliset kriteerit kuin joukkueita sarjan järjestäjä haluaa ottaa mukaan.

Joukkueiden lukumäärän rajoittaminen sarjaan useiden laadulliset kriteerit täyttävien joukkueiden joukosta voi tapahtua esimerkiksi karsintaotteluiden perusteella. Karsintaotteluissa ylempään sarjan kilpailumenestyksen perusteella heikoimmat joukkueet karsivat alemman sarjan kilpailumenestyksen perusteella parhaiden joukkueiden kanssa.

Sarjan järjestäjä voi soveltaa asettamiaan sarjaan hyväksymistä koskevia kriteereitä kokonaisuutena. Sarjan järjestäjä voi edellyttää, että joukkueen on ensin täytettävä kaikki laadulliset kriteerit ennen kuin sovelletaan määrällistä kriteeriä eli kilpailumenestyksen mittaamista karsintojen kautta. Jos kukaan sarjan ulkopuolella oleva joukkue ei täytä niitä, kilpailullista menestystä ei tarvitse soveltaa eli karsintoja ei tarvitse järjestää.¹⁹ Menettelyn kilpailuoikeudellinen hyväksyttävyyss edellyttää kuitenkin, että sarjan järjestäjän asettamat laadulliset kriteerit ovat urheilullisesti ja liiketaloudellisesti perusteltuja ja että sarjan järjestäjä soveltaa niitä tasapuolisesti ja syrjimättä. Tämä tarkoittaa sitä, että myös kaikkien kyseisessä sarjassa jo pelaavien joukkueiden tulee täyttää kyseiset laadulliset kriteerit.

¹⁹ Tässä esitetty menettely on lähellä sellaista tarkastelutapaa, jota on sovellettu joissakin tapauksissa selvitetessä mahdollista määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Jotta kysymyksessä voisi olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttö, kyseisen elinkeinonharjoittajan tulisi ensinnäkin olla määräävässä markkina-asemassa ja toiseksi sen tulisi olla menetellyt siten, että menettely olisi määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä. Hyödykemarkkinoiden ja maantieteellisten markkinoiden määrittely sekä määräävän markkina-aseman toteaminen ovat usein hyvin tulkinnanvaraisia ja työläitä prosesseja. Tämän vuoksi viranomaiskäytännössä on menetelty myös siten, että ensin on alustavasti tarkasteltu menettelyä. Mikäli elinkeinonharjoittajan menettely ei selvästikään olisi voinut olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, markkinoita ja elinkeinonharjoittajan markkina-asemaa ei ole määritelty, koska jo menettelyn selkeän hyväksyttävyyden perusteella on selvää, että kysymyksessä ei voisi olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä.

6. URHEILUSARJAAN HYVÄKSYMISTÄ KOSKEVIEN KRITTEERIEN MUUTTAMINEN

Kilpailuoikeudessa on vakiintuneesti katsottu, että toimintatavan äkinäinen ja ennalta-arvaamaton muutos voi itsessään olla määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä, vaikka muutos sinällään olisi liiketaloudellisesti perusteltu ja kilpailuoikeudellisesti hyväksyttävä.²⁰

Kilpailuvirasto on todennut myös koripallon SM-sarjaa koskevassa päätöksessään, että kilpailusääntöjä ja –määräyksiä muuttaessaan Koripalloliiton tulee huolehtia siitä, että uudistukset toteutetaan maltillisesti ja seurojen oman toiminnan sopeuttamisen kannalta riittävän pitkällä siirtymäajalla. Seurojen toimintaolosuhteisiin olennaisesti vaikuttavia yhtäkkisiä ja ennakoimattomia muutoksia voidaan pitää määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä, vaikka itse lopulliset määräykset olisivatkin kohtuullisia.

Sarjaan hyväksymistä koskevien kriteerien ja ehtojen muuttamisen objektiivinen ja kohtuullinen aikataulu tulee arvioida tapauskohtaisesti. Olennaisten muutosten osalta voitaneen kuitenkin katsoa vähimmäisvaatimukseksi se, että muutoksista ilmoittamisen ja niiden soveltamisen alkamisen välillä tulisi olla ainakin yksi kokonainen sarjakausi. Kun seura on tehnyt pelaaja- ja sponsorisopimuksensa sekä päättänyt budjettinsa, sen on vaikeaa enää sarjakauden aikana valmistautua olennaisiin muutoksiin seuraavalle sarjakaudelle.

²⁰ Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden päätös 23.8.1993 (taltio 3053) ja kilpailuneuvoston päätös 27.2.2002 (Dnro 96/690/2000).

Dopingjuridiikan ongelmia urheilujärjestöissä ja tuomioistuimissa¹

Lauri Tarasti²

1. DOPINGJURIDIIKAN PERUSTEISTA

a) Urheilujärjestöissä

Doping oli alkujaan yksinomaan urheilun sisäinen ongelma. Doping-säännöt sisällytettiin muihin kilpailusääntöihin. Niitä tulkittiin samaan tapaan kuin kilpailusääntöjä, mutta seuraamukset olivat yleensä paljon ankarampia. Kun testimenetelmät kehittyivät ja dopingin havaittiin yleistyneen, kansainväliset ja kansalliset lajiliitot siirsivät keskeiset dopingsäännöt yleisiin sääntöihinsä ja laativat lisäksi yksityiskohtaiset doping- tai – niin kuin nykyisin sanotaan – anti-dopingsäännöksensä. Eräissä maissa nämä yksityiskohtaiset säännökset yhdenmukaistettiin kansallisen olympiakomitean, urheilun keskusjärjestön tai erityisen antidopingtoimikunnan vahvistettaviksi.

¹ Ks. lähdeaineistosta Urheilun ja liikunnan oikeus, 2. uudistettu laitos: Lauri Tarasti: Doping s. 205-229 ja siinä mainitut lähteet sekä lisäksi artikkelikokoelma The Court of Arbitration for Sport 1984-2004, Haag 2006 ja Janwillem Soek: The Strict Liability Principle and the Human Rights of Athletes in Doping Cases, Haag 2006 sekä the revised World Anti-Doping Code, Version 2.0 June 1, 2007

² Lauri Tarasti on ICSSPEN hallituksen jäsen, Kansainvälisen yleisurheiluliiton IAAF:n oikeudellisen komitean puheenjohtaja ja Kansainvälisen olympiakomitean urheiluikeuden komission jäsen.

Kun kävi ilmeiseksi, että doping koskettaa lähes kaikkea huippu-urheilua, taistelu dopingia vastaan vaati vahvempaa säännöspohjaa ja yhteistyötä eri urheilulajien ja eri maiden kesken. Samalla havaittiin, että urheilujärjestöjen mahdollisuudet dopingvalvonnassa olivat rajallisia yleisten pakkokeinojen puuttuessa.

Seurauksena oli urheilujärjestöjen ja hallitusten yhteisen organisaation World Anti-Doping Agencyn WADAn perustaminen Kansainvälisen Olympiakomitean aloitteesta vuonna 1999. WADA on yksityinen säätiö, jonka kotipaikka on Sveitsissä, mutta pääkonttori Montrealissa Kanadassa. Tämä ainutlaatuinen säätiö perustuu urheilujärjestöjen ja hallitusten tasavertaiseen yhteistyöhön niin järjestön johdon kuin rahoituksen suhteen.

WADAn suurin saavutus toistaiseksi on ollut Maailman antidoping-säännösten (World Anti-Doping Code = WADC) hyväksyminen Kööpenhaminassa vuonna 2003. Säännöstö on parhaillaan tarkistettavana ja uudistettu säännöstö hyväksyttäneen marraskuussa 2007 Madridissa. Se on tarkoitus saattaa voimaan urheiluliittojen antidopingsäännöstoissä vuoden 2008 loppuun mennessä.

Kun urheilun kansainvälisten lajiliittojen antidopingsäännökset olivat aikaisemmin varsin erilaisia, yleinen vaatimus antidopingsäännösten harmonisoinnista pyrittiin toteuttamaan WADC:n kautta.

Kaikilla suurilla kansainvälisillä lajiliitoilla onkin tänään laajalti yhdenmukaiset antidopingsäännöstöt. WADC pakotti ne soveltamaan Maailman antidopingsäännösten pakollisia määräyksiä sellaisinaan ja muutoin noudattamaan WADC:n periaatteita. Erilaisuutta hyväksyttiin etenkin dopingin valvontakoneiston järjestelyissä.

Kansainvälisen ja kansallisen lajiliiton säännöksistä johtuvalla tavalla urheilujärjestöjen omat sisäiset oikeudet tai eräissä tapauksissa järjestöt itse määräävät rangaistuksista. Tavallisesti kyseeseen tulee toimintakielto (sisältäen kilpailukiellon) ja mitalien ja rahapalkintojen menettäminen. WADC:n myötä viimeiseksi oikeusasteeksi kansainvälisellä tasolla on yleensä hyväksytty CAS, urheilun kansainvälinen välimiesoikeus, joka perustettiin jo vuonna 1984 Kansainvälisen olympiakomitean aloitteesta.

Urheilujärjestöjen antidopingsäännöstöt kuuluvat yksityisoikeuden alaan.

Uudessa WADC:ssä jää epäselväksi – ilmeisesti tietoisesti -, mikä on WADC:n sovellettavuus. Johdannossa sanotaan, että osanottajat hy-

väksyvät WADC:n säännökset edellytyksenä osanotolleen. Kuitenkin osanotto urheilutoimintaan ja kilpaileminen tapahtuvat kansainvälisen ja kansallisen lajiliiton (olympiakisoissa Kansainvälisen olympiakomitean) oikeudenkäyttövallan alaisuudessa. Näiden liittojen sääntöjä noudatetaan suoraan, ei WADC:tä. Tämän on myös CAS toistuvasti hyväksynyt päätöksissään. WADC:llä ja sen sisältämällä ohjeilla on tulkintavaikutusta, mutta ei suoraa sitovuutta. Urheilijalle ja hänen tukihenkilölleen riittää tietää, mitä hänen oman liittonsa säännöissä sanotaan.

Tästä huolimatta WADC:n artiklassa 24.6 sanotaan, että jos WADC ja lajiliiton antidopingsäännöstö ovat ristiriidassa keskenään, WADC:llä on etusija. Tällaisella yksipuolisella määräyksellä ei oikeudenkäyttövaltaa kuitenkaan voida siirtää WADA:lle ja sen säännösten varaan.

Sen sijaan WADC sitoo sen allekirjoittajia, useimmiten juuri kansainvälisiä lajiliittoja. Niiden tulee siirtää WADC omiin säännöksiinsä. Ongelmana vain on, että uudessa WADC:ssä jää eräin osin epäselväksi myös se, mitkä WADC:n artiklat ovat pakottavia ja missä lajiliitoilla on liikkumatilaa. Johdannossa sanotaan, että kaikki WADC:n määräykset ovat asiallisesti pakottavia, mutta artikla 23.2.2 sisältää kuitenkin luetelon pakollisista artikloista, joiden ulkopuolelle jää melkoinen joukko artikloita.

b) Valtion tasolla

Koska hallitukset eivät voineet suoraan sitoutua yksityisen säätien hyväksymään antidopingsäännöstöön sen rangaistuksineen, oli tarpeen sitouttaa hallitukset kansainväliseen antidopingpolitiikkaan UNESCON kansainvälisen sopimuksen kautta. The International Convention Against Doping in Sport tuli voimaan helmikuussa 2007. Useissa sen artikloissa sopimuksen hyväksyneet valtiot sitoutuvat noudattamaan WADC:n periaatteita. Mutta WADC:n suora sovellettavuus valtioissa jää puuttumaan; kustakin valtiosta riippuu, miten WADC:n periaatteita halutaan noudattaa.

Valtio antaa norminsa – myös dopingia koskevat – lainsäädännöllä, johon sillä on yksinoikeus. Alemman tason normeja voivat myös kunnat antaa lainsäädännön rajoissa. Ainoastaan julkisella vallalla on oikeus antaa yleisesti sitovia normeja. Jos joku rikkoo niitä, häntä rangaistaan rikostuomioistuimessa, jos kyseessä on ollut rikos.

Doping on kriminalisoitu monissa Euroopan maissa, mutta vain harvoin Euroopan ulkopuolella. Erityinen dopinglaki on saatettu voimaan useissa maissa ja muissakin maissa doping voi olla rangaistavaa esimerkiksi huumausaineen väärinkäyttönä, lääkeaineiden salakuljetuksena tai muulla tavalla. Tavallinen rangaistus on ollut sakko ja joskus ehdollista vankeutta.

On tavallista, että doping on määritelty lainsäädännössä hieman eri perustein ja rajoitetummin kuin urheilun omissa antidoping- ja muissa säännöksissä. Dopingasiat lainsäädännössä kuuluvat julkisoikeuden alaan.

Suomessa rikoslain 44 lukuun sisällytettiin vuonna 2002 dopingrikokset omalla nimikkeellään (400/2002). Niitä ovat 44 luvun 6, 7 ja 8 §:ssä dopingrikos, törkeä dopingrikos ja lievä dopingrikos. Kaikissa niissä yritys rinnastetaan täytettyyn tekoon. Lisäksi 16 §:ssä määritellään rikoslaissa tarkoitettut dopingaineet (ks. VNA rikoslain 44 luvun 16 §:n 1 momentissa tarkoitetuista dopingaineista 705/2002). Määritelmä on selvästi suppeampi kuin urheilujärjestöjen säännöissä.

Rangaistavaa on dopingaineen valmistaminen, maahantuonti ja levitys sekä niiden yritys. Kyseessä tulee aina olla laitton toiminta eikä lääkelain sallima toiminta. Dopingaineen käyttö ei sen sijaan ole rikoslaissa rangaistavaa eikä myöskään pelkkä hallussapito. Dopingrikoksesta kuitenkin tuomitaan myös se, joka pitää hallussaan dopingainetta todennäköisesti tarkoituksenaan levittää sitä laittomasti.

Dopingaineen laitonta valmistamista Suomessa ei ole toistaiseksi havaittu. Dopingaineiden laitton maahantuonti sen sijaan on ollut tavallinen rikos. Dopingrikoksesta rangaistaan myös sitä, joka toisen välityksellä tuo dopingaineita maahan, esimerkiksi rahoittamalla toisen matkan.

Dopingaineen levittämiseen sisältyy dopingaineen myynti tai sen yrittäminen, mutta myös ilmainen dopingaineen luovuttaminen esimerkiksi ilmaisnäyttein. Dopingaineen levittäminen koskee etenkin valmentajia ja lääkäreitä, mutta myös esimerkiksi urheilun ulkopuolella toimivia. Dopingaineen levittämistä on myös reseptillä hankitun lääkkeen luovuttaminen eteenpäin dopingaineena käytettäväksi. Rangaistavaksi dopingrikoksesta joutuu lääkäri, joka ilman lääketieteellistä perustetta määrää hormonia tietäen, että sitä tullaan käyttämään dopingaineena eikä lääkkeenä.

Rangaistavuus dopingrikoksena edellyttää tahallisuutta. Siihen kuuluu tietoisuus siitä, että kyseessä on dopingaine. Esimerkiksi lisäravin-

ne, jonka sen luovuttaja ei tiedä sisältäneen dopingainetta, ei aiheuta rangaistusta.

Kun rikoslain 44 luvun 6 §:n 2 momentissa on säädetty rangaistavaksi dopingaineen hallussapito todennäköisesti tarkoituksena levittää ainetta laittomasti, käynee hallussapito levittämistarkoituksessa ilmi hallussa pidetyn dopingaineen suuresta määrästä. Tämä johtanee siihen, ettei rangaistussäännöstä sovelleta yleensä pienten dopingainemäärien hallussapitoon ottaen kuitenkin huomioon myös dopingaineiden hinnan. Pelkkään omaan käyttöön varattujen dopingaineiden hallussapito tai käyttö ei ole rangaistavaa.

Valvonnan kannalta on tärkeää, että pakkokeinolain (450/1987) mukaan sekä henkilöntarkastus ja henkilönkatsastus että kotietsintä ovat mahdollisia rikoslain 44 luvun dopingaineita koskevissa rikoksissa ja lääkerikoksessa lukuun ottamatta lievää dopingirikosta ja lääkerikkomusta. Tällä on rikosten selvittämisen kannalta olennainen merkitys. Pakkokeinolain 5 a luvussa säädetyn edellytyksin *televalvontaa* tai *teknistä tarkkailua* voidaan suorittaa vain epäiltäessä törkeää dopingirikosta tai sen yrittystä.

2. KAKSI ERI JÄRJESTELMÄÄ

Urheilujärjestöt määrävät itse antidopingsääntönsä. Kysymys on urheilun ja yhdistystoiminnan autonomiasta. Nämä antidopingsäännöt eivät ole yleisesti sitovia, vaan niitä sovelletaan vain urheiluun. Ne koskevat ei vain urheilijoita, vaan myös urheilijan monenlaisia tukihenkilöitä. Jos näitä sääntöjä rikotaan, kyse ei ole rikoslain tarkoittamasta rikoksesta, vaan urheilujärjestön sääntöjen loukkauksesta. Urheilujärjestö voi siitä rangaista sääntöjensä mukaisesti, mutta kysymyksessä ei ole rangaistus rikoslain mielessä vaan kurinpitoseuraamus.

Urheilujärjestöllä ei myöskään ole oikeutta sellaisiin pakkokeinoihin kuin viranomaisella. Urheilujärjestön keinot rajoittuvat urheiluun, esimerkiksi se voi estää kilpailemisen.

Valtion antidopingsäännökset – olivatpa ne rikoslaissa tai erityisessä dopinglaissa – ovat luonteeltaan yleisiä ja tavallisesti niiden rikkominen on rikos, josta rangaistaan yleisessä tuomioistuimessa.

Viranomaisilla on oikeus käyttää pakkokeinoja kuten takavarikkoa, henkilöön käyvää tarkastusta, kotietsintää ja puhelinkuuntelua sekä

sähköpostin avaamista lain antamin perustein. Viranomaiset voivat panna rangaistukset täytäntöön tarvittaessa pakolla, esimerkiksi koota sakot ulosotolla.

Nämä kaksi järjestelmää, toisaalta urheilujärjestöt (tai niiden sisäiset oikeudet) soveltaen urheilun antidopingsääntöjä kurinpitoseuraamuksineen, toisaalta yleiset alioikeudet soveltaen lainsäädännön dopingrangaistuksia, ovat toistaiseksi toimineet täysin erillään. Ero julkisoikeuden ja yksityisoikeuden välillä on pitänyt nämä järjestelmät kaukana toisistaan.

Mitä edellä on sanottu, on oikeudellisesti yleisesti hyväksytty ja myös urheilun kansainvälinen tuomioistuin CAS on soveltanut näitä periaatteita monissa ratkaisuisaan.

3. ERÄITÄ VERTAILUJA

Kahdesta rinnakkaisesta järjestelmästä seuraa, että sama dopingrikkomus voi olla rangaistava sekä rikoksena rikostuomioistuimessa että sääntörikkomuksena urheilujärjestössä. Tällaiset tapaukset ovat viime vuosina lisääntyneet monista syistä. Doping on sisällytetty useissa maissa rikoslainsäädäntöön, dopingvalvonta on kiristynyt ja urheilijoiden lisäksi myös valmentajia, lääkäreitä ja muita urheilijan tukihenkilöitä on alettu rangaista dopingista.

Ruotsissa Ljudmila Enqvist, aitajuoksija ja myöhemmin kelkkailija, tuomittiin elinikäiseen toimintakieltoon jouduttuaan kiinni kahdesti dopingin käytöstä. Myöhemmin hän sai sakot rikostuomioistuimessa samoista syistä.

Suomessa Kari-Pekka Kyrö, Hiihtoliiton päävalmentaja, sai elinikäisen toimitsijakiellon dopingaineiden hankkimisesta hiihtäjille Lahden MM-hiihdoissa ja sittemmin lähes 500 euron sakot huumausaineiden salakuljetuksesta, minkä lisäksi hän joutui korvaamaan oikeudenkäyntikuluja noin 16 000 euroa.

Ranskassa Stephane Desautly, 3000 m estejuoksija, pidätettiin EPO:n hallussapidosta ja tuomittiin yleisessä alioikeudessa neljän kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen lääkereseptien väärentämisestä. Hän myönsi dopingin ja sai myöhemmin Ranskan yleisurheiluliitolta ja sittemmin CAS:lta kahden vuoden toimintakiellon.

Aissa Ddthoughi, marokkolainen 10 000 m:n juoksija, pidätettiin dopingaineiden hallussapidosta ja tuomittiin neljän kuukauden eh-

dolliseen vankeusrangaistukseen yleisessä tuomioistuimessa. Asia jäi kuitenkin siihen, koska hän ei ollut ns. lisensoitu urheilija, mutta kun hän myöhemmin joutui uudelleen kiinni dopingista, Marokon yleisurheiluliitto rankaisi häntä kolmen vuoden toimintakiellolla (so. kilpailukiellolla) katsoen kyseessä olevan uusittu rikkomus.

Tämä herättääkin kysymyksen, tuleeko yleisen tuomioistuimen määräämä rangaistus ottaa huomioon määrättäessä urheilussa muuta dopingtapausta koskevassa asiassa toimintakielto. Tällä on suuri merkitys, sillä toimintakiellon pituus ensimmäisestä dopingrikkomuksesta on huomattavasti pienempi kuin toisesta tai eräissä tapauksissa kolmannelta rikkomuksesta.

WADC ei anna tähän kysymykseen selvää vastausta, minkä vuoksi voitaisiin ajatella, että kun kyseessä on kaksi erillistä rangaistusjärjestelmää so. rikosoikeudellinen ja kurinpidollinen, ne tältäkin osin pidettäisiin erillään.

WADC artikkeli 15.4 sisältää kuitenkin säännökset kansainvälisestä tunnustamisesta, jossa WADC:n allekirjoittaneet tahot velvoitetaan tunnustamaan toistensa päätökset dopingasioissa.

Lisäksi ne voivat tunnustaa myös muiden tahojen päätöksiä, jos näiden säännökset ovat sopusoinnussa WADC:n kanssa. Valtiot tai niiden tuomioistuimet eivät ole allekirjoittaneet WADC:tä, mutta analogisesti tulkiten ne voitaisiin katsoa näiksi muiksi tahoiksi, joiden säännökset ovat sopusoinnussa WADC:n kanssa. Ainakin ne valtiot, jotka ovat saattaneet voimaan UNESCO:n kansainvälisen dopingin vastaisen sopimuksen, ovat sopimuksen 3.1 ja 4.1 artikloiden mukaan velvollisia noudattamaan WADC:n periaatteita.

Mielestäni onkin perusteltua, että urheilujärjestö (tai sen sisäinen oikeus) voi katsoa, että kyse on toisesta dopingrikkomuksesta, kun sitä on edeltänyt yleisen tuomioistuimen muussa dopingasiassa toteama dopingrikos. Mutta urheilujärjestön (tai sen sisäisen oikeuden) tulisi päätöksessään nimenomaisesti mainita, että se on tunnustanut kyseisen yleisen tuomioistuimen ratkaisun. Näin urheilijalle tai muulle rangaistavalle henkilölle tarjoutuu tilaisuus valittaessaan saamastaan rangaistuksesta CAS:iin tai muuhun urheilun sisäiseen oikeusturvaelimeen pyrkiä näyttämään, että yleisen tuomioistuimen ratkaisu ei sittenkään täytä urheilujärjestön dopingrikkomusta koskevia säännöksiä.

Tämän tulkinnan puolesta puhuu myös parhaillaan tarkistettavana olevan WADC:n uusi artikla 3.2.3, jonka mukaan ne tosiasiat, jotka tuo-

mioistuimen tai ammatillisen kurinpitoelimen tuomiolla tai ratkaisulla on vahvistettu eikä valitusmahdollisuutta enää ole, ovat kumoamaton todistusaineisto, ellei urheilija tai muu henkilö osoita tuomion loukkaavan yleisiä oikeusperiaatteita.

Urheilujärjestöjen rangaistus on useimmiten annettu ensin ja yleisen tuomioistuimen rangaistus myöhemmin, poikkeuksena edellä mainittu Stephane Desaultyn tapaus. On kuitenkin todettava, että poliisitutkinta on voinut aloittaa koko jutun käsittelyn ja urheilujärjestyksen rangaistus on annettu ensin vain siksi, että prosessi on siinä nopeampi kuin tuomioistuimessa.

Kun nämä järjestelmät toimivat toisistaan erillään, voisi ajatella, että järjestyksellä ei ole olennaista merkitystä. Tosiasiassa tilanne on toinen. Kun ensimmäinen rangaistus on määrätty, sillä voi olla tärkeä merkityksensä todistusaineistona jälkimmäisessä prosessissa. Kun Stephane Desaulty oli myöntänyt dopingin rikosoikeudenkäynnissä, oli se vakuuttava todiste hänen liittonsa määräämälle kilpailukiellolle. USA:ssa suuressa Balco laboratorion dopingskandaalissa eräät urheilijat eivät halunneet todistaa CAS:ssa peläten joutuvansa sen jälkeen omassa maassaan vaikeuksiin.

Jos vertaamme rikostuomioistuimen ja urheilujärjestöjen määräämiä rangaistuksia, voimme todeta, että normaali rangaistus dopingrikoksesta on ollut sakko tai eräissä tapauksissa ehdollinen vankeus ja anti-doping-sääntöjen rikkomisesta kahden vuoden kilpailukielto (=toimintakielto).

Huippu-urheilijalle viimeksi mainittu rangaistus on paljon kovempi kuin sakko tai ehdollinen vankeus, koska se keskeyttää urheilijalta hänen ammattinsa harjoittamisen ja saattaa aiheuttaa suuria taloudellisia menetyksiä verrattuna yleensä suhteellisen pieneen sakkoon.

Useille urheilijan tukihenkilöille tilanne voi olla päinvastainen. Kahden vuoden pituinen urheilun toimintakielto on ehkä melko merkitykseltön, mutta yleisen tuomioistuimen määräämällä sakolla tai ehdollisella vankeudella saattaa olla suurikin merkitys hänen elämässään.

Tämä on ollut syynä, että eräissä maissa kuten Suomessa dopingaineiden pelkkä käyttö ei ole rikoslaissa rangaistavaa, mutta sen sijaan kaikenlainen dopingaineiden levittäminen ja dopingin edistäminen on rangaistavaa. Tällöin urheilijoiden rankaiseminen (jos kyse on vain käytöstä) jää urheilujärjestöjen tehtäväksi, mutta urheilijoiden tukihenkilöiden kuten valmentajien, lääkärin ym. rankaiseminen tapahtuu paitsi urheilujärjestössä myös yleisessä tuomioistuimessa. Tällainen

menettely tuntuu järkiperaiselta monessa suhteessa. Saksassa onkin tänä vuonna päädytty samankaltaiseen ratkaisuun kuin Suomessa säädettäessä Saksassa dopingrikoksista.

Erityisiä vaikeuksia saattaa aiheutua, jos tuomioistuimen ja urheilujärjestön päätökset samassa asiassa ovat vastakkaiset, eli toinen katsoo urheilijan tai muun henkilön syylliseksi ja toinen syyttömäksi. Näin tapahtui kuuluisassa Butch Reynoldsin tapauksessa, jossa Kansainvälisen yleisurheiluliiton IAAF:n välimiesoikeus (jonka puheenjohtajana itse toimin) katsoi Reynoldsin syylliseksi dopingiin, mutta hänen kotiosavaltionsa Ohion tuomioistuin syyttämäksi tuomiten samalla IAAF:n 27,3 milj. dollarin korvauksiin Reynoldsille. IAAF ilmoitti, ettei se hyväksy tätä tuomiota ja valitti liittovaltion vetoomustuomioistuimeen. Se lausui päätöksessään, ettei Ohion tuomioistuimella ollut asiassa tuomiovaltaa, ja hylkäsi kokonaan Reynoldsin vaatimukset. Torinon talviolympiakisoissa itävaltalainen hiihtovalmentaja Walter Mayer tuomittiin elinikäiseen toimintakieltoon dopingrikkomuksista, mutta hänen kotivaltionsa alioikeus katsoi, ettei Mayer ollut syyllistynyt mihinkään rikokseen Itävallan lain mukaan.

4. DOPINGRANGAISTUKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA

Rikostuomioistuimen määräämä rangaistus dopingrikoksesta on tietenkin täytäntöön pantavissa tuomioistuimen kotivaltiossa ja, siltä osin kuin sillä on vaikutusta urheilujärjestöön, se sitoo myös sitä. Mutta kansainvälisistä sopimuksista, etenkin kyseisten valtioiden kesken, riippuu, voidaanko tuomio panna täytäntöön muissakin valtioissa.

Kansainvälinen urheiluliitto ei voi velvoittaa jäsenliittojaan toimimaan vastoin niitä päätöksiä, joita niiden kansalliset tuomioistuimet ovat tehneet, koska tietenkin urheilijat, seurat ja kansalliset liitot ovat oman maansa lain ja tuomioistuinten alaisia. Mutta kansainvälinen urheiluliitto voinee pitää päätöksensä voimassa kaikissa muissa maissa, joissa toisen maan tuomioistuimen päätöksiä ei tunnusteta. Kansainvälistä urheiluliittoa voitaisiin kieltää näin menettelemästä yleensä vain liiton kotivaltion tuomioistuimessa.

Urheilujärjestön määräämä rangaistus antidopingsääntöjen rikkomisesta puolestaan koskee WADC:n mukaisesti kaikkia siihen liittyneitä

urheilujärjestöjä ja on siten voimassa lähes kaikissa urheilulajeissa. Sen sijaan tätä rangaistusta voi olla vaikea panna täytäntöön urheilun ulkopuolella. Kansainvälisillä välimiesmenettelyä koskevilla sopimuksilla (Lugano 1988, Bryssel 1968, New York 1958) voi kuitenkin olla merkitystä, jos urheilun sisäisen oikeuden katsotaan täyttävän näiden sopimusten välimiesoikeuksia koskevat määräykset. Sveitsin liittovaltion oikeus on kahdessa päätöksessään katsonut CAS:in olevan sellainen kansainvälinen näissä sopimuksissa tarkoitettu välimiesoikeus, jonka tuomiovalta on yksinomainen. Näin totesi myös USA:n korkein oikeus Mary Slecker Daneyn tapauksessa vuonna 2000. Tällöin CAS:in päätäntävalta on yksinomainen ja sen päätös suoraan täytäntöönpanokelpoinen. Mainitut sopimukset kuitenkin koskevat vain sopimusvaltioita, joten niissä tuomioistuimen ei tulisi ottaa dopingasiaa käsiteltäväkseen kuin eräissä lähinnä yleisistä oikeusperiaatteista johtuvissa poikkeustapauksissa.

Eräät dopingrangaistuksiin urheilujärjestöissä tuomitut urheilijat ovat pyrkineet kumoamaan ratkaisun kotivaltionsa yleisessä tuomioistuimessa. Edellä on jo viitattu Butch Reynoldsin tapaukseen. Katrin Krabbe II tapauksessa urheilijat vetosivat Münchenin alioikeuteen ja sittemmin Münchenin alueen ylioikeuteen IAAF:n Arbitration Panelin antamasta kolmen vuoden kilpailukieltopäätöksestä. Ylioikeus katsoi, että koska IAAF:n kotivaltio Monaco ei ollut Brysseliin välimiesoikeutta koskevan sopimuksen osapuoli ja asialla oli suora vaikutus Saksassa kyseiseen urheilijaan, tapaus kuului Saksan oikeudenkäyttövaltaan. Molemmat oikeudet ottivat myös kantaa kilpailukiellon pituuteen ja katsoivat Saksan yleisurheiluliiton antaman vuoden kilpailukiellon olevan hyväksyttävissä, mutta IAAF:n Arbitration Panelin määräämän kahden vuoden lisäkilpailukiellon suhteeton ottaen huomioon ammattiuurheilijan oikeuden elinkeinonsa harjoittamiseen. IAAF joutui vahingonkorvausvelvolliseksi näiden kahden vuoden osalta.

Suomessa Minna Lainion tapauksessa vuonna 1996 kyse oli Suomen Urheiluliiton antamasta neljän vuoden kilpailukieltopäätöksestä. Korkein oikeus sovelsi päätöksessään (KKO 1998:122) yhdistyslakia ja lausui:

”...tulee pohdittavaksi, onko olemassa perusteita, joilla puheena olevan kaltainen yhdistyksen päätös voisi yhdistyslaissa asetetuista rajoituksista huolimatta tulla sisältönsä puolesta tuomioistuimessa asiallisesti ratkaistavaksi. Korkein oikeus katsoo, että tällainen peruste voi olla ilmeinen ja riittävä oikeussuojan tarve.”

Korkein oikeus siis katsoi, että asiassa Lainion osalta oli sellaisia merkittäviä taloudellisia ja muita vaikutuksia ja seurauksia mainiten myös kysymyksen ihmisen kunniaista, jollaisia ei yleensä liity aatteellisen yhdistyksen jäsenyyteen ja käsitteli asian.

Korkein oikeus lausui vaatimuksesta kilpailukiellon lyhentämisestä näin:

”Lainio on vaatinut toissijaisesti kilpailukiellon lyhentämistä kohtuusperusteella. Tältä osin on kysymys yhdistysautonomian piiriin kuuluvasta asiasta, johon tuomioistuin voi puuttua vain yhdistyslain 32 ja 33 §:issä säädetyillä perusteilla, koska asiaan ei liity sellaista ilmeistä ja riittävää oikeussuojan tarvetta, johon edellä kilpailukiellon perusteen osalta on viitattu.”

Voimaan jäi siten neljän vuoden kilpailukielto.

Näiden yli kymmenen vuotta vanhojen tapausten jälkeen CAS:in asema on merkittävästi vahvistunut, ja myös dopingrangaistukset ovat muuttuneet, mutta oikeudellisen tilanteen yllä kuvatuissa kysymyksissä ei kuitenkaan vielä voida sanoa kokonaan vakiintuneen.

5. RIKOSOIKEUDEN PERIAATTEIDEN SOVELLETTAVUUDESTA

Kuten edellä on käynyt ilmi, urheilujärjestön määräämää dopingrangaistusta ei voida samastaa rikosoikeudelliseen rangaistukseen. Kysymys on erillisistä asioista. Vain rikostuomioistuimen rangaistus on rikoslain mielessä rangaistus, urheilujärjestön rangaistus on kurinpitoseuraamus.

Nämä kaksi järjestelmää ovat erillään toisistaan. Myös CAS on useissa tuomioissaan todennut tämän.

Vaikka rikosoikeudellisia periaatteita ei voidakaan siis soveltaa suoraan urheilujärjestöjen dopingvalvontaan, eivät dopingrangaistukset ja niiden määrääminen jää yleisten oikeusperiaatteiden ulkopuolelle. Yleiset oikeusperiaatteet ovat voimassa yhteiskunnassa ja myös kansainvälisesti yleisesti, myös urheilussa. Esimerkiksi kuulemisperiaate on tällainen. WADC:n artikla 8 sisältää luettelon sellaisista yleisistä periaatteista, jotka urheilujärjestöjen on otettava huomioon järjestettäessä kuulemista ja dopingprosessia muutenkin.

Sama asia saattaa tulla esiin sekä yleisenä oikeusperiaatteena että rikosoikeudellisena periaatteena, mikä vaikeuttaa rajanvetoa. Eräänä

rikosoikeuden johtavana periaatteena on, että yhdessä ja samassa rikosasiassa voidaan määrätä vain yksi tuomio, *Ne bis in idem*. Voidaanko tai pitäisikö tätä soveltaa myös urheilujärjestön määräämiin dopingrangaistuksiin?

Teoreettisesti vastaus on selvä ja yleisesti hyväksytty. Rikostuomioistuimen määräämä rangaistus ja urheilujärjestön määräämä rangaistus eivät ole vastoin *Ne bis in idem* -periaatetta, koska ne syntyvät eri prosesseissa ja ovat luonteeltaan erilaisia. Rangaistusten erillisyyttä on korostanut se, että ne ovat olleet eri rangaistuksia. Sakko ja vankeus ovat kuuluneet tuomioistuimen toimivaltaan sekä toimintakielto ja mitalien, rahapalkintojen ym. menettäminen urheilujärjestöjen toimivaltaan. Itse asiassa olisikin outoa, jos julkinen valta alkaisi määrätä kilpailu- ja muista toimintakielloista vastoin urheilun autonomista asemaa.

Sitä paitsi yhteiskunnassa on muita vastaavanlaisia esimerkkejä. Lääkärin syyllistyessä rikokseen häntä rangaistaan yleisessä tuomioistuimessa, mutta rikoksesta riippuen hän voi menettää lääkäriroikeutensa erillisessä hallinnollisessa prosessissa. Vastaavasti asianajaja tuomitaan rikoksesta tuomioistuimessa, mutta asianajajan oikeudet hän menettää Suomessa vasta Asianajajayhdistyksen sisäisessä menettelyssä Asianajajayhdistyksen valvontalautakunnan päätöksellä.

Tällaisen yksioikoisen tulkinnan hyväksyminen voi kuitenkin vaikeutua, jos tarkistettavana olevan WADC:n uusi artikla 10.12 hyväksytään. Artikla nimittäin antaa urheilujärjestöille mahdollisuuden määrätä omissa säännöissään taloudellisia rangaistuksia dopingrikkomuksista. Jos urheilujärjestö tämän mukaisesti ottaisi käyttöön sakkorangaistuksen, samasta teosta voisi seurata kaksi sakkorangaistusta: tuomioistuimen määräämä, joka menee valtiolle, ja urheilujärjestön määräämä, joka menee urheilujärjestölle sen sääntöjen mukaisesti. Voitaisiinko vielä tällöinkin hyväksyä näiden sakkorangaistusten erillisuus?

Itse olen epäilevällä kannalla. Urheilijan tai muun rangaistavan henkilön kannalta kysymys olisi kahdesta sakosta samalla perusteella eikä hänen näkökulmastaan ole eroa sillä, mihin osoitteeseen kumpikin sakko menee. On kuitenkin myönnettävä, että *Ne bis in idem* -periaate tarkoittaa rikosprosesseja, ei kurinpidollisia seuraamuksia.

Jos tällainen kahden sakon tilanne tulevaisuudessa syntyisi, tuomioistuin tai ainakin täytäntöönpanoviranomainen joutuisi ottamaan kantaa *Ne bis in idem* -periaatteen soveltamiseen.

Tuomioistuimen tuomitsema sakkorangaistus on yleensä täytäntöön-pantavissa suoraan, mutta urheilujärjestön määräämä sakko, jolle sitä vapaaehtoisesti maksettaisi, edellyttäisi vielä valtion tuomioistuimen tai ulosottoviranomaisen päätöstä, jossa tämä kannan määrittely joudut-taisiin suorittamaan.

Mutta dopingvalvonnan kannalta samaan tai tehokkaampaankin tulokseen voidaan päästä nykyisillä keinoilla. Useimmiten huippu-urheilija tekee liittonsa kanssa sopimuksen, jossa määritellään urheilijan taloudelliset ja muut edut ja oikeudet, mutta myös velvollisuudet. Näihin sopimukseen voidaan ja on usein jo otettukin erityinen vahingonkorvaus- tai sopimussakkolauseke siltä varalta, että urheilija syyllistyy dopingiin. Tällainen sopimussakko voi olla suuri, joskaan ei kohtuuton. Sopimussakon kohtuullisuus tulee tuomioistuimessa tutkittavaksi, jos urheilija ei sopimussakkoa maksa vapaaehtoisesti, koska sopimussakko on tällöin vahvistettava tuomioistuimessa sen täytäntöönpanemiseksi. Sopimussakot ovat normaalimenettely liikesuhteissa.

Toisena esimerkkinä voidaan tässä mainita, että WADC:n doping-rikosta ”dopingtestin manipulointi” koskevan artiklan 2.5 selityksessä on omaksuttu osaksi yleisten rikosoikeuden periaatteiden vastainen tulkinta, kun dopingtestin manipulointiin tai sen yritykseen (tampering or attempting to tamper, with any part of doping control)³ on ehdotettu lisättäväksi vilpillisen informaation antaminen antidopingorganisaatiolle. Lisäyksen noudattaminen merkitsisi sitä, että jos urheilija kieltää ottaneensa dopingainetta, mutta kuitenkin katsotaan syylliseksi (kuten useimmissa tapauksissa on käynyt), hänet tulisi tuomita myös dopingtestin manipuloinnin yrityksestä. Tätä ei varmaankaan ole tarkoitettu, vaan tarkoitus on ollut kohdistaa rangaistus ulkopuolisiin kuten todistajiin, joilla ei urheilujärjestön dopingprosessissa ole toistaiseksi ollut minkäänlaista velvollisuutta pysyä totuudessa.

Nähtäväksi jää, miten rikosoikeudelliset periaatteet, silloin kun ne ovat yleisiä oikeusperiaatteita, tullaan tulevaisuudessa ottamaan huomioon urheilun sisäisessä rangaistus- so, kurinpitomenettelyssä. CAS on eräissä tuomioissaan kyllä vedonnut yleisiin oikeusperiaatteisiin.

³ Suomen antidopingsäännöstössä ”tamper” on käännetty manipuloinniksi, mutta ehkä ”vääristäminen” olisi tässä parempi.

6. YHTEISTYÖ DOPINGRIKKOMUSTEN PALJASTAMISESSA

Yhteistyö tuomioistuinten ja urheilujärjestöjen kesken ei ole mahdollinen asian jo tultua tuomioistuimen käsittelyyn. Tuomioistuimen täytyy toimia itsenäisesti. Mainittakoon kuitenkin, että WADA on Espanjassa vastikään Operaatio Puerto tapauksessa valituksen jälkeen hyväksytty osapuoleksi oikeudenkäyntiin tuomioistuimessa. Tämä voi olla tärkeä kansainvälinen ennakkotapaus. WADAn tarkoituksena oli saada osapuolena kaikki tapauksessa syntynyt materiaali käytettäväksi myöhemmin CAS:ssa.

Yhteistyö on kuitenkin hyvin hyödyllistä dopingrikkosten tutkinnan aiemmissa vaiheissa. Poliisihan suorittaa rikostutkinnan ja syyttäjä tekee sitten syyttämispäätöksen. Niillä molemmilla on vahvat valtuudet näihin tarkoituksiin. Poliisi voi kuulla ketä tahansa, pitää kotietsinnän, takavarikoida omaisuutta, ottaa näytteitä, suorittaa puhelinkuuntelua ja internet-etsintää riippuen tapauksen vakavuudesta. Suomen osalta viittaa edellä dopingrikkosten yhteydessä esitettyyn. Dopingprosessi urheilujärjestöissä onkin tänään usein alkanut poliisitutkinnasta.

Tour de Francen dopingskandaali vuonna 1998 alkoi poliisitutkimuksista ja kiinalaisten uimarien dopingskandaali samana vuonna Australian tullin suorittamasta takavarikosta. Epäselvyydet Balco-laboratoriossa USA:ssa alkoivat paljastua osaksi veroviranomaisten tutkimuksissa. Operaatio Puerto Espanjassa on espanjalaisten viranomaisten suorittama dopingkäytäntöihin ulottuva tutkimus, joka alkoi Espanjan poliisin takavarikoitua vuonna 2006 kiellettyjä aineita ja muuta materiaalia. Ateenan olympiakisoissa vuonna 2004 kreikkalaiset pikajuoksijat Kenteris ja Thanou pakenivat dopingvalvontaa. IAAF odotti niin pitkään kuin mahdollista poliisitutkimusten tuloksia todisteiden saamiseksi rangaistusten määräämiseksi.

Urheilujärjestön (tai sen sisäisen oikeuden) valtuudet rajoittuvat urheiluun. Urheilijat ovat vain velvollisia antamaan näyttöä dopingvalvonnassa milloin tahansa, heiltä voidaan pyytää tarvittavaa todistusaineistoa ja he ovat velvollisia saapumaan kuultaviksi sillä uhalla, että heidän voidaan muutoin katsoa syyllistyvän dopingrikkomukseen. Urheilijan tukihenkilön osalta valtuudet ovat vielä rajoitetummat.

Tämä epätasapaino valtuuksissa aiheuttaa sen, että urheilujärjestöt ovat tarvinneet ja tarvitsevat monissa tapauksissa tutkinnallista apua.

Yhteistyö poliisin ja muiden julkisten viranomaisten sekä urheilujärjestöjen kesken näyttää siten olevan välttämätöntä dopingvalvonnan tehostamiseksi, sillä julkisen vallan valtuuksia pakkokeinojen käyttöön ei voitane tulevaisuudessakaan uskoa yksityisille järjestöille. Valvonnassa usein välttämättömät kotietsinnät, takavarikoinnit, puhelin- ja internettutkimukset yms. jäävät urheilujärjestöjen dopingvalvonnan ulkopuolelle.

ANTIDOPINGSÄÄNNÖSTÖT UUDISTUVAT – MIKÄ MUUTTUU

Juha Viertola

1. TAUSTAA

Kansainvälistä antidopingtoimintaa ja säännöstöjä yhteneväistävä Maailman antidopingtoimisto WADA:n (The World Anti-Doping Agency) laatima Maailman antidopingsäännöstö (The World Anti-Doping Code, myöhemmin ”WADC2003”) hyväksyttiin Maailman antidopingkonferenssin yhteydessä 5.3.2003 Kööpenhaminassa.

Yleisesti on todettava, että WADC2003 on osoittautunut oikeudellisesti vahvaksi taistelussa urheilun dopingia vastaan. Säännöstön tarkoituksena on olla ”elävä” oikeudellinen instrumentti ja tästä syystä WADA käynnisti helmikuussa 2006 WADC2003:n uudistamistyön nimeämällä tätä varten pienen asiantuntijaryhmän valmistelemaan säännöstön muuttamista. Antidopingtyössä mukana olevat toimijat olympia- ja paralympialiike, kansainväliset ja kansalliset urheilujärjestöt, kansalliset antidopingtoimistot ja valtiot on otettu mukaan uudistamistyöhön kolmivaiheisella maailmanlaajuisella avoimella lausuntokierroksella. Lausuntokierrokset alkoivat 19.4.2006 pyynnöllä esittää ehdotuksia WADC2003 uudistamiseksi. Ensimmäinen luonnos julkistettiin 11.1.2007 (versio 1.0). Lausuntojen pohjalta muokattu uusi luonnos julkistettiin 1.6.2007 (versio 2.0). ”Lopullinen” ja seuraavassa Maailman antidopingkonferenssissa 15.11–17.11.2007 Madridissa käsiteltävä luonnos julkistettiin 15.10.2007 (versio 3.0). WADA:n

hallintoneuvoston tarkoituksena on hyväksyä heti konferenssin jälkeen uusittu Maailman antidopingsäännöstö.

WADC2003 uudistamistyössä ei ole ollut tarkoituksena tehdä kokonaisuudistusta, vaan päivittää säännöstö kokemusten ja oikeuskäytännön pohjalta vastaamaan tämän hetkisiä ja ennakoituja tulevia tarpeita.

Tarkoitukseni on tässä arvioida, mitä keskeisiä muutoksia on tulossa kansainvälisiin ja kansallisiin urheilun dopingvalvontaa koskeviin antidopingsäännöstöihin 15.10.2007 julkistetun luonnoksen (myöhemmin ”WADC2007”) pohjalta.

2. WADC2007 RAKENNE JA SITOVUUS

2.1 Yleistä

Uusitun säännösten, WADC2007 rakenne vastaa pääosin voimassa olevaa WADC2003 rakennetta. WADC2007 muodostuu kolmesta pääosasta ja liitteestä, jossa ovat säännöstöön liittyvät määritelmät. WADC2007 osat ovat: 1. osa, dopingvalvonta; 2. osa, koulutus ja tutkimus; ja 3. osa, roolit ja vastuualueet.

Lähtökohtana WADC2007 voimaan saattamisessa on yhä se, että säännösten noudattamiseen sitoutuvat kansainväliset ja kansalliset organisaatiot sitouttavat urheilijat ja muut henkilöt noudattamaan omia antidopingsäännöstöjään (Suomessa yhdistysoikeudellisella sääntöketjuteksellä sitoudutaan noudattamaan Suomen Antidopingtoimikunta ADT ry:n vahvistamaa Suomen antidopingsäännöstöä). Uutena määräksenä on WADC2007 otettu säännös, jonka mukaan ristiriitatilanteissa WADC2007 säännöksien ja siihen sitoutuneiden kansainvälisten ja kansallisten organisaatioiden omien antidopingsäännösten välillä, on ensisijaisesti sovellettava WADC2007 säännöksiä¹. Tämän periaatteen sisällyttäminen yksittäisiä urheilijoita ja muita henkilöitä sitovalla tavalla voi olla ongelmallista ja säännöksen vahvuus jääkin tulevan oikeuskäytännön perusteella arvioitavaksi.

Säännösten sitovuus on määrittely uudella tavalla. WADC2003 mukaan 1. osa oli oikeudellisesti sitova ja sen sisällöstä oli määritelty ne artikkelit, jotka pitää sanataarkasti saattaa voimaan eri kansainvälisissä

¹ WADC2007: artikla 24.6.

ja kansallisissa antidopingsäännöstoissä. WADC2007 määrittää koko säännöston siihen sitoutuvia organisaatioita sitovaksi ja tämän lisäksi on määritelty ne artiklat, jotka on sisällöltään tarkasti saatettava voimaan kansainvälisissä ja kansallisissa antidopingsäännöstoissä.² Lisäksi on erityisesti kielletty lisävaatimusten liittäminen artikloihin eli eri organisaatiot eivät voi määrittää ankarampia säännöksiä. WADC2007 sitovuuden laajentaminen sen 2. ja 3. osaan on katsottava vahvistavan antidopingtoimintaan liittyvän koulutuksen ja tutkimuksen asemaa, vaikka näihin liittyviä säännöksiä ei ole pidettävä oikeudellisesti vahvasti velvoittavina.

2.2 Kansallinen urheilun antidopingpolitiikka ja ”urheilija” määritelmä

Urheilijoiden ja urheilun dopingvalvonnan kannalta keskeisin osa WADC2007 säännöksistä sisältyy 1. osaan. Tätä osaa on erityisesti tarkasteltava ja arvioitava sen mukaan keiden oikeuksia ja velvollisuuksia sen on tarkoitettu sääntelevän. Tästä syystä ”urheilija” määritelmä ja sen sisältö ja tulkinta määrittävät 1. osan sisällön eli urheilijoiden ja muiden [urheilussa mukana olevien] henkilöiden oikeuksia ja velvollisuuksia.

WADC2007 määrittää urheilijoiksi kaikki kansainvälisen lajiliiton määrittelemät kansainvälisen kilpaurheiluun osallistuvat urheilijat ja kansallisen antidopingorganisaation määrittelemät kansallisen kilpaurheiluun osallistuvat urheilijat. Tämä määrittely ei rajoitu pelkästään kansainvälisen lajiliiton testipooliin tai kansalliseen testipooliin määrättyihin urheilijoihin. WADC2007 esitetyn tulkinnan mukaan kansallisen tason urheilijoina olisi pidettävä kaikkia niitä urheilijoita, jotka kuuluvat lajinsa maajoukkueeseen tai kilpailevat kansallisissa mestaruuskilpailuissa.

WADC2007 antaa mahdollisuuden kansallisilla antidopingsäännöstoillä laajentaa dopingvalvonnan piirissä olevia henkilöitä (”kilpakuntoilijat” ja veteraanuurheilijat) kansallisen testausohjelman puitteissa ja poiketa joistakin WADC2007 säännöksistä (ainakin erivapausmenettely ja yhteys- ja olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuus)

² WADC2007: artikla 23.2.2.

WADC2007 mahdollistaa siten kansallisten säännösten erilaisuuden ja dopingvalvonnan tason eriyttämisen kansallisella antidopingpolitiikalla. Tämä merkitsee sitä, että kansainvälisessä huippu-urheilussa harmonisoidaan säännöt, mutta kansallisella tasolla ei harmonisointia edellytetä kansallisen mestaruustason kilpaurheilun alapuolella.

WADC2007 ”urheilija” määritelmää voidaan verrata voimassa olevien valtiosopimusten määritelmiin. Euroopan neuvoston antidoping-sopimuksessa³ ”urheilija” määritelmä on WADC2007 määritelmää laajempi ja velvoittaa sopimusosapuolet eli valtiot laajamittaisempaan antidopingtoimintaan. Unescon antidopingsopimuksen⁴ määritelmää arvioitaessa on otettava huomioon, että Unescon sopimuksen velvoitteita tulkitaan läheisessä suhteessa ensivaiheessa WADC2003 säännöksiin ja myöhemmin tulee arvioidavaksi kuinka WADC2007 uusitut säännökset soveltuvat Unescon antidopingsopimuksen osapuolten sitoutumiseen WADC:n periaatteisiin. WADC2007 lisättäneen Unescon antidopingsopimuksen liitteeksi, mutta myös WADC2007 sisältyviä periaatteita olisi syytä arvioida siltä näkökulmalta, onko syytä harkita myös Unescon sopimuksen muutoksia.

3. DOPINGRIKKOMUKSET

3.1 Yleistä

Dopingrikkomukset on tekoina määritelty WADC2007 säännöksissä lähes vastaavasti kuin WADC2003 säännöksissä. Joitakin dopingrikkomukseksi määriteltyjen tekojen teonkuvausta on täsmennetty ja selkiytetty. Lisäksi joiltakin osin tekojen määrittelyä on laajennettu.

3.2 Kielletyn aineen käyttö

WADC2007 artikla 2.1 sisältää ”ankaran vastuun” periaatteen, kun kielletyn aineen käytön näyttö perustuu dopingtestin analyysiin. Tällöin A-näytteen tulos on vaadittaessa varmennettava B-näytteen tuloksella.

³ Dopingin vastainen yleissopimus; SopS 23/1990.

⁴ Kansainvälinen dopingin vastainen yleissopimus; SopS 4/2007.

WADC2007 artiklaan 2.2 liitettyssä tulkinnessa pidetään mahdollisena käyttää kiellettyjen aineiden käytöstä näyttönä yksistään joko A- tai B-näytteen analyysitulosta. Tällöin sovellettavan artiklan 2.2 näytökynnys poikkeaa edellä mainitun artiklan 2.1 mukaisesta ”ankaran vastuun” periaatteesta.

3.3 Yhteys- ja olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti

Dopingrikkomukseksi määritellyn yhteys- ja olinpaikkatietojen ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin teonkuvausta on täsmennetty ja selkiytetty WADC2007 säännöksessä⁵. Dopingrikkomukseksi määritellään 3 epäonnistunutta testiyritystä ja/tai olinpaikkatietojen virheellistä ilmoittamista kahdeksantoista (18) kuukauden ajanjaksolla.

3.4 Dopingvalvonnan manipulointi

Dopingrikkomuksena määriteltävän manipuloinnin alaa on laajennettu siten, että se sisältäisi myös harhanjohtavan tai vilpillisen tiedon antamisen antidopingorganisaatiolle.⁶ Oikeuskäytännöllä tultaneen ratkaisemaan, voidaanko yleisten oikeusperiaatteiden kannalta harhanjohtavan tai vilpillisen tiedon esittämistä pitää ”manipulointi” -termin määritelmän mukaisesti dopingrikkomuksena.

3.5 Hallussapito

Dopingrikkomukseksi pidettävän teon määrittelyä on laajennettu kilpailuiden yhteydessä tapahtuvan hallussapidon osalta (kaikki kielletyt aineet).⁷

⁵ WADC2007: artikla 2.4.

⁶ WADC2007: artikla 2.5.

⁷ WADC2007: artikla 2.6.

4. KIELLETYT AINEET JA MENETELMÄT

4.1 Erityiset aineet

WADC2007 tarkentaa erityisten aineiden ("Specified Substances") sisältöä. Erityisillä aineilla ei tarkoiteta anabolisia aineita ja hormoneja eikä niitä piristeitä, jotka sisältyvät "amfetamiiniryhmään". Erityisten aineiden määrittelyllä on tärkeä merkitys kun harkitaan kielletyn aineen käytöstä määrättävää seuraamusta.

4.2 Erivapaus

WADC2007 rajaa kansainvälisen lajiliiton testauspooliin nimettyjen urheilijoiden ja kansainvälisen lajiliiton määrittelemiin kansainvälisiin kilpailuihin osallistuvien urheilijoiden erivapausasiat kansainvälisen lajiliiton toimivaltaan kuuluviksi asioiksi.⁸ Tavoitteena on selkiyttää toimivaltarajoja kansainvälisten lajiliittojen ja kansallisten antidopingorganisaatioiden välillä. Käytännössä rajanveto ei kuitenkaan tule olemaan yksinkertaista, ainakaan jos urheilijaa siirretään useasti kansainvälisen ja kansallisen testauspoolin välillä.

5. TESTAUS, NÄYTTEIDEN ANALYSOINTI JA TULOSTEN KÄSITTELY

5.1 Testaus

WADC2007 täsmentää ainakin periaatteessa kansallisten antidopingorganisaatioiden toimivaltaa testata urheilijoita, jotka oleskelevat siinä maassa, jossa kansallinen antidopingorganisaatiolla on toimivalta.⁹ Käytännössä voi kuitenkin olla ongelmallista määrittää tämä riittävällä tavalla kutakin urheilijaa sitovasti.

WADC2007 tuo voimakkaasti esiin seuraavat periaatteet dopingtestauksessa:

⁸ WADC2007: artikla 4.4.

⁹ WADC2007: artikla 5.1

1. Dopingvalvonnassa tehokas testimäärä;
2. Kilpailuiden ulkopuolinen testaus ilman ennakoilmoitusta;
3. Kohdennettu testaus ensisijasta; ja
4. Väliaikaisessa kilpailukiellossa olevien ja urheilun toimintakieltoon määrättyjen urheilijoiden testaaminen.¹⁰

Edellä mainittujen periaatteiden määrittäminen säännöstössä tukee antidopingorganisaatioiden toimintamahdollisuuksia ja priorisoi testauksen suunnittelussa ja toteuttamisessa käytettäviä menetelmiä.

WADC2007 edellyttää, että antidopingsäännöstiin sisällytetään säännökset lopettaneiden testauspooliin kuuluneiden urheilijoiden paluuta varten.¹¹ Säännöksen tarkoituksena on rajoittaa urheilijoiden mahdollisuuksia välttää dopingvalvontaa lopettamisilmoituksilla.

5.2 Dopingtestinäytteiden analysointi

WADC2007 tunnustaa mahdollisuuden käyttää erilaisia ”perinteisen” dopingtestianalytiikkaan kuulumattomien menetelmien ja näytteiden käytön kiellettyjen aineiden käytön tutkimisesta.¹² Tästä yhtenä esimerkkinä on DNA-analyysin käyttö. Tämä saattaa aiheuttaa ongelmia sellaisille antidopingorganisaatioille tai sellaisten maiden urheilijoiden osalta, joissa kansallisella lainsäädännöllä on rajattu DNA-analyysin käyttöä. Suomessa käytettäviä menetelmiä on arvioitava lähinnä yksityisyyden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa koskevien säädöksiä näkökulmalta.

WADC2007 tunnustaa myös mahdollisuuden dopingtestinäytteiden uudelleenanalysoinnin siten kuin laboratorioita koskevassa kansainvälisessä standardissa säädetään.¹³ Tämä on periaatteessa ollut mahdollista nykyisinkin, mutta asiasta ei ole säännöstä.

¹⁰ WADC2007: artikkelit 5.1.1 – 5.1.3.

¹¹ WADC2007: artikkla 5.3.

¹² WADC2007: artikkla 6.2.

¹³ WADC2007: artikkla 6.5.

5.3 Tulosten käsittely

WADC2007 on tuomassa uuden käsitteen ”positiivisen testituloksen” (Adverse Analytical Finding) rinnalle. Testitulos voi jatkossa olla myös epätyypillinen/poikkeava (Atypical).¹⁴ Tällä tarkoitetaan dopingtestitulosta, joka voi johtua luontaisista syistä mutta jonka perusteella voidaan jatkotutkimusten jälkeen myös todentaa dopingrikkomus. Säännös selkiyttää terminologiaa ja auttane ymmärtämään eroa, kun näytteiden tuloksissa käsitellään ihmisen elimistössä luontaisesti esiintyviä aineita ja keinotekoisesti valmistettuja aineita.

Väliaikaisen kilpailukiellon määräämiseen liittyviä menettelyjä yhtenäistetään verrattuna WADC2003 säännöksiin. Positiivisen A-näytteen tuloksen (Adverse Analytical Finding) jälkeen on urheilija pääsääntöisesti määrättävä väliaikaiseen kilpailukieltoon, paitsi jos kyse on ollut erityisistä aineista.¹⁵

WADC2007 sisältää urheilun lopettaneiden osalta vaatimuksen, että dopingrikkomuksia koskevat asiat pitäisi voida käsitellä loppuun, mikäli urheilun lopettaminen tapahtuu dopingrikkomusasian käsittelyn ollessa kesken.¹⁶ Tätä voidaan pitää toiminnan yleisen uskottavuuden kannalta tarpeellisena, mutta se saattaa asettaa haasteita suomalaisen yhdistysoikeuden periaatteiden kannalta.

6. SEURAAMUKSET

WADC2007 merkittävimmät periaatteelliset uudistukset on tehty seuraamuksia koskeviin säännöksiin.¹⁷ Tavoitteena on ollut mahdollistaa yksilökohtaisempi käsittely ja suhteellisuusperiaatetta aikaisempaa paremmin huomioon ottava harkinta seuraamuksia määrättäessä.

Kahden (2) vuoden urheilun toimintakielto säilyy ns. vakioseuraamuksena kiellettyjen aineiden käytöstä.¹⁸ Erityisten aineiden osalta mahdollistetaan seuraamus varoituksesta kahden (2) vuoden toimintakieltoon. Tällä on pyritty lieventämään ns. tahattomista dopingrikko-

¹⁴ WADC2007: artikla 7.3.

¹⁵ WADC2007: artikla 7.5.

¹⁶ WADC2007: artikla 7.6.

¹⁷ Tässä ei ole mahdollisuuksia yksityiskohtaiseen esitykseen asiasta.

¹⁸ WADC2007: artikla 10.2.

muksista määrättäviä seuraamuksia. Dopingaineiden levittämisestä ja välittämisestä seuraamuksena olisi määrättävä pääsääntöisesti neljän (4) vuoden toimintakielto.¹⁹ Yhteys- ja olinpaikkatietojen laiminlyönnistä määrättävää seuraamusta kovennetaan. Seuraamus olisi yhden (1) vuoden toimintakiellosta kahden (2) vuoden toimintakieltoon.²⁰

WADC2007 sisältää mahdollisuuden kovempien seuraamusten määräämisen ns. törkeiden dopingrikkomusten osalta.²¹ Esimerkkinä törkeästä dopingrikkomuksen tekemuodosta voidaan pitää teon erityistä suunnitelmallisuutta tai järjestäytyntä osallistumista antidopingsäännösten rikkomiseen.

WADC2007 uudistaa myös useammista dopingrikkomuksista määrättävien seuraamusten määräämistä.²² Tätä koskevia säännöksiä on pidettävä melko monimutkaisina, ja niiden soveltaminen vaatii tarkkuutta seuraamuksen mittaamisessa.

WADC2007 sisältää säännöksen urheilun toimintakiellon rikkomisesta.²³ Tätä on pidettävä tarpeellisena uudistuksena, ja tämä antaa yhtenäiset mahdollisuudet käsitellä mahdollisia toimintakiellon rikkomuksia.

WADC2007 mahdollistaa, että antidopingsäännöstiin sisällytetään taloudellinen sanktio, ”sakko”.²⁴ Sakon määrääminen antidopingsäännösten perusteella voi olla oikeudellisesti ongelmallinen, jos urheilun säännöstiin perustuvan seuraamuksen lisäksi urheilijalle tai muulle henkilölle määrätään samasta teosta sakkorangaistus rikoslainsäädännön perusteella. Taloudellisen sanktion määräämiseen liittyvät oikeudelliset kysymykset jäänevät tulevan oikeuskäytännön varaan.

Yleisesti on todettava, että WADC2007 artiklassa 10 toteutettava laajempi harkintavalta antaa aihetta harkita seuraavaa:

1. Seuraamusta määräävältä taholta vaaditaan aikaisempaa suurempaa vastuuta sekä oikeudellista ammattitaitoa ja osaamista;
2. Laajempi harkintavalta mahdollistaa eroja eri lajien ja valtioiden välillä, tämä voi lisätä urheilijoiden epätasa-arvoa;

¹⁹ WADC2007: artikla 10.3.

²⁰ WADC2007: artikla 10.3.3.

²¹ WADC2007: artikla 10.6.

²² WADC2007: artikla 10.7.

²³ WADC2007: artikla 10.10.2.

²⁴ WADC2007: artikla 10.12.

3. Laajempi harkintavalta vaatii WADA:lta ja kansainvälisiltä lajiliitoilta aktiivista valvontaa ja muutoksenhakumenettelyä käyttöä, mikäli seuraamuskäytännössä esiintyy lajikohtaisia tai valtiokohtaisia eroavaisuuksia.

Suomessa joudutaan arvioimaan, onko uudistetun seuraamuskäytännön myötä lajiliitoilla enää riittävää asiantuntemusta toimia seuraamuksen määräävänä tahona, vai olisiko syytä perustaa urheilulle erityinen dopingrikkomusasioita käsittelevä kurinpitotoimielin.

7. TIETOJEN LUOTTAMUKSELLISUUS JA TIEDOTTAMINEN

WADC2007 sisältää yleisen henkilötietojen käsittelyä koskevan säännöksen.²⁵ WADA on myös laatimassa henkilötietojen käsittelyä koskevan kansainvälisen standardin, jolla yksityiskohtaisemmin säännellään henkilötietojen käsittelystä. Tätä on pidettävä merkittävänä periaatteellisena ja tarpeellisena uudistuksena. Säännös turvaa henkilötietojen suojaa ja luo lisäksi mahdollisuuksia eurooppalaisille antidopingorganisaatioille tietojen siirtämiseen WADA:lle ja muille tarpeellisille toimijoille henkilötietojen käsittelyä koskevien EU-säännösten ja Euroopan neuvoston valtiosopimuksen mukaisesti.

Antidopingorganisaation velvollisuus julkistaa dopingrikkomuksiin liittyviä yksittäisiin henkilöihin kohdentuvia tietoja internet-sivuillaan voi aiheuttaa ristiriitaa tietosuojaa valvovien viranomaisten kanssa.²⁶

WADC2007 kieltää antidopingorganisaation ja laboratorion edustajia kommentoimasta keskeneräisiä asioita, paitsi vastineena urheilijan, muun henkilön ja heidän edustajiensa julkisiin kommentteihin.²⁷ Artiklan tulkinta voi tältä osin osoittautua käytännössä vaikeaksi. Lisäksi WADC2007 ei määrittele seuraamusta säännöksen vastaisista julkisista kommenteista. Tämä jäänee kunkin organisaation sisäisen kurinpitomenettelyn asiaksi.

²⁵ WADC2007: artikla 14.6.

²⁶ Ks. WADC2007: artikla 14.2.4.

²⁷ WADC2007: artikla 14.2.5.

8. VOIMAANTULOSTA

WADC2007 velvoittaa kansainväliset ja kansalliset urheilujärjestöt saattamaan säännösten voimaan 1.1.2009 mennessä.

Valtioiden osalta oletetaan, että ne saattavat kansallisen lainsäädäntönsä velvoittamalla tavalla Unescon antidopingsopimuksen voimaan 1.1.2010 mennessä. Tätä korostaa merkittävästi se, että WADC2007 säännöksiin on kirjattu periaate, että urheilun arvokisoja ei tulla myöntämään sellaisiin valtioihin, jotka eivät ole sitoutuneet Unescon antidopingsopimukseen.

9. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

WADC2007 on merkittävä edistysaskel kansainvälisessä antidopingtoiminnassa. Säännöstö päivittää noudatettavat menettelytavat ja korjaa kokemusten kautta saatuja puutteita. Siinä missä WADC2003 on voimakkaasti harmonisoinut menettelytapoja, WADC2007 joiltakin osin mahdollistaa vapaampaa harkintaa. Tätä on pidettävä osoituksena siitä, että aikaisempaa enemmän maailmanlaajuisesti luotetaan urheilujärjestelmiin ja niiden kykyyn toimia säännösten mukaisesti.

Harkintavallan lisääntyessä maailmanlaajuisella oikeuskäytännöllä tulee olemaan suurempi merkitys sen arvioimisessa, mikä yksittäistapauksessa on oikea seuraamus. Tämä asettaa haasteita päätöksentekojärjestelmille.

YLEISHYÖDYLLISET URHEILU- JÄRJESTÖT JA EUROOPAN UNIONI

Mirja Virtala

Urheilujärjestöillä on kaikissa EU:n jäsenvaltioissa keskeinen rooli urheilun kilpailutoiminnan järjestämisessä ja laajemminkin liikuntamahdollisuuksien tarjonnassa lapsille, nuorille ja aikuisille.

EU:n jäsenvaltiot edistävät järjestöjen toimintamahdollisuuksia eri tavoin. Tukitoimia ovat esimerkiksi suorat valtionavustukset, huojenukset verotuksessa, lahjoitusten verottomuus sekä urheiluseurojen mahdollisuudet saada kuntien omistamia liikuntatiloja käyttöönsä makсутta tai subventoiduin hinnoin. Osassa jäsenvaltioista myös vapaaehtoistoimijat nauttivat tukitoimista. Järjestöjen erityiskohtelu perustuu siihen, että varsinaisen liikunnan järjestämisen lisäksi järjestömuotoisella urheilutoiminnalla nähdään olevan suuri yhteiskunnallinen lisäarvo kasvatuksen, terveyden, demokratian ja yhteisöllisyyden tuottajana niin yksittäisten kansalaisten kuin yhteiskunnan näkökulmasta.

Mutta miten kansalaisjärjestöihin suhtaudutaan Euroopan unionissa?

1. KANSALAI SJÄRJESTÖJEN ASEMA JA SITÄ KOSKEVA KESKUSTELU SUOMESSA

Kansalaistoiminta ja järjestöjen asema suomalaisessa yhteiskunnassa on ollut viime vuosina aktiivisen keskustelun kohteena. Pääministeri Matti Vanhasen I hallituksen ohjelmassa vuosina 2002–2007 oli kan-

salaisvaikuttamisen politiikkaohjelma, jonka tavoitteena oli edistää aktiivista kansalaisuutta, kansalaisyhteiskunnan toimintaa, kansalaisten yhteiskunnallista vaikuttamista ja edustuksellisen demokratian toimivuutta. Osana ohjelmaa oikeusministeriö asetti Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan¹ ja kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä selvittävän työryhmän². Valtioneuvosto antoi 8.3.2007 kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämistä koskevan periaatepäätöksen³, jolla luodaan julkisen vallan kansallista toimintalinjaa suhteessa kansalaisjärjestöjen toimintaan ja sen kehittämiseen.

Keskustelussa ovat olleet esillä myös yhteisöainsäädännön vaikutukset kansalaisjärjestöjen asemaan ja tästä aiheutuvat ongelmat. Eduskunnan suuri valiokunta kiinnitti vuonna 2005⁴ huomiota siihen, että julkisten palveluiden ohella suomalaiseen järjestelmään liittyy voimakas nk. kolmannen sektorin eli yleishyödyllisten järjestöjen osuus, johon EU:n sisämarkkina-, kilpailu- ja valtioneuvoston päätökset soveltuvat osin varsin huonosti.

Ennen Suomen EU-puheenjohtajuuden alkua Suomen Liikunta ja Urheilu ry ja eräät muut kansalaisjärjestöt esittivät pääministeri Matti Vanhaselle⁵, että valtioneuvosto nostaisi Suomen puheenjohtajakaudella esiin kansalaisjärjestöjen tärkeän merkityksen ja sen, että kansalaisjärjestöjen toiminta eroaa oleellisilla tavoilla yritystoiminnasta. Järjestöjen mukaan kansalaisjärjestöjen asemaan ja sen vahvistamiseen liittyy myös lainsäädäntöön tähtäävää työtä unionin tasolla tulee jatkaa.

Myös KATE-työryhmä otti kantaa yhteisöainsäädännön vaikutuksiin kansalaisjärjestöjen asemaan ehdottaen seuraavaa:

18. Valtioneuvosto edistää EU:n toimintaan liittyvissä linjauksissaan sitä, että kansalaisjärjestöjen asemaan ja sen vahvistamiseen liittyvää valmistelutyötä jatketaan komission kansalaisjärjestöjen asemaan ja

¹ Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisu 14/2005.

² Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset (KATE). Oikeusministeriö. Työryhmämietintö 2006: 14.

³ Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten edistämisiksi. Valtioneuvosto 8.3.2006.

⁴ Suuren valiokunnan lausunto 30.9.2005 hallituksen 2.9.2005 hyväksymistä linjauksista Suomen EU-puheenjohtajuuden lähtökohdiksi.

⁵ Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry:n, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry:n ja Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n kirje pääministeri Matti Vanhaselle 1.6.2006.

sen vahvistamiseen liittyvän tiedonannon pohjalta EU-tasolla. Kansalaisjärjestötoiminnan vahvistaminen jäsenvaltioissa ja EU:n tasolla edellyttää sitä, että kansalaisjärjestötoiminnan erityinen ja erilainen luonne suhteessa yritystoimintaan tulee tunnustetuksi ja säänneltyksi. Yleishyödyllisten palvelujen aseman vahvistamisessa on otettava huomioon EU:n lainsäädännön asettamat puitteet.

19. Suomen tulee pyrkiä vaikuttamaan Euroopan unionin käytäntöihin niin, että kansalaisjärjestöjä kuullaan niitä koskevista asioista jo valmisteluvaiheessa. Tavoitteena tulee olla, että järjestöt saavat konsultatiivisen aseman.

Valtioneuvoston periaatepäätöksen kohdassa 3 (Kansalaisjärjestöjen merkitys ja vaikuttamistavat) otetaan niin ikään kantaa yhteisölainsäädännön ja kansalaisjärjestöjen suhteisiin:

”... Samoin vapaaehtoistyöhön perustuvien, yleishyödyllisten, voittoa tavoittelemattomien kansalaisjärjestöjen toimintaedellytykset turvataan ja huolehditaan niiden mahdollisuuksista ei-taloudellisen toiminnan kehittämiseen. Muutenkin Suomi johdonmukaisesti pyrkii vahvistamaan kansalaisjärjestöjen asemaa ja huomaan niille myös uusia mahdollisuuksia toimia unionin politiikoissa.”

2. KANSALAIJÄRJESTÖT JA YHTEISÖLAINSAADÄNTÖ

Määritelmiä ja viittauksia

Urheilun kansalaisjärjestöjen toiminnalle on ominaista aatteellisuus ja yleishyödyllisyys sekä vapaaehtoistoiminta. Yhteisölainsäädännössä ei kansalaisjärjestöjä ole erikseen otettu huomioon, joskin vapaaehtoistoiminnan merkitykseen ja yleishyödyllisyyteen on kiinnitetty huomiota muutamissa yhteyksissä.

Vapaaehtoisuus

Vapaaehtoisjärjestöjen roolia ja merkitystä on tarkasteltu vapaaehtoisjärjestöjen ja säätiöiden roolia koskevassa komission tiedonannossa

vuodelta 1997⁶. Tiedonannossa kiinnitetään huomiota vapaaehtoisjärjestöjen keskeiseen rooliin lähes kaikilla yhteiskunnan aloilla ja pidetään tärkeänä niiden juridisen aseman selkeyttämistä.

Urheiluun liittyen vapaaehtoisen kansalaistoiminnan merkitys on nostettu esiin useissa asiakirjoissa. Komission vuonna 1999 julkaisemassa ns. Helsinki-raportissa⁷ todetaan urheiluseurojen muodostavan Euroopan urheilupyramidin perustan ja korostetaan vapaaehtoistoimijoiden merkitystä eurooppalaisessa urheilussa. Nizzan urheilujulkilausumassa vuodelta 2000⁸ todetaan seuraavasti: ”Jäsenvaltiot kannustavat urheiluun liittyvää vapaaehtoistyötä toteuttamalla toimenpiteitä, joilla edistetään vapaaehtoistyöntekijöiden asianmukaista suojaa ja tunnustetaan heidän työnsä taloudellinen ja sosiaalinen merkitys. Tarvittaessa yhteisö tukee kyseisiä toimenpiteitä oman toimivaltansa puitteissa.” Vuonna 2002 urheiluministerit hyväksyivät Aarhusissa pitämässään ministerikokouksessa julistuksen vapaaehtoistoiminnasta⁹, jossa edellytettiin ”vapaaehtoisten urheiluseurojen roolin ylläpitämistä” niiden yhteiskunnallisen merkityksen takia.

Parhailtaan on käynnissä EU:n perustamissopimuksen uudistamisprosessi. Brysselissä 21–23.6.2007 kokoontunut Eurooppa-neuvosto asetti hallitusten välisen konferenssin (HVK) laatimaan sopimusta, jolla muutetaan sopimusta Euroopan unionista sekä EY:n perustamissopimusta. Uudistussopimuksessa unionille säädettäneen myös urheilua koskeva toimivalta. Urheilun toimivaltaa koskeva teksti on sisällytetty artiklaan 149¹⁰. Artiklatekstissä vapaaehtoistoiminta näkyy seuraavasti: ”Unioni myötävaikuttaa Euroopan urheiluun liittyvien asioiden edistämiseen ottaen huomioon sen erityispiirteet, vapaaehtoisuuteen perustuvat rakenteet sekä yhteiskunnallisen ja kasvatuksellisen tehtä-

⁶ Communication from the Commission on promoting the role of voluntary organisations and foundations in Europe on 1st of June 1997 (COM [1997] 241 final 06.06.1997).

⁷ Report from the Commission to the European Council with the view to safeguarding current sports structures and maintaining the social function of sport within the Community framework (COM (99) 644 of 10.12.1999).

⁸ Julkilausuma yhteisten poliitikkojen täytäntöönpanossa huomioon otettavista eurooppalaisen urheilun erityispiirteistä ja sen yhteiskunnallisesta merkityksestä (kohta 6). Nizzan Eurooppaneuvosto, puheenjohtajan päätelmiin liitetty julistus, 8.2.2000.

⁹ Aarhus Declaration: Voluntary Work in Sport (Sports Ministers 21-22 November 2002).

¹⁰ Ehdotus EU:n perustamissopimuksia koskevaksi uudistamissopimukseksi. XI osasto, artikla 149. Koulutus, ammatillinen koulutus, nuoriso ja urheilu.

vän.” HVK:n kokouksessa 18-19.10.2007 annettiin poliittinen hyväksyntä EU:n uudistussopimukselle. Uuden sopimuksen on tarkoitus tulla voimaan ennen Euroopan parlamentin kesäkuussa 2009 järjestettäviä vaaleja.

Yleishyödyllisyys

Yleishyödyllisyys mainitaan yhteisöainsäädännössä eräissä yhteyksissä, mutta määritelmät eivät ole yhtenäisiä eivätkä täysin vastaa yleishyödyllisyyden suomalaisia määritelmiä.

Yhteisöainsäädännössä erotetaan yleishyödylliset palvelut ja taloudelliset yleishyödylliset palvelut. Komission tiedonanto yleishyödyllisistä palveluista Euroopassa¹¹ perustuu Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 16 artiklaan, jossa säädetään yleistä taloudellista etua koskevista palveluista. Tiedonannon liitteessä 2 määritellään yleishyödylliset palvelut joko voittoa tavoitteleviksi tai voittoa tavoittelemattomiksi palveluiksi, jota viranomaiset pitävät yleishyödyllisenä ja joille sen vuoksi asetetaan erityisiä julkisen palvelun velvoitteita. Tiedonannon mukaan yleishyödyllisen palvelun määrittely jää siis viimemainitussa viranomaisten tehtäväksi. Samassa liitteessä määritellään perustamissopimuksen 86 artiklassa tarkoitetut yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyvät palvelut voittoa tuottaviksi palveluiksi, joilla on yleishyödyllisiä tehtäviä ja joille jäsenvaltiot ovat sen vuoksi asettaneet erityisiä julkisen palvelun velvoitteita (esimerkiksi liikenne-, posti-, energia- ja viestintäpalvelut).

Arvonlisäverotus kuuluu EU:n toimivaltaan. Tavoitteena varmistaa, että jäsenvaltioiden arvonlisäverolainsäädäntö ei häiritse kilpailua tai estä tavaroiden ja palveluiden vapaata liikkuvuutta Euroopassa. Arvonlisäverodirektiivi¹² sallii kuitenkin poikkeuksia koskien eräitä yleisen edun mukaisia toimintoja. Näihin kuuluvat voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen urheiluun ja liikuntakasvatukseen osallistuville henkilöille tarjoamat urheiluun ja liikuntakasvatukseen liittyvät toiminnat (artikla 132, kohta m).

¹¹ Komission tiedonanto yleishyödyllisistä palveluista Euroopassa KOM (2006) 177 lopullinen.

¹² Neuvoston direktiivi yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 2006/112/EY (28.11.2006).

Keskustelu kansalaisjärjestöjen tuottamista palveluista avattiin EU:ssa palveludirektiiviä käsiteltäessä. Palveludirektiivissä¹³ yleishyödyllisyys mainitaan johdannon 17. kappaleessa, jonka mukaan ”direktiivin soveltamisalaan kuuluvat ainoastaan taloudellista vastiketta vastaan suoritettavat palvelut. Yleishyödylliset palvelut eivät kuulu perustamis- sopimuksen 50 artiklassa vahvistetun määritelmän piiriin, eikä niihin näin ollen sovelleta tätä direktiiviä. Yleistä taloudellista etua koskevat palvelut ovat taloudellista vastiketta vastaan suoritettuja palveluja ja kuuluvat siksi tämän direktiivin soveltamisalaan.” Palveludirektiivin yhteydessä yleishyödyllisillä palveluilla tarkoitetaan ilmeisesti nimenomaan vastikkeettomia palveluja. Euroopan parlamentin käsittelyssä direktiivin johdanto-osaan lisättiin maininta (35): ”Voittoa tavoittelematon harrastusurheilutoiminta on sosiaalisesti erittäin merkittävää, ja sen tavoitteet ovat usein pelkästään sosiaalisia ja virkistykseen tähtääviä. Siksi se ei välttämättä ole yhteisön oikeuden mukaista taloudellista toimintaa eikä sen tulisi kuulua tämän direktiivin soveltamisalaan.”

Sosiaalipalvelujen osalta on Euroopan tasolla ryhdytty määrittelemään palveluiden erityispiirteitä. Yleishyödyllisiä sosiaalipalveluita koskeva komission tiedonanto¹⁴ on tässä yksi vaihe. Tiedonannossa luetellaan mm. seikkoja, jotka ovat ominaisia yleishyödyllisille sosiaalipalveluille. Tällaisia ovat yhteisvastuuperiaatteesen pohjautuva toiminta tai maksullinen suoritteiden vastaanottomuus yksilötasolla, voittoa tavoittelematon luonne, vapaaehtoistyöntekijöiden osallistuminen osoituksena kansalaisaktiivisuudesta, moniarvoinen ja yksilöllinen luonne, (paikallisen) kulttuuriperinteen selvä merkitys sekä epäsymmetrinen suhde palvelun tarjoajien ja vastaanottajien välillä (koska maksaja on kolmas taho, suhdetta ei voida pitää ”normaalina” palveluntarjoajana ja kuluttajan välisenä suhteena).

Mahdollisia ongelmia?

Huolimatta urheilujärjestöjen merkitystä korostavista asiakirjoista on urheilujärjestöjen keskuudessa syntynyt epävarmuutta kansalaisjär-

¹³ Palveluista sisämarkkinoilla annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY (12.12.2006).

¹⁴ Komission tiedonanto Yhteisön Lissabon-ohjelman täytäntöönpano: Yleishyödylliset sosiaalipalvelut Euroopan unionissa KOM (2006) 177 lopullinen.

jestöjen asemasta tulevaisuuden EU-ympäristössä. Ongelmallisia ovat erityisesti kilpailu-, valtion tuki- ja sisämarkkinasäännöt, joiden näkökulmasta yleishyödylliset yhdistykset ovat samalla viivalla kaupallisten yritysten kanssa. Toisin kuin kansallisessa lainsäädännössä, yhteisölainsäädännössä keskeistä on palvelun luonne, ei palvelun järjestäjän juridinen status tai tarkoitus.

Esimerkki urheilujärjestöjen tuntemasta huolesta on UEFA:n tilaama selvitys¹⁵, jossa on lähinnä ammattilaisjalkapallon kannalta tarkasteltu urheilutoiminnan ja yhteisölainsäädännön suhteita ja mahdollisuuksia urheilun erityispiirteiden huomioon ottamiseen sovellettaessa yhteisölainsäädäntöä urheiluun.

Suuri osa suomalaisestakin lainsäädännöstä perustuu nykyisin yhteisölainsäädäntöön. Valmistelussa ei yleensä oteta huomioon lainsäädännön vaikutuksia kansalaisjärjestöjen toimintaan. Sen vuoksi yhteisölainsäädäntö ja sen pohjalta toteutetut kansalliset sovellukset käytännön tulkintoineen voivat aiheuttaa epätietoisuutta ja epävarmuutta ja ne voivat vaikuttaa myös urheilujärjestöjen toimintaedellytyksiin suoraan tai välillisesti.

Miten eri viranomaiset ymmärtävät aatteellisen yleishyödyllisen kansalaistoiminnan arvon ja merkityksen Suomessa? Miten tulevaisuudessa sovelletaan esimerkiksi valtion tukia koskevia EU:n sääntöjä: voivatko jäsenvaltiot jatkaa yleishyödyllisten urheilujärjestöjen tukemista entiseen tapaan? Miten hankintalaki vaikuttaa kuntien ja yhdistysten suhteisiin ja yhdistysten asemaan? Muuttuuko verottajan suhtautuminen liikunnan yleishyödyllisen yhdistystoiminnan verottomuuteen tulevaisuudessa esimerkiksi kilpailulainsäädännön vaikutuksesta? Tästä on jo saatu viitteitä.

Keskeinen kysymys kansalaisjärjestöjen näkökulmasta näyttäisi olevan, pidetäänkö niiden toimintaa taloudellisina vai ei-taloudellisina palveluina. Yhteisöoikeuden yleisiä periaatteita sovelletaan urheilujärjestöjen toimintaan silloin kuin on kysymys taloudellisesta toiminnasta perustamissopimuksen tarkoittamassa merkityksessä. Siten esimerkiksi yhteisön kilpailuoikeuden näkökulmasta aatteelliset yhdistykset ovat ”yrityksiä” siinä kuin varsinaiset voittoa tavoittelevat yrityksetkin. Aatteellisten urheiluyhdistysten perimmäisenä tavoitteena ei kuitenkaan ole tuottaa taloudellista voittoa, vaan tarjota mahdollisimman laajoille

¹⁵ Independent European Sport Review 2006. José Luis Arnaut. Executive summary. October 2006.

lasten, nuorten ja aikuisten ryhmille mahdollisuuksia osallistua liikunta- ja kilpailutoimintaan kohtuullisin kustannuksin. Olennaista toiminnassa on vapaaehtoistoimijoiden työpanos yhteiseksi hyväksi. Tässä suhteessa yhdistykset todellakin eroavat voittoa tavoittelevista yrityksistä. Yhteisölainsäädäntö kiinnittää kuitenkin huomiota ensisijaisesti palvelun luonteeseen ja palvelun tuottajan luonne on yhteisölainsäädännön näkökulmasta epärelevantti.

3. SUOMEN PUHEENJOHTAJUUS SYYSKAUDELLE 2006

Suomi oli EU:n puheenjohtaja syyskaudella 2006. Puheenjohtajakaudellaan Suomi halusi nostaa keskusteluun vapaaehtoisuuteen perustuvien yleishyödyllisten urheilujärjestöjen roolin ja aseman yhteiskunnassa erityisesti EU-näkökulmasta. Tavoitteena on lisätä ymmärrystä vapaaehtoisuuteen perustuvien järjestöjen erityisluonteesta ja yhteiskunnallisesta merkityksestä sekä edistää sitä, että varsinkin ruohonjuuritason urheilun organisatoriset piirteet ja rakenteelliset tarpeet otetaan huomioon EU- ja kansallisessa politiikassa.

Voisivatko kansalaisjärjestöt yhteiskunnallisen merkityksensä takia saada yhteisöoikeuden puitteissa samanlaista erityiskohtelua kuin jäsenvaltioissa? Miten tämä voitaisiin toteuttaa?

Kysymys vapaaehtoisuuteen perustuvien urheilujärjestäjien asemasta EU:ssa oli Suomen puheenjohtajuuskaudella esillä sekä urheilun toimialajohtajien kokouksessa 4-6.10.2006 että epävirallisessa urheiluministerikokouksessa 27-28.11.2006. Sekä urheilun toimialajohtajat että urheiluministerit pitivät tärkeänä, että aatteellisten yleishyödyllisten urheiluorganisaatioiden erityisluonne tunnustettaisiin ja että kansalaisjärjestöjen ja yritysten välinen ero otettaisiin huomioon yhteisölainsäädännössä.

Kokouksissa sovitun mukaisesti komissio kutsui koolle työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää aatteellisten yleishyödyllisten urheiluyhdistysten asemaa suhteessa yhteisölainsäädäntöön.

Työryhmän työskentelyyn osallistuu komission lisäksi yhdeksän jäsenvaltiota. Työryhmän 1. kokous pidettiin Helsingissä 23.2.2007.

Suomen tavoitteena oli myös, että kysymys yleishyödyllisten urheiluyhdistysten asemasta sisällytettäisiin komission valmistelemaan valkoiseen kirjaan urheilusta.

4. KOMISSIION VALKOINEN KIRJA URHEILUSTA

Komissio ryhtyi valmistelemaan ns. valkoista kirjaa urheilusta tilanteessa, jossa unionin urheilua koskeva toimivalta näytti siirtyvän epämääräiseen tulevaisuuteen. Valkoiset kirjat ovat asiakirjoja, joissa komissio esittää EU:n toimintaan liittyviä ehdotuksia. Valkoinen kirja urheilusta hyväksyttiin komissiossa 4.7.2007¹⁶. Tässä vaiheessa asiakirjan pohjalta käydään laajaa konsultaatiota.

Kysymys aatteellisten yleishyödyllisten urheilun kansalaisjärjestöjen asemasta on esillä Valkoisessa kirjassa urheilun yhteiskunnallista merkitystä käsittelevässä luvussa. Komission toimenpide-ehdotukset ovat seuraavat:

Yhdessä jäsenvaltioiden kanssa komissio analysoi aatteellisten urheilujärjestöjen tulevat haasteet ja näiden organisaatioiden tuottamien palveluiden pääasiallisen luonteen.

Komissio ehdottaa ruohonjuuritason urheilun tukemista Kansalaisten Eurooppa -ohjelman kautta sekä nuorten vapaaehtoistoiminnan edistämistä (esimerkiksi nuorisovaihto ja vapaaehtoistoiminta urheilutapahtumissa) osana Euroopan nuoriso-ohjelmaa. Komissio voisi myös tukea pilottitoimintaa vapaaehtoisuuden edistämiseksi urheilussa.

Komissio kehittää edelleen informaation ja parhaiden käytäntöjen vaihtoa urheilun vapaaehtoistoiminnasta yhdessä jäsenvaltioiden, urheilujärjestöjen ja paikallisten viranomaisten kanssa.

Ymmärtääkseen paremmin urheilun vapaaehtoissektorin erityisvaatimukset ja tarpeet kansallisessa ja EU-politiikassa komissio suorittaa Euroopan laajuisen tutkimuksen vapaaehtoisuudesta urheilussa.

Kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiin vaikuttavia kysymyksiä on käsitelty valkoisessa kirjassa myös urheilun taloudellista merkitystä koskevassa osassa. Arvonlisäverotuksen osalta komissio aikoo puolustaa mahdollisuutta alennetun arvonlisäveron soveltamiseksi urheiluun. Komissio ilmoittaa myös ymmärtävänsä julkisen tuen merkityksen ruohonjuuritason urheilulle ja suhtautuu myönteisesti tällaiseen tukeen edellyttäen, että se myönnetään yhteisön lainsäädännön mukaisesti.

¹⁶ Valkoinen kirja urheilusta. Euroopan komissio 4.7.2007

5. TÄSTÄ ETEENPÄIN

Käsittääkseni Suomi voi olla tässä vaiheessa tyytyväinen urheilujärjestöjen asemaa koskeviin valkoisen kirjan linjauksiin. Valmistelun ollessa vasta alkuvaiheessa ja urheilua koskevan toimivallan puuttuessa ei suoranaisia lainsäädäntömuutoksia valkoiseen kirjaan ole ollut mahdollista esittää. Lisäksi suuri osa yleishyödyllisten yhdistysten aseman parantamiseen liittyvistä toimista asettuisi todennäköisesti kilpailu- ja sisämarkkinapolitiikan alueelle, josta ovat vastuussa muut pääosastot kuin liikunta-asioista vastaava koulutuksen ja kulttuurin pääosasto.

Tähänastisten keskustelujen perusteella on hahmotettavissa seuraavanlaisia lähestymistapoja pyrittäessä löytämään ratkaisuja aatteellisten yleishyödyllisten yhdistysten toimintamahdollisuuksien turvaamiseen ja parantamiseen niin kansallisesti kuin EU-politiikassa:

- a) Tunnistetaan (EU-pohjaisen lainsäädännön aiheuttamat) konkreettiset ongelmat ja uhat aatteellisten yleishyödyllisten yhdistysten toiminnalle ja yritetään löytää niihin ratkaisut ongelmakohtaisesti.
- b) Osoitetaan ero aatteellisen yleishyödyllisen yhdistystoiminnan ja voittoa tavoittelevan yritystoiminnan välillä (yleishyödyllinen toiminta ei ole taloudellista toimintaa samassa merkityksessä kuin yritystoiminta) ja yritetään löytää tältä pohjalta ratkaisu.
- c) Tunnustetaan, että aatteellinen yleishyödyllinen yhdistystoiminta on/voi olla myös yhteisöoikeuden tarkoittamaa taloudellista toimintaa, mutta samalla osoitetaan perusteet (general interest), jotka oikeuttavat erityiskohteluun.

Komission työryhmä jatkaa työtään tulevaisuudessa. Osittain työryhmän avulla komissio toteuttanee Valkoisessa kirjassa esitettyä toimenpideohjelmaansa koskien yleishyödyllisten urheiluyhdistysten asemaa ja toimintaedellytyksiä yhteisöoikeuden viitekehyksessä. Tehtävä tulee olemaan haasteellinen, kun otetaan huomioon yhteisöoikeuden peruslogiikka: ratkaisevassa asemassa on palvelu, ei palvelun tarjoajan juridinen asema tai yleishyödyllinen perustarkoitus.

Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005–2006

Kurinpidon peruskysymyksiä ja liigalisenssin epäämisperusteita¹

Pertti Välimäki

1. RATKAISUJEN MÄÄRISTÄ JA AIHEPIIREISTÄ

Vuosittain urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaistavaksi saapuvien asioiden määrät näyttävät vakiintuneen noin 10 juttuun. Kumpanakin nyt tarkasteltavan olevana vuonna lautakuntaan saapui 11 uutta asiaa. Vuonna 2005 annettiin 6 ratkaisua, joista 5 oli lautakunnan normaalia ratkaisua. Yhden ratkaisun lautakunta antoi välimiesoikeutena; kyse oli lautakunnan ensimmäisestä välimiesratkaisusta. Vuonna 2006 annettiin 7 ratkaisua.² Vuosittaiset ratkaisumäärät vastaavat lautakunnan 16-vuotisen historian keskiarvoa, joka on ollut kuusi ratkaisua.³

Lautakunnan vuosina 2005-2006 antamasta 12 normaalista ratkaisusta 7 koski kilpailu- ja toimitsijakieltoa; näistä yhdessä kilpailukielto oli määrätty dopingin johdosta. Kahdessa ratkaisussa oli kyse jalka-

¹ Kiitän artikkelin käsikirjoituksen lukeneita ja arvokkaita kommentteja antaneita professori Heikki Halilaa ja ylijohtaja, dosentti Pekka Timosta.

² Tämän lisäksi yksi asia jätettiin tutkimatta valitusmaksun suorittamatta jättämisen takia ja yksi asia raukesi, koska valittaja peruutti valituksensa.

³ Ks. *Pertti Välimäki*: Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 – I, *Urheilu ja oikeus* 2004, s. 41-42.

palloseuran oikeudesta sarjapaikkaan, yhdessä urheilijan edustuskel-
poisuudesta, yhdessä urheilijan jäsenoikeuksista seurassa ja yhdessä
sarjapisteiden vähentämisestä.

Eri urheilulajien kesken ratkaisut jakautuivat siten, että jalkapalloa
koski viisi ratkaisua; yhden ratkaisun lajeja olivat pesäpallo, koripallo,
amerikkalainen jalkapallo, keilailu, painonnosto, taitoluistelu ja purje-
lento.

Seuraavissa jaksoissa käsittelen pääasiassa kurinpitoasioita, joista
yritän selvittää yhdistysoikeudellisen kurinpidon ja rikosprosessin
yhtäläisyyksiä ja eroja. Lisäksi tarkastelen julkisuudessa huomiota saa-
nutta jalkapalloseura AC Allianssin liigakelpoisuuden epäamisjuttua.

2. KURINPITOSEURAAMUKSEN MÄÄRÄÄMISES- TÄ URHEILIJALLE – PERUSKYSYMYKSIÄ

Kurinpidon suhde rikosoikeuden ja rikosprosessioikeuden sääntöihin ja periaatteisiin

Rikosoikeudenkäynnissä eli rikosprosessissa oikeudenkäynnin kohtee-
na on syyttäjän vaatimus siitä, että laissa kielletyksi teoksi eli rikoksek-
si määritellyn teon johdosta pitäisi määrätä vastaajalle seuraamus eli
rangaistus. Urheilun kurinpidossa voidaan nähdä samoja piirteitä kuin
rikosprosessissa: kurinpidossa kyse on niin ikään kielletyksi määrätyn
teon johdosta urheilijalle määrättävästä seuraamuksesta. Mutta ulottu-
vatko rikos- ja kurinpitoasioita koskevat yhteiset piirteet tätä pidem-
mälle? Onko valitusasian käsittely urheilun oikeusturvalautakunnassa
oikeudenkäyntiä ja pitääkö kurinpitoasiaa lautakunnassa käsiteltäessä
noudattaa rikosoikeudellisia ja rikosprosessioikeudellisia periaatteita
ja sääntöjä?

Vallitseva kanta kumpaankin kysymykseen on kielteinen.⁴ Lautakun-
ta ei ole tuomioistuin vaan lailla sääntelemätön lainkäytön tukielin⁵,

⁴ Ks. *Heikki Halila: Oikeudellistuva urheilu*. Helsinki: Talentum (2006) s. 273 s. ja
390 s; dopingrikkomusten osalta *Lauri Tarasti: Legal Solutions in International Dop-
ping Cases*. Milan: SEP Editrice (2000) s. 65; *Risto Riitesuo: Erottaminen ja kurinpito
yhdistyksissä* Helsinki: Talentum (2001) s. 1.

⁵ Ks. *Jyrki Virolainen: Lainkäyttö*. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus (1995) s.
491 ja *Juha Lappalainen: Siviiliprosessioikeus I*. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus

joka antaa suosituksia eikä täytäntöönpanokelpoisia ratkaisuja; se ei ole myöskään tuomioistuinjärjestelmän vaihtoehto vaan sen täydentäjä. Urheilun kurinpito ei ole sen enempää seuraamusta määrättäessä kuin kurinpitovalitusta käsiteltäessä rikosprosessia eikä siinä noudateta rikosoikeuden eikä rikosprosessin normeja.

Tämän kannan keskeiset perustelut ovat seuraavat. Sekä urheilujärjestöjen toimeenpanema kurinpito että urheilun oikeusturvalautakunta ovat osa urheilun kansanliikettä. Ne ovat kansalaisten vapaaehtoista kansalaistoimintaa, jonka oikeudelliset perusteet ovat yksityisoikeudessa eli yhdistys- ja sopimusoikeudessa. Lautakunta ei ole viranomainen, jonka olemassaolo ja toiminta perustuisivat suoraan lakiin, vaan se on yksityisoikeudellisen yhdistyksen, nimittäin urheilun keskusjärjestö Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n (SLU) asettama ja sen toiminta perustuu SLU:n hyväksymiin sääntöihin. Urheilujärjestöt yksityisoikeudellisina yhdistyksinä perustavat kurinpitotoimensa yhdistyslain nojalla annettuihin sääntöihin taikka sopimuksiin.⁶ Yhdistysoikeuden keskeisin periaate on yhdistysautonomia: yhdistys saa hoitaa asiansa lähtökohtaisesti vapaasti yhdistyslain ja sääntöjensä asettamissa rajoissa. Viranomaiset eivätkä mitkään muutkaan ulkopuoliset tahot määrää sitä, mikä on yhdistyksen päätöksen sisältö esimerkiksi kurinpitoasiassa.⁷ Poikkeuksena ovat YhdL 32-33 §:ssä säännellyt tilanteet, joissa tuomioistuin voi laillisuusperustein puuttua yhdistyksen päätöksiin. Sopimusoikeuden keskeisin periaate on puolestaan yksityisautonomiaan perustuva sopimusvapaus: sopijapuolilla on vapaus järjestää välinsä sopimallaan tavalla.

Se että rikosoikeuden ja rikosprosessin normeja ei sovelleta kurinpidossa, johtaa kysymään: mitä tämä tarkoittaa? Ainakin seuraavat vaihtoehdot voidaan hahmottaa.

- a. Koska kurinpito kuuluu joko yhdistysautonomian tai sopimusvapauden piiriin, sitä voidaan säännellä eli se voidaan oikeudel-

(1995) s. 164 av 47, joissa kummassakin urheilun oikeusturvalautakunta rinnastetaan Keskuskauppakamarin liiketapalautakuntaan ja Julkisen sanan neuvostoon.

⁶ Ks. *Halila* (2006) s. 368 ss.; *Heikki Halila – Lauri Tarasti: Yhdistysoikeus*. Kolmas uudistettu painos (2006) s. 233 ss; *Olli Rauste: Urheiluoikeus* (1997) s. 710 ss. ja *Riitesuo* (2001) s. 38 ss; Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n työsuhte työryhmän mietintö. SLU (1999) s. 15-20.

⁷ Ks. *Heikki Halila: Toimivaltajako yhdistyksissä*. Helsinki: SLY (1993) s. 239 ss. ja *Halila – Tarasti* (2006) s. 48.

listaa vain yhdistyksen hyväksyminen säännöin tai asianosaisen välisin sopimuksin. Mutta jos säännöissä tai sopimuksissa ei ole muuta määrätty, kurinpito jää kokonaan oikeuden ulkopuolelle. Tämä voisi tarkoittaa puolestaan sitä, että kurinpito olisi sääntelemättömin osin pelkästään yhdistysten sisäinen tarkoituksenmukaisuuskysymys.

- b. Jos säännöissä tai sopimuksessa ei ole muuta määrätty, kurinpitoon sovelletaan kunkin tilanteen ja kysymyksen osalta soveltuvin osin muiden oikeudenalojen kuten rikos- ja rikosprosessin sääntöjä ja periaatteita.

Kehitys on niin meillä kuin muuallakin kulkenut b -vaihtoehdon suuntaan; a -vaihtoehto esitetään nykyään enää teoreettisena mahdollisuutena. Urheilun kurinpitoakin koskee urheilun oikeudellistumiskehitys. Kun muualla oikeusjärjestyksessä sovellettavat periaatteet ovat tunkeutuneet yhä enenevästi urheilun piiriin, näin on käynyt urheilun kurinpidossakin.⁸ Syynä on muun muassa urheilun ammattimaistumista koskeva kehitys. Kun urheilusta on tullut yhä useammille keino ansaita elantonsa, kurinpito voi vaikuttaa urheilijan asemaan selvästi tuntuvammin kuin, jos kyse on vain vapaa-ajan harrastuksesta. Urheilijan oikeusturva vaatii, että kurinpidossakin tulee noudattaa vakiintuneita oikeusturvaperiaatteita. Niinpä urheiluoikeutta koskevassa lainopissa rikosoikeuden ja rikosprosessin normien analogista soveltamista kurinpitoon on pidetty joko itsestään selvyytensä tai mahdollisena ja toivottavana.⁹ Tässä suhteessa voitaneen käyttää kulunutta kielikuvaa: kun rikosoikeuden ja rikosprosessin periaatteet heitetään ensin urheilun talon pääovesta pihalle, ne hiipivätkin keittiön kautta sisälle. Heikki Halila on tiivistänyt urheilun oikeudellistumiskehityksen seuraavasti: ”Kysymys ei ole (enää) vain siitä, soveltuuko oikeusjärjestys urheiluun, vaan siitä, miten se soveltuu.”¹⁰ Tämä tarkoittanee sitä, että urheilun kurinpidossa ei sovelleta suoraan rikosoikeuden ja rikosprosessin sääntöjä, vaan siltä osin ja siinä muodossa kuin niiden soveltaminen on

⁸ Ks. Halila (2006) s. 33 s ja 71 s.

⁹ Ks. Rauste (1997) s. 708-743 ja erit. Riitesuo (2001) s. 102-156, 229-394, jossa tutkimuksen keskeinen kysymys koskee rikosoikeudellisten normien ja oppien soveltuvuutta yhdistysten kurinpidossa ja jossa keskeiset esimerkit koskevat urheilua.

¹⁰ Halila (2006) s. 42.

perusteltua. Lisäksi ne voivat olla pohjana urheilun kurinpidon omia sääntöjä kehitettäessä.

Mikä teko on kielletty; millainen kurinpitoseuraamus voidaan määrätä; kenelle seuraamus voidaan määrätä?

Rikosoikeuden hallitseva pääperiaate on legaliteettiperiaate eli lakisidonnaisuusperiaate, *nullum crimen, nulla poena sine lege scripta*: vain kirjoitetussa laissa rikokseksi määritelty teko on rikos ja siitä voidaan määrätä vain sellainen rangaistus, joka kirjoitetussa laissa on säädetty. Periaatetta on tapana täsmentää vielä tuomaria koskevalla *praeter legem* –kiellolla, jolla tarkoitetaan, että tuomarin on pitäydyttävä laissa. Tuomaria kielletään lukemasta rikokseksi tekoa, jota ei ole laissa selvästi rikokseksi määritelty eikä hän saa tuomita rikoksesta sellaista rangaistusta, jota laki ei selvästi salli.¹¹ Legaliteettiperiaate on nykyään kirjattu Suomen perustuslain (PL) 8 §:ään ja rikoslain (RL) 3:1-2:een.

Legaliteettiperiaatetta sovelletaan urheilujärjestöjen kurinpidossa seuraavasti.¹² Kurinpito edellyttää kahta asiaa. Ensiksikin urheilija on pitänyt sitouttaa noudattamaan kurinpitosääntöjä joko yhdistyksen säännöin tai sopimuksin. Pelkästään se, että urheilija tietää jonkin menettelyn kielletyksi, ei oikeuta järjestöä häntä kurittamaan. Toiseksi urheilijaa on pitänyt informoida siitä, mikä teko voi johtaa kurinpitoon ja mikä seuraamus siitä voidaan määrätä. Informointi tarkoittaa, että kielletyt toimet ja seuraamukset tulee olla määritelty joko niissä säännöissä, joihin urheilija on sitoutettu tai siinä sopimuksessa, joka on kurinpidon perustana. Vain kurinpitosääntöihin sitoutetulle urheilijalle voidaan määrätä kurinpitoseuraamus, ja vain sellainen seuraamus, joka ilmenee kurinpitosäännöistä. Lopputulokseltaan urheilun kurinpidon legaliteettiperiaate muistuttaa rikosoikeudellista legaliteettiperiaatetta, mutta yksi selvä erokin on havaittavissa. Rikoslain soveltaminen ei edellytä tekijän erillistä ennakkollista sitouttamista, vaan rikosoikeuden normit koskevat kaikkia riippumatta tietävätkö he tosiasiaa niiden sisällön.¹³

¹¹ Ks. esim. *Dan Frände*: Yleinen rikosoikeus. Helsinki: Edita Publishing (2005) s. 34 ss.

¹² Ks. *Halila* (2006) s. 71.

¹³ Poikkeuksellisesti rikoslain normia koskevalla tiedolla voi olla merkitystä RL 4:2:n mukaisissa kieltoerehdystilanteissa.

3. KURINPIDOLLISEN LEGALITEETTI- PERIAATTEEN ULOTTUVUUDET

Lautakunnan ratkaisussa UOL 5/2006 oli kysymys siitä, mikä teko oli kielletty ja millainen seuraamus teosta voitiin määrätä sekä kenelle seuraamus voitiin määrätä. Ratkaisu UOL 2/2006 koski vain jälkimmäistä ongelmaa.

UOL 5/2006¹⁴

- (1) *Tapahtumat:* Suomessa kesällä 2005 järjestettyihin purjelennon EM-kilpailuihin osallistui Kai Kuusela kaksipaikkaisella koneella, jonka perämieheksi (engl. co-pilot) oli ilmoitettu Esko Lehtonen. Kilpailua edeltävään harjoitusjaksoon kuuluvaan tekniseen tarkastukseen Kuusela ja Lehtonen olivat tuoneet koneen varustettuna käyttökelpottomalla laskuvarjolla ja akulla. Teon tultua ilmi Kuusela oli menettänyt malttinsa ja käyttäytynyt asiattomasti tarkastajia kohtaan. Kilpailuorganisaatio antoi miehistölle varoituksen tarkastuksen yhteydessä tapahtuneesta epäurheilijamaisesta käyttäytymisestä. Varusteiden korjaamisen jälkeen Kuusela ja Lehtonen saivat kuitenkin osallistua kilpailuun.
- (2) *Suomen Ilmailuliitto ry:n kurinpitopäätökset:* Liitto katsoi, että kyse oli epäurheilijamaisen käytöksen lisäksi suunnitelmallisesta vilppiyrityksestä koneen keventämiseksi. Liiton purjelentotoimikunta päätti ensin syyskuussa 2005 peruuttaa Kuuselan edustuspaikan vuoden 2006 MM-kilpailuihin ja Lehtosen edustuspaikan vuoden 2007 EM-kilpailuihin. Myöhemmin 8.10.2005 Ilmailuliiton liittohallitus päätti peruuttaa Kuuselan ja Lehtosen kilpailulisenssit vuodeksi eli 8.10.2005 alkaen 7.10.2006 saakka.
- (3) *Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu 23.5.2006:* Lautakunnassa Kuusela ja Lehtonen vaativat heille määrättyjen kurinpitoseuraamusten poistamista. Lautakunta totesi, että liiton sääntöjen 8 §:n mukaan liiton hallitus voi peruuttaa määräajaksi tai pysyvästi liiton tai jäsenjärjestön henkilöjäsenelle myöntämän kilpai-

¹⁴ Jäsenenä Risto Jalanko, Helena Jaatinen, Urpo Kangas, Mika Palmgren ja Risto Riitesuo.

lulisenssin, jos jäsenen on kurinpitosääntöjen mukaan todettu toimineen epäurheilijamaisesti. Kilpailulisenssin määräaikainen peruuttaminen oli siten sääntöjen mukainen kurinpitoseuraamus. Sen sijaan edustustehtäviin määräämättä jättäminen ei kuulunut sääntöjen mukaisiin kurinpitoseuraamuksiin.

Tämän jälkeen lautakunta arvioi erikseen Kuuselan ja Lehtosen menettelyä. Ensiksikin Kuuselan osalta lautakunta päätyi siihen, että hän oli varustanut koneensa virheellisesti pilailutarcoituksessa eikä vilpillisesti kilpailuetua saavuttaakseen. Kun tällainen koneen varustaminen ja siihen liittynyt epäasiallinen käytös tarkastajia kohtaan oli tehty kansainvälisessä arvokilpailussa, lautakunta katsoi sen erittäin sopimattomaksi ja että kyseessä oli kurinpitosäännöissä tarkoitettu epäurheilijamainen teko. Tästä syystä kurinpitoseuraamuksen määrääminen oli ollut perusteltua. Kun lautakunta muutti Kuuselan moitearvostelun siten, ettei kyse ollut koneen mahdollisen ylipainon vilpillisestä salaamisesta vaan pilailusta, lautakunta lievensi Kuuselan lisenssin määräaikaisen peruuttamisen päättyväksi 31.7.2006.

Toiseksi Lehtosen aseman itse kilpailussa lautakunta totesi ongelmalliseksi. Perämies ei ole kilpailussa lainkaan välttämätön vaan kilpailija voi lentää halutessaan yksin. Perämiestä ei merkitä tuloksiin eikä häntä palkita. Arvokilpailuihin häntä ei valitse liitto vaan varsinainen kilpailija. Lautakunta päätyi siihen, että vaikka perämiehen asema on varsinaisesta kilpailijasta poikkeava, sääntöjen mukaista epäurheilijamaista käyttäytymistä ei voida arvioida niin suppeasti, ettei kilpailussa mukana oleva perämies voisi syyllistyä sääntöjen mukaiseen epäurheilijamaisuuteen. Perämieheen voidaan siis kohdistaa myös kurinpitotoimia.

Lautakunta arvioi Lehtosen osuutta itse tekoihin seuraavasti. Lehtonen ei ollut käyttäytynyt tarkastajia kohtaan sopimattomasti. Koneen virheellisessä varustamisessa Kuusela oli toiminut yksin; koneen varustaminen ei siis ollut perustunut yhteiseen suunnitelmaan tai päätökseen. Lehtonen oli kyllä tiennyt Kuuselan toimista, mutta hänen viakseen jäi pelkästään se, ettei hän estänyt Kuuselaa toimimasta epäurheilijamaisesti. Kurinpitosäännöt eivät kuitenkaan mahdollistaneet tällaisesta menettelystä tai passiivisuudesta rankaisemista. Tämän takia Lehtonen vapautettiin lisenssin määräaikaisesta peruuttamisesta.

Vaikka arvokilpailuihin valitsematta jättäminen ei kuulunut kurinpitosääntöjen mukaisiin seuraamuksiin, lautakunta katsoi, että tätä koskeva ratkaisua voitiin arvioida omana arvokisavaliintaan koskevan kysymyksenään lautakunnan sääntöjen 3 §:n nojalla. Sääntökohdan mukaan lautakunta voi käsitellä arvokilpailuihin valitsematta jättämisen, jos selkeästi asetettua valintakriteeriä ei ole noudatettu tai jos päätös on ilman hyväksyttävää syytä syrjivä jonkin henkilöön liittyvän syyn perusteella. – Kuuselan osalta päätöksellä, jolla oli evätty hänen osallistumisensa vuoden 2006 kesäkuussa järjestettyihin MM-kilpailuihin, ei ollut merkitystä, koska osallistuminen edellytti kilpailulisenssiä, joka oli häneltä tuolloin peruutettuna. Lehtosen osalta lautakunta toteasi, ettei hänen menettelyään voitu pitää EM-kilpailuihin 2007 nimeämättä jättämisen perusteena, jos hän muuten täytti valintakriteerit.

Mikä teko oli kielletty?

Jutun peruskysymys koski sitä, oliko Kuuselan teko sellainen, että sen perusteella voitiin määrätä kurinpitoseuraamus; oliko kyse kurinpitosääntöjen kieltämästä epäurheilijamaisesta toiminnasta. Määrittelyä ”toiminut epäurheilijamaisesti” voidaan syystä väittää epämääräiseksi.¹⁵ Kyse on urheilun etiikkaan liittyvästä käsitteestä. Kun määrittely on pohjaltaan eettistä, on mahdollista, että käsitteen reuna-alueille jäävä tai lievästä pidettävä menettely jää kokonaan kurinpidollisesti rangaistamatta. Epäurheilijamaisuudessa voidaan kuitenkin erottaa myös ydinsisältö, jolloin on kyse urheiluun olennaisena kuuluvan reilun pelin selvästä rikkomisesta.¹⁶ Tällaisesta on kyse silloin, kun urheilija käyttää törkeää kieltä ja esittää epäasiallista arvostelua tuomareita tai syyllistyy urheiluhuijaukseen kilpailuvälineitä manipuloimalla.¹⁷

Kun Kuuselan teossa oli kyse kilpailuvälineen manipuloinnista ja välineen tarkastajiin kohdistuneesta epäasiallisesta käyttäytymisestä, voidaan epäilyksettä päätyä siihen, että teko osuu epäurheilijamaisu-

¹⁵ Ks. myös *Halila* (2006) s. 72.

¹⁶ Tätä on määriteltä SLU:n hallituksen eettisissä suosituksissa jäsenjärjestöille 10.12.1998.

¹⁷ Ks. *Halila* (2006) s. 67, jossa viitataan ed. av:ssä mainittuun suositukseen.

den ydinalueelle. Se, että manipulointia ei pidetty vilpillisessä tarkoituksessa tehtynä, ei muuttanut itse tekoa rankaisemattomaksi, sillä teko oli tehty arvokilpailussa ja edustustehtävissä. Teon tarkoitus voitiin kuitenkin ottaa huomioon seuraamuksen mittaamisessa.

Mikä seuraamus voitiin määrätä?

Tapauksen toinen periaatekysymys koski sitä, mitä kurinpitoseuraamuksia liitto saattoi tapauksessa käyttää. Tähän kysymykseen lautakunta vastasi selvästi, että kyseeseen saattoi tulla vain kurinpitosäännöissä määrätty seuraamus. Arvokisavalintaa koskeva seuraamus ei ollut sääntöjen mukainen seuraamus eikä sitä voitu kurinpitoseuraamuksena määrätä.

Tässä suhteessa rikosoikeuden ja yhdistysoikeuden kurinpidon legaliteettiperiaate näyttävät olevan hyvin lähellä toisiaan; myös yhdistysoikeus hyväksyy nolla poena sine lege –säännön. Yhdistysoikeudellinen legaliteettiperiaate ei välttämättä tarvitse tuekseen rikosoikeutta vaan periaate voidaan tukea myös siviili- ja yhdistysoikeudelliseen luottamusperiaatteeseen. Yhdistyksen jäsen saa luottaa siihen, että säännöt määräävät hänen asemansa suhteessa yhdistykseen.

Voidaan kysyä, tulisiko seuraamuksia koskevan legaliteettiperiaatteen olla yhdistysoikeudessa yhtä tiukka kuin rikosoikeudessa siinäkin suhteessa, että kurinpidossa ei voitaisi määrätä säännöissä määrättyä seuraamusta lievempää seuraamusta. Meillä oikeuskirjallisuudessa Riitesuo on esittänyt kannan, joka voidaan ymmärtää siten, että hän puoltaa legaliteettiperiaatetta myös tähän suuntaan: jos säännöissä ei ole määrätty määräaikaisesta erottamisesta siitä ei voida määrätä lopullisen jäsenyydestä erottamisen sijasta.¹⁸ Kantansa tueksi Riitesuo esittää korkeimman oikeuden ratkaisun 1997:165.

KKO 1997:165: Kun yhdistyksen säännöissä ei ollut kurinpitoa koskevia määräyksiä, yhdistyksen johtokunnan päätös, jolla yhdistyksen jäsen määrättiin määräaikaiseen metsästyskieltoon, julistettiin mitättömäksi.

¹⁸ Ks. *Riitesuo* (2001) s. 269 ja 274.

Korkeimman oikeuden ratkaisu on perusteltu kokonaan toimivalta-syillä. Kurinpitopäätös mitätöitiin siksi, että siitä oli päättänyt yhdistyk-sen johtokunta eikä yhdistyksen kokous. Jotta johtokunnalla olisi ollut kurinpitoasiassa toimivalta yhdistyksen kokouksen sijasta, siitä olisi pitänyt määrätä yhdistyksen säännöissä. Epäilemättä pelkällä ratkaisun otsikolla voi yrittää tukea Riitesuon kantaa, mutta kun otsikko luetaan niin kuin pitää eli yhdessä ratkaisun perustelujen kanssa, sen merkitys on suppeampi eli se koskee vain toimivaltaa.

Vaikka edellä selostettua Riitesuon kantaa ei voidakaan perustella ratkaisulla KKO 1997:165, kanta voi olla hyvinkin perusteltu, kun kyse on määräaikaisesta yhdistyksestä erottamisesta.¹⁹ Kysehän on sinänsä YhdL:ssa sääntelemättömästä sanktiosta, josta tulisi olla määrätty sään-nöissä, jotta se olisi pätevä.

Sen sijaan kun kyse on yhdistysoikeudellisesta kurinpidosta, kysymys-tä voidaan arvioida toisin. Legaliteettiperiaatteen ymmärtämiselle niin, että se ulottuisi myös lievempään suuntaan, ei ole ainakaan samoja syitä kuin rikosoikeudessa. Rikosoikeudessa tällainen legaliteettiperiaatteen ulottuvuus on ymmärrettävää, koska rikosprosessi on lailla säädetty me-nettelyä. Tuomarille rangaistuksen määräämisessä kyse on virkavelvollis-suudesta. Tuomari ei voi mielensä mukaan lieventää rangaistusasteikkoa, vaan rangaistuslajista ja – määrästä voidaan poiketa vain lain sallimilla edellytyksillä (RL 6:2, 6:8-12, erit. 6:8.4). Yhdistysautonomiaan sopii hyvin olla kohtuullisempi kuin rikosprosessissa. Kuitenkin jäsenten yh-denvertaisuuden periaate voi määrättilanteissa asettaa äärrajoja perustele-mattomalle ja epäjohtonmukaiselle menettelylle.

Vastuu toisen teosta ja osallisuus

Liiton voi tässä tapauksessa sanoa käyttäneen miehistörangaistus-ta: kaikkia ilma-aluksen miehistön jäseniä rangaistiin. Miehistö-rangaistuksessa on kyse kollektiivirangaistuksesta, joka on yksilön oikeusturvan kannalta pulmallinen, koska seuraamuksen kohteeksi voi joutua myös täysin syytön.²⁰ Tällainen vastuu toisen teosta on urheilun kurinpidossa mahdollista, mutta se edellyttää nimenomaisia

¹⁹ Ks. myös *Halila-Tarasti* (2006) s. 239.

²⁰ Ks. *Rauste* (1997) s. 733 s.

sääntömääräyksiä. Tämän tyyppisen sääntömääräyksen perusteilta voidaan edellyttää asianmukaisuutta. Hyväksyttäviä perusteita ovat esimerkiksi avustaminen ja valvontavastuu, esimerkiksi kun kilpailija tarvitsee tai saa käyttää kilpailussa avustajaa kuten golfari mailapoi-kaa.²¹ Kun avustajan käyttäminen on osa kilpailusuoritusta, kilpailija vastaa avustajan sääntörikkomuksistaan kuin omista teoistaan. Mutta sääntömääräyksiensä puuttuessa on syytä noudattaa kollektiivisen rangaistuksen kieltoa eikä poiketa yksilöllisyysperiaatteesta, jonka mukaan kukin vastaa omista teoistaan.

Mutta voidaanko rikosoikeuden varsinaisia osallisuuden muotoja – rikoskumppanuutta, yllytystä, avunantoa ja välillistä tekemistä – soveltaa yhdistysoikeuden kurinpidossa? Rikosoikeudellisten osallisuusoppien mukaan kaikkia tiettyyn rikokseen myötävaikuttaneita eli osallisia tulee rangaista.²² Osallisuuden osaltakin noudatetaan legaliteettiperiaatetta. Se milloin henkilö on jossakin rikoksessa osallisen asemassa, on määritelty RL 5:3-6:ssa. Jos henkilö ei täytä osallisen edellytyksiä, häntä ei voida rangaista osallisena. Pelkästään se, että hyväksyy rikoksen ajatuksissaan, ei tee kenestäkään rikokseen osallista. Yhdistysoikeudellisissa kurinpitosäännöissä osallisuuskysymyksiä ei ole yleensä säännelty. Osallisten asemaa joudutaan arvioimaan yleisten kurinpitosääntöjen pohjalta.

Jos kurinpidon perusteena olevissa normeissa – säännöissä tai sopimuksessa – on osallisuudesta määrätty, osallisuusmuotojen soveltamisessa ei ole ongelmia. Sen sijaan tavallisissa tapauksissa eli sääntömääräyksiensä puuttuessa lienee asianmukaisinta arvioida, täyttääkö esimerkiksi yllyttäjän, avunantajan tai välillisen tekijän teko sellaise- naan kielletyn teon, esimerkiksi epäurheilijamaisuuden. Se, että teko on suhteessa päätekijän tekoon esimerkiksi vain avunantoa, otetaan huomioon rangaistusta määrättäessä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että päätekijä tuomitaan epäurheilijamaisuudesta esimerkiksi vuoden kilpailukieltoon ja ”avunantaja” niin ikään epäurheilijamaisuudesta esimerkiksi kuuden kuukauden kilpailukieltoon. Sääntösidonnaisuutta kunnioitettaessa avunantajaa ei ole asianmukaista tuomita avunannosta epäurheilijamaiseen tekoon, jos säännöissä ei ole avunantoa määrätty kielletyksi.

²¹ Ks. *Riitesuo* (2001) s. 131 s.

²² Ks. *Frände* (2005) s. 267 ss.

Kun tässä tapauksessa jäi näyttämättä, että Lehtonen olisi osallistunut Kuuselan tekoon millään aktiivisella tavalla, voidaan sanoa jutussa olleen kyse ainoastaan kollektiivirangaistuksesta. Sen lautakunta selvästi torjui. Sen sijaan osallisuusoppien pohdintaan jutun faktat eivät antaneet tilaisuutta.

4. YHTEISÖJÄSENEEN KURINPITOVASTUU

Taloudellisissa vaikeuksissa olleen Vantaan AC Allianssi ry:n asiat olivat vuonna 2006 kaksi kertaa lautakunnan ratkaistavina. Ensimmäisessä käsitellyssä asiassa oli kyse liiton kurinpitovallan käyttämisestä seuraavaan vastaan.

UOL 2/2006²³

(1) *Tapahtumat:* Veikkausliigassa pelattiin 7.7.2005 FC Hakan ja AC Allianssin välinen ottelu, jonka Haka voitti 8-0. Allianssin oli peluuttanut joukkueessaan kuutta seuraavaan juuri hankittua ulkomaa-laista pelaajaa ja viittä muuta pelaajaa, joista vain yksi oli saanut aikaisemmin merkittävästi peliaikaa. Allianssin valmentajana ja pelinjohtajana toimi Thierry Pister. Kyse oli hänen ensimmäisestä ottelustaan Allianssin valmentajana.

AC Allianssin liigalisenssi ja sarjapaikka olivat kuuluneet AC Vantaan Allianssi ry:lle 4.6.2005 saakka, jolloin yhdistys oli myynyt kilpailutoimintansa perustettavalle AC Allianssi Oy:lle. Yhtiössä käytti päätösvaltaa toimitusjohtaja Olivier Surray, joka omisti yhtiöstä 90 prosenttia; yhdistys omisti osakkeista loput 10 prosenttia.

(2) *Liiton määräämät kurinpitoseuraamukset:* Suomen Palloliiton kurinpitovaliokunta määräsi 4.8.2005 sekä yhdistykselle että valmentaja Pisterille kurinpitosakon, koska ne olivat syyllistyneet liiton ja liigaseurojen etua vahingoittavaan toimintaan. Allianssi ei ollut pelannut ottelua voittoon pyrkien vaan lajia halventaen.

²³ Jäseninä Risto Jalanko, Antti Aine, Kristiina Jaalivaara-Rintala, Kari-Pekka Tiitinen ja Pekka Timonen.

Liiton valitusvaliokunta oli 1.9.2005 pysyttänyt kurinpitovalionkunnan ratkaisun.

- (3) *Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu:* Yhdistys ja Pister valittivat lautakuntaan vaatien kurinpitosakkojen poistamista. Lautakunta totesi, että sen tutkittavana oli ainoastaan kysymys siitä, oliko yhdistys ja Pister syyllistyneet liiton ja seurojen etua vahingoittavaan toimintaan. Sen sijaan lautakunnan tutkittavana ei ollut, liittyikö asiaan vedonlyöntipetos tai ennalta sovittu lopputulos.

Lautakunta totesi, että ylimmälläkin sarjatasolla joukkueen normaaliin toimintaa kuuluvat joukkueen kokoonpanon vaihtelut. Tässä tapauksessa kokoonpanon muuttaminen oli niin perusteellinen, että valmentajan on täytynyt ymmärtää, ettei hänen peluuttamansa joukkue kyennyt kamppailemaan voitosta.²⁴ Pister oli osoittautunut suhtautuvansa hyväksyvästi siihen, että joukkue häviää ottelun. Lautakunta hyväksyi liiton arvion Pisterin menettelystä. – Määrättyä 5 000 euron sakkoo lautakunta piti tuntuvana, mutta menettelyn moitittavuuteen ja suomalaiselle jalkapalloilulle aiheutettuun vahinkoon nähden sakon määrää ei kuitenkaan pidetty liiallisena.

Yhdistyksen osalta lautakunta totesi aluksi, että kurinpitosääntöjen mukaan rangaista voitiin vain sellaista tekijää, joka oli toiminut tuottamuksellisesti. Allianssissa päätösvaltaa käyttivät valmentaja Pister ja toimitusjohtaja Suray. Yhdistys ei ollut Pisterin työnantaja eikä sillä ollut työnantajan työnjohto-oikeutta eikä muutakaan määräysvaltaa Pisteriä kohtaan. Yhdistyksellä ei ollut käytännöllisiä mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, miten liigajoukkuetta peluutettiin. Yhdistyksen vastuuta ei voitu kurinpitosääntöjen sovellettavan kohdan mukaan pelkästään siihen, että yhdistyksellä liigapaikan ja -lisenssin haltijana oli kokonaisvastuu joukkueen toiminnasta.

Kun yhdistys oli luovuttanut liigajoukkuetta koskevan määräysvallan, yhdistys oli toiminut liigalisenssijärjestelmän ehtojen

²⁴ Urheilukilpailussa on kyse voittamisesta. Kansainvälisen jalkapalloliiton FIFA:n eettiset määräykset alkavat toteamuksella, että voitto on jokaisen ottelun päämäärä. Jutussa näyttäisi siis olleen kyse urheilun etiikan pääperiaatteen rikkomisesta: joka ei kilpaile voittaakseen, pettää vastustajansa, katsojansa ja itsensä; ks. *Halila* (2006) s. 68.

ja omien sitoumuksien vastaisesti. Kuitenkaan kurinpitomenettelyn kohteena ei ollut yhdistyksen menettely määräysvaltaa luovutettaessa. Toisaalta myöskään yhtiön ja valmentajan menettely kyseisessä ottelussa ei ollut yhdistyksen ennakoitavissa määräysvaltaa luovutettaessa. Lautakunta poisti yhdistykselle määrätyn kurinpitosakon.

Rikosoikeudellinen vastuu on ollut perinnäisesti yksilövastuuta: rangaistuksilla on rangaistuksien perusteena ovat olleet luonnollisten henkilöiden tekemät syyllisyyttä osoittavat teot ja laiminlyönnit. Meillä oikeushenkilöt tulivat rikosoikeudellisen vastuun piiriin vasta vuonna 1995. Tuolloin saatettiin voimaan järjestelmä, joka perustuu edelleen yksilövastuuseen, mutta jos luonnollinen henkilö on tehnyt teon oikeushenkilön toiminnassa, yhteisöön kohdistetaan yhteisösakko (RL 9:1-3). Yhteisösakko voidaan kuitenkin tuomita vain erikseen määrättyistä teoista. Yhteisön rangaistusvastuu on rikosoikeusjärjestelmässämme yksilövastuuta suppeampaa, vain määrättyihin tekoihin liittyvää vastuuta.²⁵

Kun yhdistyksen jäsenenä voi YhdL 10.1 §:n mukaan olla sekä luonnollinen henkilö että oikeushenkilö, yhdistysoikeudessa on pidetty selvänä, että kurinpidon kohteena voi olla myös yhdistyksen yhteisöjäsen.²⁶ Yhteisöjen kurinpitovastuu voi siis yhdistysoikeudessa olla lähtökohtaisesti yhtä laajaa kuin yksilövastuu. Toisaalta se, että jäsenyhdistykseen voidaan kohdistaa kurinpitotoimia, edellyttää käytännössä, että joku tai jotkut luonnolliset henkilöt ovat toimineet tai jättäneet toimimatta yhdistyksen puolesta. Näin esimerkiksi kurinpidon edellytyksenä mahdollisesti olevan tahallisuuden tai tuottamuksellisuuden arviointi kohdistuu käytännössä yhdistyksen puolesta toimineiden henkilöiden toiminnan arviointiin.

Tätä arviota tehtäessä voi olla apua rikosoikeudesta peräisin olevista vastuutyypeistä samaistamisvastuu, tuottamusvastuu ja anonyymi syyllisyys.²⁷ *Samaistamisvastuusta* on kyse silloin, kun yhdistyksen johto on ollut osallinen tekoon. Kyse on siitä, että johto tekee rikoksen yhteisön toiminnassa, esimerkiksi sopii seuran puolesta joukkueen pelaavan sopu-

²⁵ Ks. *Tapio Lappi-Seppälä*: Rikoksen seuraamukset. Helsinki: WSOY (2000) s. 399 ss.

²⁶ Ks. *Riitesuo* (2001) s. 19.

²⁷ Ks. *Lappi-Seppälä* (2000) s. 403 ss.

pelin tai sallii tietoisesti sopupelin. *Tuottamusvastuu* on kyseessä silloin, kun johto olematta samastamisvastuussa kuitenkin laiminlyö sen huolellisuuden tai varovaisuuden noudattamisen, jota seuran johdolta vaaditaan, esimerkiksi valitsemalla tunnetusti sairaaloiden sopupelijärjestäjän joukkueen johtajaksi. *Anonyymistä syyllisyydestä* puhutaan silloin, kun on selvää, että joku on toiminut seuran puolesta sopupelijärjestelyissä, mutta toimijaa ei kuitenkaan varmasti pystytä yksilöimään.

Tässä tapauksessa kyse oli tuottamusvastuun arvioinnista. Taloudellisissa vaikeuksissa kamppailevaan yhdistykseen saatettiin kohdistaa ehkä vakaviakin moitteita sääntöjen vastaisesta urheilutoiminnan siirtämisestä ulkomaalaiselle organisaatiolle, mutta liitto ei ollut perustanut kurinpitoseuraamukseen johtanutta tuottamusarviota toiminnan luovuttamiseen vaan selvästi suppeampaan seikastoon eli siihen, kenen toimin ja kenen vastuulla joukkuetta peluutettiin 7.7.2005. Tässä arviossa lautakunta päätyi siihen, että tämä toiminta jäi yhdistyksen tuottamusvastuun ulkopuolelle.

5. SYYKSILUETTAVUUS JA TODISTUSTAAKKA

Rikos on määritelty tunnusmerkistön mukaisesti oikeudenvastaiseksi teoksi, joka osoittaa tekijässään syyllisyyttä.²⁸ Jotta tekijä voidaan tuomita rangaistukseen, hänen tekemänsä teon on täytettävä rikostunnusmerkistön lisäksi syyllisyyttä eli syyksiluettavuutta koskeva edellytys. Teko pitää voida lukea tekijänsä syyksi joko tahallisenä tai tuottamuksellisenä.

Ensimmäisessä tapauksessa oli kyse syyksiluettavuudesta.

UOL 5/2005²⁹

- (1) *Tapaukset*: Miesten koripallon I divisioonan ottelussa BC Nokia – Pantterit Nokian pelaajan ajettua korille hänen ja Ville Liimon välille syntyi kontakti, jossa erotuomarin mielestä ei ollut virhettä. Liimo hermostui erotuomarin ratkaisusta reagoimalla ensin sanallisesti ja sitten tekemällä ylävartalollaan ja käsillään liikkeen erotuomaria kohti. Tuomari kuvasi raportissaan tilannet-

²⁸ Ks. *Olavi Heinonen & al.*: Rikosoikeus. 2. p. Helsinki: WSOY (2002) s. 50 s.

²⁹ Jäsenenä Pertti Välimäki, Heikki Halila ja Marja Ramm-Schmidt.

ta seuraavasti: ”Lyönti oli sellainen huitaisu, joka juuri ja juuri osui minuun, mutta tuomarin koskemattomuutta ajatellen pidän tekoa erittäin törkeänä.”

- (2) *Koripalloliiton ratkaisu 25.10.2005*: Liimolle määrättiin kilpailukiello 7.10.-30.11.2005 väliseksi ajaksi. Liittohallitus, joka ei muuttanut kurinpitovaliokunnan ratkaisua, lausui perusteluina seuraavaa: ”Vaikkakaan Liimon tarkoituksena ei ole ollut vahingoittaa erotuomaria tai edes osua tätä, hänen hyökkäävä liikkeensä erotuomaria kohti, protestoiva sanan käyttö ja käden heilahdus ovat antaneet erotuomarille syyntakoa kosketuksen tahallisuuteen.”
- (3) *Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu 14.11.2005*: Lautakunta totesi aluksi yleisen periaatteen, että erotuomarin ratkaisuja tulee kunnioittaa ja että erotuomarin koskemattomuuden loukkauksiin tulee suhtautua vakavasti.

Kun kyse on kilpailukielloon johtavien rikkomusten arvioinnista, on kiinnitettävä huomiota urheilijan menettelyn tarkoituksellisuuteen ja tahallisuuteen. Urheilijoille ei voida asettaa tuottamuksesta riippumatonta ankaraa vastuuta silloinkaan, kun kyse on tuomarin koskemattomuudesta.

Erotuomarilta ei pelitilanteissa voida vaatia pelaajan tahdon syvällistä erottelua, mutta sääntö- ja kurinpitolimissä on kiinnitettävä huomiota menettelyn tähänkin puoleen.

Lautakunta totesi, että tapahtumista esitetystä aineistosta ei ilmennyt, että Liimo olisi käden heilahduksellaan tarkoittanut osua tuomariin. Tähän nähden lautakunta piti seuraamusta liian ankarana. Ottaen huomioon, että kilpailukiello oli kestänyt jo yli kuukauden, lautakunta määräsi kilpailukiellon päättymään heti. Näin ollen lautakunta lyhensi kilpailukielloa kahdella viikolla.

Lautakunnassa keskeinen kysymys oli valittaja Liimon menettelyn tahallisuuden arviointi. Erotuomarin sanallisessa arvostelussa Liimo oli menetellyt tahallisesti, sen sijaan Liimon ja erotuomarin välisen fyysisen kontaktin osalta asia oli ongelmallinen. Lautakunta päätyi kirjallisen materiaalin ja otteluvideon perusteella siihen, että kontakti ei ollut tahallinen. Tähän viittasi jo liiton kurinpitopäätöskin.

Rikosoikeudessa rangaistusvastuun edellytyksenä on tekijän syyllisyys, jossa erotetaan yhtäältä kysymys tekijän syyntakeisuudesta ja toisaalta kysymys teon syyksiluettavuudesta. Syyksiluettavuudella tarkoitetaan sitä,

että teko tulee voida lukea tekijänsä syyksi joko tahallisenä tai tuottamuksellisenä. Rikosoikeudessa on lähtökohtana, että teko rangaistaan vain tahallisenä, ellei rangaistusnormissa ole määrätty tekoa rangaistavaksi myös tuottamuksellisenä (RL 3:5). Syyksiluettavuuden vaatimuksesta seuraa, että teosta, joka perustuu pikemminkin tapaturmaan kuin tuottamukseen, ei rangaista (RL 3:7.3). Rikosoikeudellinen vastuu ei siis perustu pelkän tunnusmerkistön mukaisen seuraamuksen aiheuttamiseen eli seurausvastuuseen, vaan vastuu edellyttää tekijään kohdistuvaa moitearvostelua. Moitearvostelussa, joka perustuu siihen, että tekijä olisi voinut toimia toisinkin, tekijää moititaan siitä, että hän toimi tahallisesti tai tuottamuksellisesti. Suomen rikosoikeus ei tunne ankaraa vastuuta, jossa rangaistus voitaisiin määrätä tahallisuudesta tai tuottamuksesta riippumatta.³⁰

Urheilun kurinpidossa syyksiluettavuuden periaatteen ei sinänsä tarvitse olla voimassa vaan yhdistysautonomiaan kuuluu, että kurinpitoseuraamus voidaan kurinpitosäännöissä määrätä tai sopia ankaran vastuun periaatteen mukaisesti, siis riippumatta siitä, voidaanko teko lukea tekijän syyksi tahallisenä tai tuottamuksellisenä.³¹ Esimerkiksi dopingrikkomuksia koskevan nykyisen sääntelyn voidaan sanoa perustuvan ankaralle vastuulle.³² Eri kysymyksensä on, rajoittavatko ja millä tavalla oikeusjärjestyksen muut säännöt – esimerkiksi PL:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen normit – ankaraan vastuuseen perustuvien kurinpitosääntöjen soveltamista.³³

Useimmissa kurinpitonormeissa ei kuitenkaan määritellä, onko seuraamuksen määräämisen edellytyksenä teon tahallisuus tai tuottamuksellisuus. Urheilijan oikeusturva puoltaa syyksiluettavuusperiaatteen

³⁰ Ks. *Heinonen & al.* (2002) s. 106 ss. ja *Frände* (2005) s. 62 ss.

³¹ Ks. *Riitesuo* (2001) s. 122, jossa katsotaan, että yksittäisten tekojen osalta syyksiluettavuudesta voidaan säännöissä luopua, mutta yleistä määräystä ei pidetä hyväksyttävänä. Toisin *Rauste* (1997) s. 729 ss, jossa katsotaan, ettei ankara vastuu kurinpidossa tule kysymykseen.

³² Ks. tästä kysymyksestä laajemmin *Tarasti* (2000) s. 87-96. Nykyisen maailman antidopingsäännösten WADC (2003) art 2:n ja Suomen antisopingsäännösten (AS) 10 §:n mukaan dopinrikkomuksen määrittely on riippumaton syyksiluettavuudesta, mutta syyksiluettavuuteen kuuluvat seikat otetaan huomioon seuraamuksen poistamis- tai lieventämisharkinnassa; ks. WADC art. 10.5, AS 32.1-2 § ja AS 32.4-5 §, joita selostetaan seuraavan ratkaisun 1/2006 kohdalla.

³³ On mahdollista, että urheilun omien arvojen pohjalta lähtevän arvioinnin perusteella ankara vastuu saatetaan ainakin joissakin kysymyksissä hyväksyä; vrt. myös *Halila* (2006) s. 42.

noudattamista.³⁴ Tässä Liimon tapauksessa lautakunta näyttää ottaneen tämän kannan, kun se toteaa, ettei urheilijalle voida asettaa tuottamuksesta riippumatonta vastuuta, vaikka kyse on tuomarin koskemattomuudesta. Tämä lautakunnan kannanotto oli vastaus liiton perustelujen sille osalle, jossa se toteaa, ettei Liimo itse ollut tarkoittanut osua tuomariin. Liiton tällaiset perustelut voidaan ymmärtää siten, että urheilijan vastuu olisi ankaraa eli syyksiluettavuudesta riippumatonta. Lautakunta toteaa omassa arviossaan, ettei Liimon menettely ollut tahallista ottamatta kuitenkaan nimenomaisesti kantaa Liimon syyksiluettavuuden asteeseen, koska jo fyysistä kosketusta koskevan tahallisuuden puuttumisen³⁵ antoi perusteen lieventää rangaistus heti päättyväksi.

Urheilua seuraavalle yleisölle on tuttua, että esimerkiksi kiivaissa pelitilanteissa urheilijoiden rikkeiden arviointi näyttää tapahtuvan ankaran vastuun lähtökohdista eikä tahallisuus- tai tuottamusarvioinnille olisi sijaa. Jalkapallossa saatetaan antaa keltaisia ja punaisia kortteja sekä tuomita rangaistus- ja vapaapotkuja syyksiluettavuusarvioinnista riippumatta. Nämä ratkaisut eivät tule lautakunnan arvioitaviksi, koska kyse on lajisääntöjen säätelemistä asioista. Mutta jos pelissä tuomitusta tilanteesta määrätään myös kurinpitorangaistus, urheilijan oikeusturvavaatimukset korostuvat ja asia muuttuu toiseksi. Kurinpitorangaistuksia koskevat valituksen kuuluvat lautakunnan toimivaltaan ja tällöin syyksiluettavuuden arviointi kuuluu asiaan.

Vuonna 2004 alkaneen toimikauteni ensimmäisessä dopingtapauksessa tuli lautakunnassa sovellettavaksi ensimmäistä kertaa 13.10.2003 vahvistettu Suomen antidopingtoimikunta ADT ry:n Suomen antidopingsäännöstö (AS).

UOL 1/2006³⁶

(1) *Tapahtumat:* Jarmo Sohlman oli antanut 26.2.2005 pidetyissä voimanostokilpailussa dopingnäytteen, josta oli löydetty testos-

³⁴ Näin myös *Riitesuo* (2001) s. 121.

³⁵ Liiton kurinpitorangaistuksen perustelut viittaavat sellaiseen konstruktion, että tahallisuus arvioitaisiin siltä pohjalta, miten teon uhri eli pelituomari on asian kokenut. Tällainen arviointitapa olisi altis kovallekin kritiikille.

³⁶ Jäseninä Pertti Välimäki, Kari T. Ahonen, Pekka Ilmivalta, Olli Rauste ja Veikko Ripatti.

teronia tai sen esiaistetta. Suomen Antidopingtoimikunnan ADT ry:n valvontalautakunta oli 30.8.2005 päättänyt, että kyseessä oli Suomen antidopingsäännösten mukainen dopingrikkomus.

- (2) *Kurinpitoseuraamus:* Suomen voimanostoliitto oli 21.9.2005 määrännyt Sohlmanin kahden vuoden kilpailukieltoon, joka oli todettu alkaneeksi 26.2.2005 ja päätymään 25.2.2007.
- (3) *Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisu:* Sohlman valitti liiton ratkaisusta vaatien kilpailukiellon lyhentämistä yhteen vuoteen, koska hän oli saanut aineen tietämättään ravintolisästä. Ennen lisän käyttämistä hän oli pyrkinyt huolellisesti varmistautumaan, ettei se sisällä kiellettyjä aineita.

Lautakunta totesi, että AS 32.4-5 §:n mukaan, jos urheilija näyttää toteen, että dopingrikkomus ei johdu hänen huomattavasta virheestään tai huolimattomuudestaan, kilpailukielloa voidaan lyhentää enintään yhteen vuoteen. Asiassa oli siten kyse, oliko Sohlmanin menettely luettava hänen syykseen huomattavaa virhettä tai huolimattomuutta vähäisempänä moitittavuutena.

Ensin lautakunta totesi dopingaineen alkuperästä, että Sohlmanin käyttämiseen ilmoittama ravintolisä oli yhdysvaltalainen, erityisesti kehonrakentajille markkinoitu valmiste. Se oli Sohlmanin testituloksen selvittyä poistettu markkinoilta ja sen valmistuskin oli lopetettu. Nämä seikat puhuivat sen puolesta, että valmiste oli sisältänyt kiellettyjä aineita. Laboratoriotutkimuksien puuttuessa asia oli kuitenkin epävarma, mutta lautakunta piti kuitenkin mahdollisena, että kielletty aine saattoi olla peräisin ravintolisästä.

Arvioidessaan Sohlmanin virhettä ja huolimattomuutta lautakunta totesi, että lähtökohtaisesti urheilijalla on varsin ankarra vastuu kielletyn aineen pääsemisestä hänen kehoonsa. Nyt kyse oli aineesta, joka oli tuotettu kehonrakentajille eli muille kuin dopingvalvonnan piiriin kuuluville urheilijoille. ADT oli varoitellut tämäntyyppisten tuotteiden aiheuttaneen positiivisia dopingtuloksia. Sohlman oli tutustunut aineen tuoteselosteeseen ja keskustellut tuotteesta sen maahantuojan kanssa. Urheilun piirissä tällaisten tuotteiden riskit olivat tiedossa ja myös Sohlmanin kokeneena urheilijana piti tietää riskit. Tähän nähden Sohlmanin varotoimia pidettiin riittämättöminä. Näin ollen vaikka kielletty aine olisikin ollut peräisin ravintolisästä, Sohlman ei ollut osoit-

tanut, ettei rikkomus johtunut hänen huomattavasta virheestään ja huolimattomuudestaan. Sohlmanin valitus hylättiin.

Urheilun dopingsäännöille on siis tunnusomaista, että rikoslain syyksilukemisperiaatteesta poikkeavasti ne rakentuvat tosiasiaassa lähtökohtaiselle ankaralle vastuulle. Jos urheilijan elimistöstä löytyy dopingainetta, sen oletetaan joutuneen sinne urheilijan syystä. AS 10.2 §:n mukaan urheilija on aina itse vastuussa kielletyn aineen löytymisestä hänen näytteestään eikä dopingrikkomuksen määrittelyyn kuulu syyksilukeminen eli subjektiiviset seikat. Tätä ankaraa vastuuta lieventää urheilijan oikeus esittää vastuusta vapauttava eli ekskulpationäyttö kahdesta seikasta: (i) ettei dopingrikkomus johdu hänen virheestään tai huolimattomuudestaan ja, (ii) miten aine on joutunut hänen elimistönsä (AS 32.1-2).³⁷ Jos urheilijassa ei ole lainkaan virhettä tai huolimattomuutta, urheilija vapautetaan kokonaan seuraamuksesta. Jos ekskulpationäyttö ei riitä osoittamaan, että urheilijassa ei ole lainkaan virhettä tai huolimattomuutta, mutta näyttö osoittaa urheilijassa huomattavaa lievempää moitittavuutta³⁸, seuraamusta voidaan lieventää (AS 32.4-32.5 §).³⁹

³⁷ Ks. Lauri Tarasti: Maailman antidopingsäännöstö WADC ja sen soveltaminen. Urheilu ja oikeus 2004 s. 251 ss; Tarasti huomauttaa aiheellisesti, ettei AS 32 §:stä käy riittävän selvästi ilmi vaatimus kummankin edellytyksen samanaikaisesta käsillä olemisesta. WADC 10.5.1 artikla on tältä osin selvempi: "...the Athlete must also establish how the Prohibited Substance entered to his or her system..."

³⁸ Huomattavaa vähäisempi moitittavuus määritellään AS 32.4 §:ssä näin: "... jos urheilija näyttää toteen, että rikkomus ei johdu hänen huomattavasta virheestään tai huolimattomuudestaan." (ks. WADC 10.5.2: *If Athlete establishes...that he or she bears No Significant Fault or Negligence...*) WADC:iin liittyvistä kommenteista päätellen sen näyttäminen, että kyseessä on ainoastaan huomattavaa vähäisemmästä moitittavuudesta, saattaa olla vaikeaa. Esimerkkinä mainitaan, että seuraamusta voitaisiin lieventää, jos urheilija selvästi näyttää, että positiivinen testitulos johtui hänen käyttämänsä tavallisen vitamiinivalmisteen pilaantumisesta, ja että hän oli hankkinut vitamiinivalmisteen lähteestä, jolla ei ole yhteyttä kiellettyihin aineisiin (ks. Word Anti-Doping Code. Montreal: WADA (2003) s. 31-32). Urheilun kansainvälisen välimiesoikeuden CAS:n käytännöstä voidaan mainita 17-vuotiaan italialaisen uimarin Squizzaton tapaus. Squizzato antoi positiivisen dopingnäytteen uinnin MM-kilpailuissa Saksassa kesällä 2004. Hän oli saanut aineen kermasta, jonka hänen äitinsä oli hänelle antanut. Aine oli kielletty, mutta sillä ei ollut suorituskykyä parantavaa vaikutusta. CAS tuomitsi Squizzatolle minimin eli vuoden kilpailukiellon; ks. tapauksesta ja sen kommentista *Odd Seim-Hauge: Court for Arbitration for Sports (CAS) och dess senaste rättspraxis*, teoks. Nordisk seminarium i idrottsjuridik 2006. Helsinki: Finsk idrottsjuridisk förening (2007) s. 45.

³⁹ Huomattavaa vähäisemmän moitittavuuden lisäksi urheilijan on näytettävä myös aineen kulkeutuminen hänen elimistönsä; ks. AS 32.7 § ja WADC 10.5.2.

Sohlmanin tapauksessa oli kyse siitä, että hän väitti syllistyneensä vain lievempään moitittavuuteen. Tätä hän ei lautakunnan arvion mukaan pystynyt näyttämään.

Rikosasioita koskevan oikeudenkäynnin eli rikosprosessin keskeinen ratkaisuperiaate on puolustuksen suosiminen, joka tunnetaan favor defensionis –periaatteen nimellä. Siitä käytetään myös nimitystä syyttömän suojaamisen periaate. Konkreettisesti tämä periaate ilmenee syyttömyysolettamassa – syytetty on syytön, kunnes syyttäjä on näyttänyt syytteensä toteen – ja tuomitsemiskynnystä ilmentävässä ohjeessa in dubio pro reo – epäselvissä tapauksissa on tuomittava syytetyn hyväksi.⁴⁰ Urheilun dopingsäännöstössä nämä periaatteet on otettu huomioon, vaikka niitä ei sovelletakaan samalla tavalla kuin rikosprosessissa.

Todistustaakasta AS 18.1 §:ssa määrätään, että ADT:llä on todistustaakka dopingrikkomuksen tapahtumisesta. Kun dopingrikkomus kuitenkin määritellään AS 10.2 §:ssä ankaran vastuun periaatteen mukaisesti siten, että rikkomus täytyy, kun urheilijan elimistöstä saadusta näytteestä löytyy dopingainetta, ADT:n todistustaakka on syyttäjän näyttövelvollisuutta kevyempi. ADT täyttää todistustaakkansa positii-visella testituloksella; syyttäjän tulee näyttää myös syyksilukemisen – tahallisuuden tai tuottamuksen – perusteet.

ADT:lle näyttökynnyskin on matalampi kuin syyttäjälle. Tuomitsemiskynnystä säätelevän AS 18.3 §:n mukaan seuraamuksen määrittämiseen ”vaaditaan näyttönä enemmän kuin pelkkä todennäköisyys, mutta vähemmän kuin se, että näyttö dopingrikkomuksesta jäisi kaiken järkevä epäilyn ulkopuolelle”. Urheilijan ekskulpaationäytön hyväksymiselle riittää kuitenkin todennäköisyys (AS 18.4 §). Urheilussakin näkyy noudatettavan in dubio pro reo –sääntöä, mutta rikosoikeudesta melko poikkeavalla tavalla.

Nykyisen antidopingsäännösten soveltaja havaitsee helposti säännösten ristiriitaisuuden⁴¹: kun itse materiaalinen sääntely eli dopingrikkomuksen määrittely rakentuu ankaran vastuun periaatteella, se ei voi olla vaikuttamatta siihen, kuinka menettelysääntöksiin kuuluvaa näyt-

⁴⁰ Ks. esim. *Jyrki Virolainen – Pasi Pölonen: Rikosprosessin perusteet*. Helsinki: WSOY (2003) s. 423 s.

⁴¹ Ks. AS:n pohjana olevan WADC:n laatimisen ristiriitaisista periaatteista *Tarasti* (2004) s. 251 ss. Ks. myös *Mikko Nisula: Perusoikeudet suomalaisessa doping-prosessissa*. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja. Urheiluoikeuden sarja 3 (2003) s. 50-55.

tökynnyssäännöstä joudutaan soveltamaan. Sohlmaninkaan tapauksessa lievän ja vakavamman moitittavuuden raja ei ollut kovin helposti ylitettävissä. – Tapauksessa ei jouduttu pohtimaan niin sanottuja suuria kysymyksiä eli AS:n mukaista ankaraa vastuuta ja todistelusääntöjen soveltuvuutta PL:n ja EIS:n kannalta.

Käsitellyistä tapauksista voidaan myös havaita, että syyksiluettavuuskysymyksen arvioinnissa näyttää käytännössä vallitsevan selvä ero dopingrikkomuksien ja muiden rikkomuksien välillä. Kun kyse on dopingtapauksesta, syyksiluettavuutta arvioidaan AS:n pohjalta ja tällöin lähtökohtana on AS:n mukainen ankara vastuu. Muiden rikkomusten osalta – jos kurinpitosisäännöissä ei ole määrätty tai sopimuksissa ei ole sovittu ankarasta vastuusta – noudatetaan syyksiluettavuusperiaatetta. Sen mukaan, jos tekijä ei ole menetellyt rikkomuksen tehdessään tahallisesti tai tuottamuksellisesti, häntä ei pidä rangaista.

6. SEURAAMUKSEN MÄÄRÄÄMINEN, MITTAAMINEN JA VALINTA

Hyvin monessa kurinpitoasiassa lautakunta joutuu ottamaan kantaa myös kurinpitoseuraamuksen määräämiseen ja sen mittaamiseen, koska niitä koskeva vaatimus sisältyy yleensä valitukseen ainakin toissijaisena vaatimuksena. – Seuraavista jutuista otan esiin seuraamuskysymyksen selostamatta asioita laajemmin kuin seuraamuksen arviointi edellyttää.

Ensimmäisessä tapauksessa lautakunta otti yleisesti kantaa kurinpitoseuraamuksen määräämisen peruskysymyksiin, seuraamuksen mittaamiseen ja valintaan.

UOL 3/2005⁴²

Suomen Keilailuliitto oli määrännyt maajoukkue-tason edustuskeilailija Pasi Uotilalle kolmen kuukauden kilpailukiellon epäurheilijamaisesta käyttäytymisestä eräässä Ruotsissa käydyssä kansainvälisessä kilpailussa. Epäonnistuttuaan heitossa Uotila

⁴² Jäseninä Pertti Välimäki, Erkki Aurejärvi, Helena Jaatinen, Urpo Kangas ja Juha Rantasila.

oli potkaisut pallonpalauttajan rikki, suorittanut keilaheiton potkaisemalla ja keskeyttämällä luvatta kilpailun. Uotila valitti ratkaisusta vaatiensa seuraamuksen poistamista tai lyhentämistä.

Keilailuliitto oli seuraamusta määrätessään ottanut huomioon Uotilan aikaisemman käytöksen, koska Uotilan käyttäytymisrikkaisista oli kuulunut tietoja koti- ja ulkomailta. – Tätä perustettu lautakunta ei hyväksynyt, koska kyse oli yksilöimättömistä teoista, itse asiassa kuulopuheista. Tämän vuoksi rangaistusta tuli arvioida vain kyseessä olevan kilpailun tapahtumien perusteella.

Lautakunta lausui kurinpitoseuraamuksen määräämisen periaatteista yleisesti, että huomioon tuli ottaa kaikki asiaan vaikuttavat rangaistusta koventavat ja lieventävät perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Rangaistus tuli mitata niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikkomuksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen ja siitä ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Huomiota tuli kiinnittää rikkomuksen suunnitelmallisuuteen ja tahallisuuden asteeseen sekä siihen, että rikkomus saattoi johtua myös ajattelemattomuudesta tai ymmärtämättömyydestä. – Yleisenä periaatteena lautakunta piti myös sitä, että ensikertalaista tuli rangaista lievemmin kuin uusijaa ja että muut rikkomuksesta johtuvat seuraamukset voitiin ottaa huomioon.

Tässä tapauksessa lautakunta katsoi, että Uotilan teko aiheutui pelitapahtumista johtuvat tunnekuohusta. Teko ei kohdistunut eikä vahingoittanut muita kilpailijoita, tuomaria tai katsojia. Kyse oli teosta, joka vahingoitti lähinnä vain Uotilaa itseään. Lautakunta otti huomioon myös Uotilalle aiheutuneet kielteisen julkisuuden ja kilpailumahdollisuuksien menetyksestä johtuneet taloudelliset menetykset.

Lautakunnan enemmistö (neljä jäsentä) piti kilpailukiellon määräämistä perusteltuna, mutta lyhensi sen kestoja. Lautakunnan ratkaisuksi tuli kolmen jäsenen kanta vajaan kahden kuukauden eli 1.5-20.6.2005 kestävästä kilpailukiellosta. Yksi jäsen oli kahden kuukauden kilpailukiellon kannalla painottaen Uotilan asemaa edustusurheilijana. Yksi jäsen katsoi varoituksen riittäväksi seuraamukseksi.

Ratkaisun yleisistä perusteluista kiinnittyy huomio siihen, että lautakunta on niissä siteerannut RL 6:3-4:n rangaistuksen määräämistä

koskevia yleisiä säännöksiä melkein sellaisenaan; lisäksi seuraavassa tapauksessa pääkysymyksenä esille tullut sanktiokumulaatio on otettu huomioon. Rikosoikeudellinen rangaistuksen mittaaminen ja urheilun kurinpidon seuraamuksen määrääminen näyttävät tämän tapauksen perusteella toimivan samoilla normeilla.

Toisessa tapauksessa pääongelmana oli seuraamusten kasaantuminen.

UOL 1/2005⁴³

Asiassa oli kysymys 16-vuotiaalle juniorijalkapalloille määrätystä runsaan kahden vuoden kilpailukiellosta. Junioriottelun 17-vuotias ottelutuomari oli määrännyt valittajan rikkeestä rangaistuspotkun ja poistanut hänet kentältä. Juniori oli menettänyt malttinsa ja puskenut päällään erotuomari silmäkulmaan.

Juniorin valituksesta lautakunta lyhensi kilpailukiellon yhden vuoden kuuden kuukauden pituiseksi liian ankaran kokonaisuuraamuksen välttämiseksi. Nimittäin heti sen jälkeen kun Suomen Palloliitto oli määrännyt juniorille valituksenalaisen kurinpitorangeistuksen, juniori oli tuomittu lainvoimaisella käräjäoikeuden tuomiolla pahoinpitelystä 20 päiväsakkoon ja vahingonkorvauksiin samasta teosta.

Rikosoikeudessa seuraamusten kasaantuminen eli sanktiokumulaatio on rangaistuksen kohtuullistamisperuste. RL 6:4:n 1-kohdan nojalla jos tekijälle rikoksesta johtunut tai hänelle aiheutuva muu seuraamus on otettava huomioon rangaistusta lieventävänä seikkana, jos vakiintuneen käytännön mukainen rangaistus johtaisi näistä syistä kohtuuttomaan tai poikkeuksellisen haitalliseen lopputulokseen. Lautakunta näyttää soveltaneen tämän tyyppistä sanktiokumulaatio-oppia myös kurinpitorangeistuksen mittaamisessa.⁴⁴

⁴³ Jäseninä Risto Jalanko, Antti Aine, Urpo Kangas, Mika Palmgren ja Kristiina Rintala-Jaalivaara.

⁴⁴ Ks. myös *KKO 2005:137*, jossa oli kysymys päivävästaisesta tilanteesta eli kurinpitorangeistuksen huomioon ottamisesta rikosoikeudellista seuraamusta valittaessa. Kyse oli siitä, oliko tuossa tilanteessa kurinpitorangeistus hyväksyttävä peruste jättää rikosoikeudellinen rangaistus tuomitsematta. Tapauksessa korkein oikeus painotti rikosoikeudellisen sanktiomekanismin ensisijaisuutta eikä jättänyt rangaistusta tuomitsematta.

Kolmannessa tapauksessa oli kysymys pelkästään toimintakiellon mittaamisesta.

UOL 6/2006⁴⁵

Suomen Palloliitto oli määrännyt Heikki Sipiselle neljän vuoden toimitsijakiellon, koska hän joukkueenjohtajana oli peluuttanut kolmosen sarjaottelusta joukkueessaan kahta eduskelvotonta pelaajaa ilmoittamalla heidät ottelupöytäkirjaan väärillä nimillä. Sipinen vaati kiellon tuntuvaan lyhentämistä.

Lautakunta lyhensi toimitsijakiellon yhden vuoden kolmen kuukauden mittaiseksi. Yleisinä perusteluina lautakunta lausui samat perustelut kuin ratkaisussa UOL 3/2005. Sipisen menettely arvioitiin kokonaisuutena erittäin moitittavaksi ja hänelle määrätty seuraamus pitkäksi ja tuntuvaaksi. Lautakunta totesi, että jalkapallon ja muiden lajien piiristä löytyy esimerkkejä, joissa samanlaisista rikkomuksista on määrätty lievempiä seuraamuksia. Samalla lautakunta totesi, että monissa joukkuelajeissa rangaistuskäytäntö on melko kirjava.

Tässä tapauksessa lautakunnan ratkaisu perustuu ilmeisestikin seuraamusikäytännön yhtenäisyyteen, joka on RL 6:3.1:n mukainen rikosoikeudellinen rangaistuksen määräämisen kriteeri. Yleiseen seuraamusikäytäntöön nähden liiton määräämää kielto pidettiin liian ankarana.

Kommentoidut seuraamuksen määräämis- ja mittaamisratkaisut herättävät muutaman yleisemmän pohdinnan. Ilmeistä on, että RL 6 luvun säännökset kelpaavat malliksi myös yhdistysoikeudellisessa kurinpidossa. Säännökset ovat uusia ja niitä voidaan pitää monipuolisina. Niihin on helppo perustaa laaja-alaiseen harkintaan perustuvia tasapuolisia ja oikeudenmukaisia ratkaisuja. Toisaalta mitään pakkoa niiden noudattamiseen ei ole. Tästä syystä tulisi aina pitää mielessä kysymys, onko urheilun kurinpidossa lopulta tarvetta soveltaa rikosoikeuden mittaamisperusteitakaan sellaisenaan. Jos päädytään siihen, että jotakin rikosoikeudellista mittaamisperustetta tulisi noudattaa, on seuraavaksi

⁴⁵ Jäsenenä Risto Jalanko, Helena Jaatinen, Urpo Kangas, Mika Palmgren ja Risto Riitesuo.

kysyttävä, mitkä ovat sen soveltamisen edellytykset ja mahdollisuudet urheilun kurinpidossa. Esimerkiksi voidaan ottaa yhdenvertaisuusperiaate eli seuraamuskäytännön yhtenäisyys, johon valituksissa yhtenään vedotaan.

Seuraamuskäytännön yhtenäisyys on ehkä helpoimmin ymmärrettävä oikeudenmukaisuuskriteeri. Tästä syystä sen soveltamista urheilun kurinpidossa ei voida kyseenalaistaa.⁴⁶ Yhdenmukaisille, ellei peräti kaavamaisille tai vakioituille seuraamuksille on myös järkevät käytännölliset perusteet urheilun kurinpidossa, koska seuraamuksien määrääminen on usein liittotasolle asti sellaisten maallikoiden käsissä, joille monipuolinen ja hienosyinen seuraamuksen määrääminen ei ole arkirutiinia.⁴⁷

Yhtenäisten seuraamuksien määrääminen on urheilun kurinpidossa kuitenkin työlästä jo siitä syystä, että asiaa koskeva normipohja on puutteellista. Antidopingsäännöstöä, AS:ää lukuun ottamatta lienee vain harvoja sellaisia kurinpitosääntöjä, joissa tietystä rikkeestä olisi erikseen määrätty tietty seuraamus vakioseuraamuksena tai seuraamus ja sille asteikko.⁴⁸ Kurinpitosäännöt näyttävät jättävän soveltajalle paljon harkintavaltaa. Tästä seuraa, että seuraamuskäytännön väitetään olevan epäyhtenäistä ja kirjavaa. Nykytilanteessa myös tutkittu tieto rangaistuskäytännöstä puuttuu ja siksi viittaukset seuraamuskäytäntöön lienevät useimmiten lajikohtaisen kirjavan käytännön näppituntumaa. Urheilu-oikeuden piirissä seuraamusten ankaruusluokittelua ei ole yleisellä eikä periaatteellisella tasolla pohdittu. Joskus

⁴⁶ Urheilun omien oikeusturvajärjestelmien asema tässä kysymyksessä on poikkeuksellisen tärkeä, koska ratkaisun KKO 1998:122:n mukaan kurinpitoseuraamuksen mittaamista koskevissa kysymyksissä urheilija ei saa oikeussuojaa yleisissä tuomioistuimissa.

⁴⁷ Seuraamuskäytännön yhdenmukaisuudelle voitaneen saada tukea myös YhdL 33.2 §:n yhdenvertaisuussäännöksestä. Tuki on tosin heikkoa, koska lainkohta koskee välitöntä jäsentä. Kurinpidossa seuraamuksen määrääjä on yleensä liitto, jonka jäsen urheilija ei ole.

⁴⁸ Otan esimerkin suunnistuksesta, jossa kurinpitoseuraamuksista määrätään Suomen Suunnistusliiton 1.1.2007 voimaan tulleissa Suunnistuksen lajisäännöissä. Dopingrikkomuksia koskevat seuraamukset ovat AS:n mukaiset. Muita rikkomuksia koskeva sääntely oudoksuttaa rikoslakia työkseni lukevaa. Rikkomuksia varten luettelaa ensin seuraamuslajit ja sitten esimerkkejä, mihin rikkomuksiin niitä voidaan käyttää (kohta 4.62). Kurinpitosakolle on määrätty yleinen enimmäismäärä (4.64) ja esimerkiksi määräaikaiselle toimintakiellolle yleinen asteikko 30 päivästä 4 vuoteen (4.65). Sen sijaan säännöissä ei ole määrätty, että esimerkiksi kielletyn apuvälineen käyttämisestä voidaan määrätä enintään vuoden kilpailukiello.

ratkaisutoiminnassa vertailukohtana saatetaan käyttää AS:n vakioituja seuraamuksia.

Jotta urheilun kurinpidossa voitaisiin perustellusti noudattaa yhte-
näisten seuraamusten periaatetta, edessä on työmaata: eri kurinpito-
säännöt ja niihin perustuva seuraamuskäytäntöä tulisi tutkia; seu-
raamusten tasosta ja ankaruusluokittelusta tulisi käydä perusteellinen
keskustelu ja kurinpitosisäntöjä tulisi ehkä tarkistaa.

Urheilun kurinpidossa perusuonteinen kysymys koskee lisäksi sitä,
kuka luo relevantin mittaamiskäytännön, järjestöt vai lautakunta. Kun
otetaan huomioon kurinpitosisäntöjen sisältö ja alan kehittymättömyys,
nykyoloissa on lähdettävä siitä, että yhdenvertaisuuden kannalta merki-
tyksellistä käytäntöä voi syntyä vähitellen vain urheilun oikeusturvalau-
takunnan käytännön pohjalta.

Toinen kysymys koskee lautakunnan roolia seuraamusten mää-
räämisessä. Onko järkevää, että lautakunta arvioi mittaamisen kuten
kurinpitoelin? Jos vastaus on myöntävä, joudutaan helposti siihen, että
lautakunta muuttaa mittaamisratkaisua harkinnanvaraisellakin vyö-
hykkeellä. Muutoksenhakuelimien tehtäviin voisi sopia paremmin, että
lautakunta muuttaisi mittaamista vasta, jos järjestön käyttämissä mit-
taamisperusteissa tai mittaamisessa on selvä virhe.

7. ALLIANSSIN LIIGALISENSSIN EPÄÄMINEN

Vuonna 2006 lautakunnan käsittelemistä asioista sai eniten julkista
huomiota vantaalaisen jalkapallojoukkue AC Allianssin liigalisenssin
epäämisjuttu. Seuraavassa tarkastelen lautakunnan ratkaisua ainoastaan
siltä osin, kuin sillä saattaa olla merkitystä vastedes vastaaventyypisiä
asioita käsiteltäessä.

UOL 4/2006⁴⁹

- (1) *Tausta ja SPL:n liigalisenssikomitean päätös:* Veikkausliigajouk-
kue AC Allianssin liigalisenssi ja sarjapaikka olivat kuuluneet
AC Vantaan Allianssi ry:lle 4.6.2005 saakka, jolloin yhdistys oli

⁴⁹ Jäseninä Pertti Välimäki, Kari T. Ahonen, Antti Aine, Olli Rauste ja Pekka Timonen.

myynyt kilpailutoimintansa perustettavalle AC Allianssi Oy:lle. Yhtiössä käytti päätösvaltaa toimitusjohtaja Olivier Surray, joka omisti yhtiöstä 90 prosenttia; yhdistys omisti osakkeista loput 10 prosenttia. Syynä järjestelyyn olivat yhdistyksen talousvaikeudet. Belgialainen Surray ja hänen ulkomaalaiset taustavoimansa antoivat ymmärtää, että he olivat valmiit sijoittamaan huomattavat määrät varojaan yhtiöön.

Osakeyhtiö oli hoitanut Allianssin jalkapallotoimintaa yhdistyksen lukuun 30.11.2005 saakka, jolloin yhdistys oli purkanut sen ja osakeyhtiön välisen sopimuksen. Puheet huomattavien varojen sijoittamisesta yhtiöön osoittautuivat perättömiksi. 4.6.-30.11.2005 väliseltä ajalta yhtiölle oli kerääntynyt noin 430 000 euron velat muun muassa maksamattomista pelaajapalkkioista ja niiden lakisääteisistä maksuista.

AC Vantaan Allianssi ry jätti 13.1.2006 Suomen Palloliitolle vuotta 2006 koskevan liigalisenssihakemuksen. SPL:n liigalisenssikomitea päätti 30.1.2006 olla myöntämättä yhdistykselle liigalisenssiä, koska komitean käsityksen mukaan yhdistys ei kyennyt vastaamaan velvoitteistaan eikä pystynyt uskottavasti osoittamaan maksuvalmiuttaan liigakaudelle 2006. Komitea katsoi, että yhdistyksen tuli vastata vuodelta 2005 kertyneistä sekä omista noin 158 000 euron vastuistaan että osakeyhtiön noin 430 000 euron veloista.

- (2) *AC Vantaan Allianssi ry:n valitus:* Yhdistys vaati 13.2.2006 jättämällään valituksella komitean päätöksen kumoamista ja lisenssin myöntämistä. Yhdistys katsoi, ettei se ole vastuussa osakeyhtiön veloista vaan ainoastaan omista vastuistaan. Lisäksi yhdistys esitti lukuisia selvityksiä taloudellista vastuukyvystään.
- (3) *Lautakunnan ratkaisu:* Lautakunta hylkäsi yhdistyksen valituksen. Lautakunta katsoi 30.3.2006 antamallaan päätöksellä, että SPL:n liigalisenssikomitealla oli ollut liigalisenssimääräyksien mukaiset perusteet olla myöntämättä lisenssiä. Yleisempää merkitystä lautakunnan ratkaisussa on ensiksi kahdella menettelyllisellä kysymyksellä.
- (3.1) *Menettelylliset kysymykset:* Käytännöllistä syistä lisenssihakemismenettelyssä tulee noudattaa ennakolta asettua aikataulua: hakemus on jätettävä määräpäivänä, komitea ratkaisee asiat määräajassa ja valitus lautakuntaan on tehtävä niin ikään määräajassa.

Määräaikasääntelyn takia jouduttiin lautakunnassa aivan aluksi ratkaisemaan, miltä ajalta oleva selvitys tuli ottaa huomioon.

Koska lautakunnan tutkittavana pääasiana oli se, olivatko komitean päätös lisenssin epäämisestä liigalisenssimääräysten mukainen, lautakunta saattoi ottaa arvioitavakseen vain ne seikat, jotka osoittivat yhdistyksen taloudellista tilaa 30.1.2006, jolloin komitea teki päätöksensä. Huomioon otettiin: hakemuksen yhteydessä esitetty selvitys; se selvitys, jonka yhdistys oli ollut valmis antamaan komitealle 30.1.2006; ja muukin sellainen selvitys, joka osoitti yhdistyksen taloudellista tilaa 30.1.2006, vaikka selvitys olisi saatukin vasta 30.1. jälkeen. Sen sijaan huomioon ei otettu sellaista selvitystä, joka koski 30.1.2006 jälkeen tapahtuneita olosuhteiden muutoksia. Jos tällaiset seikat olisi otettu lautakunnassa huomioon, lautakunta olisi joutunut arvioimaan näitä seikkoja niin sanotusti ensimmäisenä asteena ja siten lautakunta olisi ottanut itselleen niitä tehtäviä, jotka kuuluivat komitealle.

Lisenssimääräysten mukaan lisenssin hakumenettely on kirjallinen. Tässä tapauksessa yhdistyksen puheenjohtaja Erkki Salo oli kutsuttu komitean kokoukseen 30.1.2006 yhtäältä tarvittaessa kuultavaksi ja toisaalta kuulemaan komitean päätös. Paikalle tullut Salo oli valmistautunut esittämään lisäselvityksiä lisenssiehtojen täyttymisestä, mutta komitea ei kuitenkaan Saloa kuullut.

Lisenssin epäämisen seuraukset ovat seuralle raskaat, joskus jopa kohtalokkaat.⁵⁰ Tilanteessa, jossa harkitaan lisenssin epäämistä, komitean tulisi oikeusturvasyistä varmistua, että sillä oli käytössään kaikki tuolloin saatavissa oleva aineisto. Tässä tapauksessa tästä seikasta olisi ollut helppo varmistua kuulemalla paikalle kutsuttua Saloa. Kun näin ei ollut tehty, lautakunta piti tätä menettelyvirheenä. Kun tämä virhe tuli lautakunnan käsittelyssä korjatuksi – lautakunta toimitti asiassa suullisen valmistelun 22.3. ja suullisen käsittelyn 29.3. – virheellä ei enää katsottu olevan merkitystä.

- (3.2) *Osakeyhtiön velat lisenssiharkinnassa:* Itse pääasiassa yleistä merkitystä lienee osakeyhtiön velkoja koskevalla lautakunnan ratkaisulla.

⁵⁰ Verottaja oli hakenut yhdistystä konkurssiin Vantaan käräjäoikeudessa 20.12.2005, mutta peruutti hakemuksensa 7.3.2006. Käräjäoikeus asetti yhdistyksen omasta hakemuksestaan konkurssiin 26.4.2006.

Lautakunta huomautti, että sen ratkaistavaksi ei kuulunut eikä sen tullut ottaa kantaa, oliko yhdistys siviilioikeudellisesta vastuussa osakeyhtiön veloista, vaan kysymys oli siitä, oliko lisenssikomitea voinut ottaa nämä velat huomioon lisenssihakemuksen käsittelyssä.

Lautakunta totesi, että sääntöjen mukaan kilpailutoiminnan ja lisenssin siirtäminen osakeyhtiölle olisi sinänsä mahdollista. Tässä tapauksessa yhdistyksen ja osakeyhtiön 4.6.2006 tekemä sopimus oli kuitenkin sekä liigalisenssi- että kilpailumääräyksiin vastainen seuraavista syistä: sille ei ollut SPL:n lupaa; siirto oli tehty myöhässä; eivätkä siirron ehdot olleet SPL:n hyväksymän kaavan mukaiset. Se, että SPL ei peruuttanut Allianssin liigalisenssiä kesken liigakauden kesällä 2005, kun sopimus oli tullut sen tietoon, ei tarkoittanut, että SPL olisi hyväksynyt järjestelyn.

Lautakunnan mukaan liigalisenssi- ja kilpailumääräykset perustuivat siihen, että sarjapaikan tai lisenssin saaminen edellyttää muun muassa vastuun ottamista niistä taloudellisista velvoitteista, jotka ovat aiheutuneet kilpailutoiminnasta, jolla kyseinen sarjapaikka on saatu tai säilytetty. Tavoitteena on, että kilpailutoimintaan liittyviä taloudellisia velvoitteita ei siirretä eikä häivytetä muiden tahojen kannettavaksi. Järjestelmän tarkoituksena on, että lisenssi ja taloudellinen vastuu lisenssillä harjoitetusta toiminnasta ovat samoissa käsissä. Näin pyritään varmistamaan, että lisenssillä harjoitettava toiminta on terveellä taloudellisella pohjalla ja että kaikkien lisenssin haltijoiden toimintaa arvioidaan samoin perustein. Taloudellisesti epäterveen toiminnan riski olisi ilmeinen, jos vastuiden ja lisenssimääräysten kiertäminen sallittaisiin. Silloin lisenssin haltijoiden yhdenvertaisuus vaarantuisi.

Erityisesti lisenssin hakijoiden yhdenvertaisen kohtelun periaatteen pohjalta lautakunta päätyi siihen, että SPL:n liigalisenssikomitealla oli ollut lisenssi- ja kilpailumääräysten mukaiset perusteet yhdistyksen hakemusta harkitessaan ottaa huomioon ne osakeyhtiön velat, jotka olivat aiheutuneet kilpailutoiminnan hoitamisesta yhdistyksen lukuun kaudella 2005.

Yleisesti kiinnostavana voidaan pitää kysymystä, mitä aineistoa lautakunta voi ottaa asiassa huomioon. Ongelmassa on kyse liiton – tässä

tapauksessa SPL:n liigalisenssikomitean – ja urheilun oikeusturvalautakunnan rooleista. Lautakunta otti tässä kysymyksessä selvän kannan, että sen päätehtävä on tutkia komitean ratkaisun sääntöjenmukaisuutta. Tästä seurasi, että aineistona voitiin ottaa huomioon vain se aineisto, joka osoitti yhdistyksen taloudellista tilaa silloin, kun komitea asian ratkaisi 30.1.2006. Tämä rajoitti lähtökohtaisesti aineiston siihen, joka komitealle joko oli toimitettu tai olisi voitu toimittaa, jos komitea olisi menetellyt asiassa hakijan intressit huomioon ottaen oikein. Lisäksi hakijan oikeusturvaintressit vaativat, että lautakunnassa voitiin ottaa huomioon myös muu 30.1.2006 jälkeen saatu aineisto sillä edellytyksellä, että kyse oli yhdistyksen taloudellista tilasta 30.1.2006. Tässä suhteessa lautakunnassa ei noudatettu preklusioperiaatetta.⁵¹ Sen sijaan 30.1.2006 jälkeen muuttuneita olosuhteita ei enää voitu ottaa lautakunnassa huomioon. Tällöinhän lautakunta olisi joutunut lisenssikomitean asemaan eli ratkaisemaan uudenkin aineiston perusteella yhdistyksen liigakelpoisuutta.⁵² – Ratkaisun perustana ovat lisenssihakemuksien käsitteilyn määräajat. Käytännön järjestelyt vaativat, että lisenssikelpoisuusratkaisut on tehty hyvissä ajoin ennen pelikauden alkua.

Suullista kuulemista koskevassa menettelyratkaisussa huomio kiinnittyy siihen, että menettely lisenssihakemusta käsiteltäessä on yhdistysautonomisten liigalisenssimääräysten mukaan kirjallista. Lautakunta päätyi kuitenkin siihen, että tässä tapauksessa hakijaa koskevat poikkeukselliset oikeusturvasyyt vaativat sitä, että hakijan paikalle kutsuttua edustajaa olisi tullut kuulla suullisesti. Menettelyratkaisun voidaan katsoa ilmentävän urheilu oikeuden oikeudellistumista. Yleiset oikeusturvasyyt syrjäyttivät yhdistysautonomiaan perustuvan nimenomaisen sääntömääräyksen.

Aineellisessa suhteessa kysymys oli siitä, kykenikö yhdistys vastaamaan velvoitteistaan ja osoittamaan maksuvalmiutensa tulevalla liigakaudella 2006. Tässä kysymyksessä olennaiseksi ongelmaksi tuli se, voitiinko asiaa harkittaessa ottaa huomioon yhdistyksen velkoina

⁵¹ Vrt. OK 25:17, jonka mukaan hovioikeudessa siviiliasiaa koskevaa valitusta käsiteltäessä noudatetaan pääsääntöisesti preklusioperiaatetta: muutoksenhakuinstanssi perustaa ratkaisunsa yleensä ainoastaan niihin seikkoihin ja todisteisiin, jotka on alemmassa oikeudessa esitetty. Korkeimmassa oikeudessa sama periaate koskee OK 30:7:n mukaan sekä siviili- että rikosjuttuja.

⁵² Tämä tarkoittanee, että muuttuneisiin olosuhteisiin perustava harkinta kuuluu lisenssikomitealle joko uuden hakemuksen pohjalta tai siten, että lautakunta ”palauttaa” hakemuksen komitean uuteen käsittelyyn.

ne osakeyhtiön 430 000 euron velat, jotka olivat aiheutuneet siitä, että osakeyhtiö oli 4.6.-30.11.2005 välisenä aikana hoitanut yhdistyksen lukuun Allianssin pelaamista liigassa.

Tätä kysymystä voitaisiin arvioida ensiksikin siviilioikeudellisesti: oliko velvoite- tai yhtiöoikeudellisia perusteita, jonka mukaan yhdistys vastaisi osakeyhtiön veloista. Kieltävä vastaus näyttäisi todennäköiseltä. Osakeyhtiön osakkaat eivät vastaa yhtiön veloista (tuolloin voimassa ollut OYL 1:1 [734/1978]; samoin nykyinen OYL 1:2[624/2006]). Tästä selvästä ja nimenomaisesta säännöstä poikkeavan epämääräisen vastuun samastamisopin⁵³ soveltaminenkaan ei tässä tapauksessa ilmeisesti olisi tullut kyseeseen, koska osakeyhtiön osakkeenomistajana oleva yhdistys ei käyttänyt määräysvaltaa yhtiössä. Myöskään sopimusoikeudellinen vastuu ei ilmeisesti olisi tullut mahdollinen. Vaikka osakeyhtiö harjoitti Allianssin jalkapallotoimintaa yhdistyksen lukuun, osapuolten keskinäisten sopimuksien mukaan yhdistys ei vastannut toiminnasta aiheutuneista veloista.

Tässä tapauksessa lautakunta ei arvioinut asiaa lainkaan siviilioikeuden kannalta vaan päätyi ratkaisuunsa kilpailu- ja liigalisenssimääräysten pohjalta. Lautakunta hahmotti sääntöjen mukaisen lisenssijärjestelmän sellaiseksi, että vain taloudellisesti terveellä pohjalla olevat seurat olivat oikeutettuja liigalisenssiin. Tärkeänä pidettiin myös seurojen yhdenvertaista ja tasapuolista kohtelua. Terve talous on mahdollista vain, jos lisenssi ja taloudellinen vastuu ovat samoissa käsissä. Tämä merkitsee, että taloudellisesti huonosti menestyneen seurojen velkoja ja muita vastuuta ei voida jakaa muiden tahojen vastattavaksi, ellei tähän ole SPL:n lupaa. Kun tässä tapauksessa pääosa edellisen pelikauden 2005 vastuista oli siirtynyt ilman SPL:n lupaa osakeyhtiölle, joka ei ollut velvoitteista vastannut, lisenssijärjestelmä edellytti, että uutta lisenssiä harkittaessa yhdistyksen taloudellista asemaa arvioitiin ikään kuin kyse olisi sen veloista. Kyseessä voi sanoa olevan lisenssijärjestelmään perustuvasta ja sitä koskevasta velkavastuun samastuksesta.

⁵³ Ks. tästä opista esim. *Eva Tammi-Salminen*: Sopimus, vastuu ja kolmas. Helsinki: SLY (2001) s. 289 ss ja *Manne Airaksinen-Pekka Pulkkinen-Vesa Rasinaho*: Osakeyhtiö I. Helsinki: Talentum (2007) s. 14 s.

TOIMINTAKERTOMUS 2006

Urheilu oikeuden yhdistyksen toimintavuosi 2006 oli tähän asti vilkkain yhdistyksen 12-vuotisessa historiassa. Vuoden aikana järjestettiin muun muassa urheilu oikeuden pohjoismainen seminaari Helsingissä sekä käytiin opintomatalla Brysselissä.

Yhdistyksen hallinto

Yhdistyksen hallitus kokoontui vuoden 2006 aikana neljä kertaa. Hallituksen muodostivat

Hannu Rautiainen	puheenjohtaja
Kari-Pekka Tiitinen	varapuheenjohtaja
Pekka Ilmivalta	jäsen
Hannu Kalkas	jäsen
Mika Palmgren	jäsen
Kristiina Rintala-Jaalivaara	jäsen
Hilkka Salmenkylä	jäsen
Olli Rauste	sihteeri

Pohjoismainen seminaari

Toimintavuoden huippukohdan muodosti järjestyksessään neljännen urheilu oikeuden pohjoismaisen seminaarin järjestäminen Helsingissä 20.-21.10.2006. Seminaari keräsi yhteen kaikkiaan 62 urheilu oikeuden harrastajaa neljästä eri pohjoismaasta.

Seminaaripaikkana toimi hotelli Scandic Continental Mannerheimintiellä. Kahden seminaaripäivän aikana kuultiin kaikkiaan 11 tasokasta alustusta viidestä eri maasta. Seminaarin pääesiintyjäksi oli saatu Sveitsistä urheilun kansainvälisen välitystuomioistuimen CAS:in pääsihteeri Matthieu Reeb.

Varsinaisen asiaohjelman lisäksi seminaariväki kokoontui perjantai-iltana yhteiselle juhlaillalliselle seminaarihotellin ravintolaan. Lauan-
taipäivän ohjelma alkoi tutustumisella olympiastadioniin ja urheilumu-
seoon. Juhlaillallisen yhteydessä luovutettiin seuraavan pohjoismaisen
seminaarin järjestämistä vastaava koskeva symbolinen soihtu Svensk
Idrottsjuridisk Föreningin edustajille.

Kaikin puolin onnistuneen seminaarin järjestelytoimikunnan pu-
heenjohtajana toimi urheiluoikeuden professori Heikki Halila ja pää-
sihteerinä Hannu Kalkas.

Opintomatka Brysseliin

Toimintavuoden toinen huippukohta oli yhdistyksen opintomatka Brys-
seliin 29.9.-1.10.2006. Matkan ohjelmaan kuuluivat muun muassa
vierailut EU:n komissioon, Belgian jalkapalloliigaan sekä Suomen
pysyvään edustustoon EU:ssa. Opintomatkalle osallistui yhdeksän yh-
distyksen jäsentä.

Jäsentilaisuudet

Yhdistyksen jäsenkunnalle tarkoitettuja keskustelutilaisuuksia järjes-
tettiin vuoden 2006 aikana muun toiminnan vilkkaudesta johtuen poik-
keuksellisesti vain kaksi kertaa.

Kevään ainoa jäsentilaisuus järjestettiin yhdistyksen vuosikokouksen
yhteydessä 14.3.2006. Tilaisuuden aiheena oli korkeimman oikeuden an-
tama tuore ennakkoratkaisu urheiluseuran hallituksen jäsenten vastuusta
laiminlyödyistä pelaajien eläketurvasta seuran konkurssitilanteessa. Tilai-
suuden alustajina toimivat asiaa jääkiekon pelaajayhdistyksen puolesta
ajanut Pekka Ilmivalta sekä urheiluoikeuden professori Heikki Halila.

Syksyllä jäsenkunta kokoontui viettämään yhdistyksen perinteistä
pikkujoulua 22.11.2006. Tilaisuuden aiheena oli Euroopan unionin

urheilutoimintaa käsittelevä raportti European Sports Review. Raporttia käsittelevät alustuksissaan professori Heikki Halila, jalkapallon Veikkausliigan hallituksen puheenjohtaja Hannu Rautiainen sekä pelaajayhdistyksen näkökulmasta asiaa käsitellyt Mika Palmgren.

Urheilujuridiikan päivä

Yhdistys osallistui perinteiseen tapaan urheilujuridiikan päivän järjestämiseen 8.3.2006 SLU-talolla Helsingissä. Tilaisuuden muina järjestäjinä toimivat Suomen Liikunta ja Urheilu ry sekä Helsingin yliopisto.

Urheilu ja Oikeus -lehti

Yhdistyksen julkaisemasta Urheilu ja oikeus -lehdestä julkaistiin toimintavuoden aikana uusi numero. Seitsemän asiantuntija-artikkelia käsittänyt lehti ilmestyi jäsenkunnan luettavaksi marraskuussa 104-sivuisena lukupakettina. Lehden päätoimittajana toimi entiseen tapaan professori Heikki Halila.

Urheilu ja oikeus -lehti jaettiin yhdistyksen jäsenkunnan ohella myös Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n avainseurarenkaan jäsenille, oikeustieteellistä koulutusta antaville yliopistoille, ylimmille tuomioistuimille, keskeisimmille tiedotusvälineille sekä muille yhdistyksen sidosryhmille.

Internet-kotisivu

Yhdistyksen oman internet-kotisivun ylläpitoa jatkettiin entiseen tapaan. Kotisivulla tiedotettiin yhdistyksen toiminnasta sekä julkaistiin urheilun oikeusturvalautakunnan vuoden aikana antamat päätökset.

Jäsenkunta

Yhdistyksen jäsenmäärä jatkoi vuonna 2006 edelleen kasvuaan.

Yhdistykseen liittyi vuoden aikana 17 uutta jäsentä. Kolme jäsentä

ilmoitti eroavansa yhdistyksestä ja viiden jäsenen jäsenyys katsottiin päättyneeksi jäsenmaksuvelvollisuuden laiminlyönnin vuoksi. Vuoden 2006 alkaessa yhdistykseen kuului 141 jäsentä ja vuoden päättyessä 150 jäsentä.

Taloudellinen asema

Yhdistyksen taloudellinen tilanne säilyi vuoden 2006 aikana vakaana. Yhdistyksen tavanomaisen toiminnan kuluja jäämä oli toimintavuonna noin 14.300 euroa. Jäsenmaksutulojen sekä opetusministeriön toimintavuodelle myöntämän 12.000 euron suuruisen valtionavustuksen turvin yhdistys pystyi kuitenkin ylläpitämään toimintaansa aiemmilta vuosilta tutussa laajuudessa.

Yhdistyksen järjestämän urheiluoikeuden pohjoismaisen seminaarin taloudellisen tuloksen arvioidaan muodostuvan noin 4.300 euroa ylijäämäiseksi. Seminaarin positiivisen lopputuloksen mahdollisti opetusministeriön seminaaria varten myöntämä 16.000 euron erityisavustus.

Helsingissä 22.1.2007

Urheiluoikeuden yhdistys ry:n hallitus

Hannu Rautiainen	Kari-Pekka Tiitinen	Pekka Ilmivalta
Hannu Kalkas	Mika Palmgren	Kristiina Rintala- Jaalivaara
Hilkka Salmenkylä	Olli Rauste (sihteeri)	

KIRJOITTAJAESITTELY

Halila, Heikki, urheiluoikeuden professori, Helsingin yliopisto

Lenkkeri, Pertti, diplomi-insinööri, oikeustieteen kandidaatti, Asianajotoimisto Veikko Palotie Oy

Pohjonen, Mika, asianajaja, Asianajotoimisto Hannes Snellman Oy

Tarasti, Lauri, hallintoneuvos, oikeustieteen lisensiaatti

Viertola, Juha, oikeustieteen lisensiaatti, yhteysjohtaja, Suomen Liikunta ja urheilu ry

Virtala, Mirja, yhteiskuntatieteiden maisteri, kulttuuriasianneuvos, opetusministeriö

Välimäki, Pertti, oikeusneuvos, korkein oikeus, urheilun oikeusturvautakunnan puheenjohtaja

URHEILU JA OIKEUS -LEHDEN ARTIKKELIT 1998-2007

Antti Aine

- ks. Tuomas Ojanen (2005)

Rainer Anttila

- Liikunta- ja urheilujärjestöjen näkökulma sopimukseen (2001)

Kerstin Ekman

- Piirteitä SLU:n edunvalvonnasta (2004)

Jarmo Hagman

- Harrasteurheilijan näkökulma urheilun oikeudellistumiseen (2005)

Heikki Halila

- Urheiluoikeuden yhdistys 1994–1997 (1998)
- Joukkueurheilun yhtiöityminen (1999)
- Arvokilpailujen myöntämistämisoikeutta koskeva päätöksenteko urheilun lajiliitossa (2000)
- Kysymys valittajaa koskevan päätöksen sääntöjenvastaisuudesta urheilun oikeusturvalautakunnan toimivallan kannalta (2001)
- Urheilun oikeusturvalautakunnan tila ja tulevaisuus (2002)
- Pääkirjoitus (2003)
- Piirteitä dopingista aiheutuvan kurinpitoseuraamuksen sisällöstä ja seuraamuksesta armahtamisesta (2003)
- Urheilun etiikka ja sen oikeudellistuminen (2004)
- Urheiluoikeuden yhdistys 1994–2004 (2004)
- Urheilun oikeus tutkimuskohteena Suomessa (2005)

- Eurooppalaista urheiluoikeutta (2006)
- Urheiluoikeuden julkaisusarja (2006)
- Urheilujärjestötoiminnan pitkospuita ja sudenkuoppia (2007)

Mika Hemmo

- Yksityistapaturmavakuutus ja urheiluvahingot (2004)

Ari Huhtamäki

- Uusi vaihtoehto urheiluriitojen ratkaisutavaksi – pakollinen väli-miesmenettely (2002)

Pekka Ilmivalta

- Viisi vuotta Bosmanista – kansalliset siirtokorvaukset yhä käytössä (2000)
- Joukkueurheilijat perustivat yhteisen kattojärjestön (2002)
- Yhdistyksen hallituksen jäsenen vastuu urheilijoiden eläketurvan laiminlyönnistä (2002)

Risto Jalanko

- Urheilun oikeusturvalautakunta (1998)
- Urheilun oikeusturvalautakunnan jutut 1998–1999 (1999)
- Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 II (2005)

Noora Jokela

- Urheilusponsorin intressien turvaaminen sopimuskomppanin julkisuuskuvan muuttuessa (2001)

Markus Juhola

- Jalkapalloilijan elämänuran tukijana (2002)

Elias Kajander

- Joukkueurheilun ulkomaalaiskiintiöistä Euroopan unionissa (2006)

Hannu Kalkas

- Urheilijan oikeus apurahaan (2005)

Kari Ketven

- Ammattiurheilijoiden ja muiden työntekijöiden tapaturmaturvan laajuudesta (2002)

Essi Kinnunen

- Mitä etuliite urheilu merkitsee oikeudessa? (2004)
- Ks. Tuomas Ojanen (2005)

Seppo Koskinen

- Pelaajasopimuksen purkamisesta (2005)

Miikka Kunnari

- Ks. Seppo Koskinen (2005)

Juha Laitinen

- Sponsorisopimusten arvonlisäverotus (2001)

Peter Leaver

- The new Contract between the Clubs and the Players (2000)

Pertti Lenkkeri

- Yhteiskunnallisesti merkittävien urheilutapahtumien televisiointi – ajatuksia televisio- ja radiotoimintalain 20 ja 20a §:n merkityssällöstä (2007)

Esko Linnakangas

- Urheilutoiminnan yhtiöittämisen veroedut ja – haitat (2001)
- Urheiluverotuksen ajankohtaiset ongelmat – urheiluopetus ja palkintoautot (2003)
- Urheiluverotuksen kehityksestä ja nykyisestä sääntelystä (2004)

Krister Malmsten

- Distriktförbundens juridiska status (2004)

Markus Manninen

- Suomen antidopingsäännösten muutoksenhakunormit (2004)

Niko Matikainen

- Vedonlyöntipetos (2004)

Tuomas Mylly

- Ks. Tuomas Ojanen (2005)

Heikki Mäkinen

- Jääkiekkoagenttien valvonta ja agenttijärjestelmän kehittäminen kilpailuoikeudellisesta näkökulmasta (2004)

Ari-Matti Nuutila

- Urheiluvahingot rikosoikeuden kartalla (1999)

Tuomas Ojanen – Antti Aine – Essi Kinnunen – Tuomas Mylly

- Urheilu Euroopan perustuslakisopimuksessa (2005)

Jaakko Paavela

- Urheilun televisiointisopimukset (2004)

Christer Pallin

- Svensk idrotts organisation och dess uppbyggnad (2004)

Mika Palmgren

- Urheilu ja työoikeudelliset lait (1998)
- Päätoimittajan sanat (1999)
- Urheiluoikeuden lehden pääkirjoitus 2000 (2000)
- Pääkirjoitus (2001)
- Pääkirjoitus (2002)
- Urheilun tapaturmaturvaa koskeva laki – avoimia kysymyksiä (2004)

Mika Pohjonen

- Urheilusarjaan hyväksyminen ja kilpailuoikeus (2007)

Olli Puntila

- Eräiden dopingrikkomusten käsittelystä (2006)

Olli Rauste

- Tapaus Deliége (1998)
- Urheilua koskevia oikeustapauksia (1998)
- Urheilua koskevia oikeustapauksia (2000)
- Välimiehenä Salt Lake Cityn talviolympialaisissa (2002)
- Urheilua koskevia oikeustapauksia (2003)
- Urheilun oikeussuojajärjestelmän kehitysvaiheista (2004)
- Salassapitovelvollisuudesta dopingprosessissa (2006)

Risto Riitesuo

- Vielä kerran tapaus Tompurista (2004)

Ari Saarnilehto

- Sponsorisopimukseen liittyvä korvausvastuu – kuka korvaa kenelle? (2001)
- Ristiriitaisten dopingsääntöjen ongelmista (2003)
- Korvausvastuu urheilijan aiheuttamasta vahingosta (2004)

Jussi Sarvikivi

- Vedonlyönnin rikosoikeudelliseen vastuun ongelmakohdat urheiluviedonlyönnissä (2006)

Esa Schön

- Joukkueurheilijoiden vapaasta liikkuvuudesta (2002)
- Määräaikaisen pelaajasopimuksen edellytykset työsopimuslain mukaan (2003)

Kimmo Suominen

- Urheilijoiden eläke- ja tapaturmalain soveltamisalasta (2002)

Erkki-Juhani Taipale

- Urheilun oikeusturvalautakunnan ensimmäiseltä taipaleelta (2004)

Pekka Talari

- Ulkomaalaisen urheilijan lähdevero Suomessa järjestetyistä urheilukilpailuista saadusta rahapalkinnosta (2006)

Timo Tammilehto

- Ks. Seppo Koskinen (2005)

Jussi Tapani

- Dopingainneiden käytön salaaminen- petosrikosoikeudellinen ongelma? (2004)

Lauri Tarasti

- Urheilijan vastuu dopingista (1998)
- Urheiluoikeus liikuntatiedettä vai oma oikeuden alansa (2000)

- Lahden dopingjupakan juridiikka (2001)
- Maailman antidopingsäännöstö WADC ja sen soveltaminen (2004)
- Dopingjuridiikan ongelmia urheilujärjestöissä ja tuomioistuimissa (2007)

Kari-Pekka Tiitinen

- Työehtosopimus SM-liigoihin? (2004)

Pekka Timonen

- Voiko urheiluseura omistaa pelaajan? (2000)
- Urheilun oikeudellistumisesta urheiluoikeuteen oikeudenaalueena (2004)

Nina Maria Turpela

- Sopupelaaminen urheilussa aiheuttaa lopputulosten käyttökelvottomuuden vedonlyönnissä (2000)

Juha Viertola

- Valtioiden välisestä yhteistyöstä urheilun antidopingtyössä (2004)
- Urheilijan yksityiselämän suojasta dopingvalvonnassa (2005)
- Onko urheilun dopingvalvonta yhdistystoimintaa vai julkinen hallintotehtävä (2006)
- Antidopingsäännöt uudistuvat – mikä muuttuu (2007)

Mirja Virtala

- Yleishyödylliset urheilujärjestöt ja Euroopan unioni (2007)

Pertti Välimäki

- Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja vuodelta 2004 I (2005)
- Urheilun oikeusturvalautakunnan ratkaisuja 2005–2006 (2007)

ASIANAJOTOIMISTO
SPARTAX
ATTORNEYS-AT-LAW

Spartax Oy on vuonna 1996 perustettu, Helsingin keskustassa toimiva liikejuridiikkaan erikoistunut asianajotoimisto. Yksi vahvoista erityisosaamisalueistamme on urheiluoikeus, jonka parissa työskentelemme jatkuvasti.

Oikeussääntöjen lisäksi tunnemme urheilulajit, urheilun rakenteet ja lajiliittojen säännöt sekä hallitsemme urheilun sisäiset käytännöt.

Asiakkaitamme ovat muun muassa:

- urheilijat	- valmentajat	- agentit ja managerit
- urheiluseurat	- lajiliitot	- kilpailunjärjestäjät
- liikuntapaikkayritykset	- laitetoimittajat	- urheilumarkkinointiyritykset

Tarjoamme luonnollisesti maksuttoman arvioinnin tarvittavan palvelun sisällöstä, laajuudesta ja toteuttamisesta sekä aiheutuvista kustannuksista.

www.spartax.fi

p. 09 – 6126 180

info@spartax.fi

Asianajotoimisto JUHANI SALMENKYLÄ ky

Hilkka Salmenkylä
asianajaja, varatuomari

Pakilantie 40, PL 4 puh. (09) 724 0166
00661 Helsinki fax (09) 724 8120

hilkka.salmenkyla@salmenkyla.fi
www.salmenkyla.fi

Lisää tehoja hyökkäykseen ja puolustukseen.

Hannes Snellman, pelaajat

Bremer, Markus (yhtiöoikeus)
Cederberg, Anders (työoikeus)
Ek, Pia (IPR)
Lehtimaja, Antti (vero)
Manninen, Markus (riitojen ratkaisu) (C)
Puh: 09-228 844, 040-588 3645
markus.manninen@hannessnellman.com

Mikkola, Ella (IPR)
Pohjonen, Mika (kilpailuoikeus)
Sasi, Jalmari (markkinointioikeus)
Siitonen, Panu (riitojen ratkaisu)

HANNES SNELLMAN

TRANSAKTIOT & KONFLIKTINHALLINTA

HELSINKI • KIOVA • MOSKOVA • PEKING • PIETARI • WWW.HANNESNELLMAN.COM

